

Λογοτεχνία του Facebook

Ευστράτιος Παπάνης

Λογοτεχνία του Facebook

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Λογοτεχνία του Facebook

ISBN: 978-960-????-???-?

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2013

Copyright © Ευστράτιος Παπάνης

Copyright © Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, έτος ιδρύσεως 1891

Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 116, 106 81 Αθήνα

T: 210 3833434, F: 210 3832294

E: contact@isideris.gr, S: www.isideris.gr

Επιμέλεια κειμένου: Τζένη Γεωργαντά

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Φωτεινή Σκουρή

Μακέτα εξωφύλλου: ???????

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών χλωρίου και φιλικό προς το περιβάλλον.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής άδειας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1

Σχέσεις στο διαδίκτυο	13
Συνδέσου με σεβασμό	13
Η διακύβευση της ελευθερίας στο διαδίκτυο	16
Η επίδραση των σκηνών βίας και σεξ στην τηλεόραση και το διαδίκτυο	20
Οι νεκροί του YouTube	24
Facebook και νεύρωση	28
Τρομοκρατία και διαδίκτυο: Έρευνα	32
Τα ψυχολογικά αίτια της τρομοκρατίας	37
Harlem Shake: Πώς να δημιουργήσετε μια μόδα στο διαδίκτυο	43

Κεφάλαιο 2

Σκέψεις στο διαδίκτυο	47
Αγάπη είναι...	47
Τόσο πολύ...	47
Άπειρο...	48
Γιατί τίποτα δεν με φόβισε περισσότερο στη ζωή παρά η αγάπη	48
Αγάπη...	49
Ξέσπασμα αγάπης	51
Με αφορμή τις γυναίκες του Facebook	52

Μοιάζει ο έρωτάς σου	54
Ερωτικό	55
Τόσες λέξεις για τη λάθος πάντα γυναίκα	56
Ένας ηττημένος έρωτας	57
Η ηχώ, που όλα τα επιστρέφει Στη Λήδα μου	59
Ο Θεός των παιδιών και της αδυνασίας	60
Χωρισμός	61
Αθύρματα των θεών	62
Μοιάζουν οι πρώτες αγάπες μου	65
Απομάγευση	67
Οι πόθοι που λιγοψύχησαν	68
Πόσο γελάστηκα	69
Πού εξαργύρωσες τόση ομορφιά;	70
Αδίστακτες αυγές	70
Απεγνωσμένα «Σ' αγαπώ»	72
Ρυτίδες	73
Σισπλατίνη	73
Σε μια άλλη ζωή	74
Αναίρεση	76
Αν κάθε μέρα...	77
Χειμωνιάτικο τοπίο	79
Γενέθλια	80
Επιστροφή	80
Νάουσα	83
Πορεία νυχτερινή	84
Μόλυβος	86
Περνώ	87
Πάντα έτσι πορεύτηκα	88
Η ομορφιά είναι όμοια παντού	88
Εγνατία	88

Περιεχόμενα

Ελιά, θυμάρι και λύτρωση	89
Φενάκη	89
Θεσσαλικός κάμπος	90
Λιμήν Πειραιώς	92
Καύκασος	94
Νυχτερινό	95
Τα εκκλησάκια των αεροδρομίων	97
Τα δάκρυα το βράδυ μπερδεύονται με τη δροσιά	99
«Alla fiera dell' Est...» (Στο πανηγύρι της Ανατολικής)	101
Στον παππού μου Στρατή Παπάνη, τρία χρόνια μετά...	101
Κυριακάτικο πρωινό	105
26 ^ο χιλιόμετρο	107
Ειμαρμένη	108
Παράλληλα σύμπαντα	109
Αιώνιες Ακροπόλεις	111
Καλημέρα!	112
Θέατρο	112
Δεοντολογία	113
Φαύλοι	113
Η Ιφιγένεια των Χριστουγέννων	114
Η μυστική λειτουργία	115
Η γενιά του Πολυτεχνείου..	117
Εσείς πιστεύετε στις θεωρίες συνωμοσίας;	118
Ονειρεύτηκα ένα σχολείο	120
Λύτρωση	122
Εξομολόγηση στην πλατεία Αριστοτέλους	123
Με αφορμή μια αυτοκτονία	124

Άφηση	125
Η εξουσία της παιδικής χαράς	126
Ερημιά	128
Τα νοσοκομεία του καλοκαιριού	129
Απορία	132
Θέατρο	134
Εκτός δικτύου	136
Ο πανδαμάτωρ χρόνος	138
Στο ξεψύχισμα του Αυγούστου	140
Συναισθηματικές επιλογές	144
Καθυστερημένη ή άμεση ικανοποίηση...	
Ένα δίλημμα χωρίς νικητές	144
Ερείπια	146
Διαδηλώσεις	147
Θεσσαλονίκη	148
Silver alert	148
Τι άλλο είναι φασισμός	149
Ετυμολογία	150
Ωδή στο θάνατο	150
Τι είναι Δημοκρατία	151
Η Κοινωνική Ψυχολογία με απλά λόγια	152
Ενηλικίωση	153
Κοινωνία σε Κρίση	153
Όρια	154
Είδωλο	155
Τα ανθρωπάκια	156
Αθέλητες Αλλαγές	157
Ανέφικτο	157
Αφιέρωση	158
Καθημερινό καθ' ομοίωσιν	158

Περιεχόμενα

Μια φωτογραφία	159
Η Επίδραση της εξωτερικής εμφάνισης στη δημιουργία κρίσεων και αναπαραστάσεων	161
Σοβαροφάνεια	170
Στην κόρη μου	171
Ιδεολογία	171

Κεφάλαιο 3

Τύποι ανθρώπων	173
Φαλλοκρατική ωδή στις καταθλιπτικές, παντρεμένες καλλονές της καθημερινότητας ενός ανέραστου	173
Τα Παιδιά	176
Τα παιδιά ως πρόσχημα	177
Αν ήμουν παιδί	177
Θέλουμε ανθρώπους	179
Είμαστε πλασμένοι εμείς	180
Θεέ μου, μη δώσεις στον φτωχό πόρτα και παραθύρι	182
Τα σμαζώματα	184
Τον γνωρίζετε;	185
Σατραπεία	187
Οι νταβατζήδες των επαρχιών	190
Δάσκαλος	192
Η περιπέτεια της γνώσης	193
Η εικόνα Σου	195

Κεφάλαιο 1

Σχέσεις στο διαδίκτυο

Συνδέσου με σεβασμό

Όσοι θεωρούν ότι το διαδίκτυο είναι ένα μέσο όπως όλα τα υπόλοιπα που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια του 20^{ού} αιώνα ξεχνούν ίσως ή προσποιούνται πως αγνοούν τη βασικότερη ιδιότητά του: πως λαμβάνει τις ιδιότητες των χρηστών, τις ενσωματώνει, διαμορφώνεται από αυτές και ταυτόχρονα το ίδιο τις μορφοποιεί. Με άλλα λόγια, το διαδίκτυο είναι ένας διάλογος, μία νέα εποποιία της δημοκρατίας, που επιτελείται ανά πάσα στιγμή. Αποτελεί ένα περίπλοκο κοινωνικό σύστημα, που απαρτίζεται από επιμέρους δίκτυα και διατηρεί όλα τα χαρακτηριστικά τους, ενώ παράλληλα τα αναπλαισιώνει και τα διαδίδει.

Οι κοινότητες στο διαδίκτυο και οι διαδράσεις τους χαρακτηρίζονται από την ευκαμψία, τον διαρκή αναπροσδιορισμό: ομάδες δημιουργούνται βάσει κοινών ενδιαφερόντων, εξαφανίζονται, ανακάμπτουν, με μία δυναμική που αρμόζει στην οικουμενική θεώρηση των κοινωνιών και είναι απαλλαγμένη από δυνάμεις, όπως η κοινωνική αδράνεια και η αντίσταση στην αλλαγή. Η πεμπτουσία του διαδικτύου και η αιτία της εξάπλω-

σής του είναι ακριβώς η ιδιότητά του να αποδέχεται άμεσα το καινοφανές.

Το διαδίκτυο ομοιάζει με ένα άθροισμα από κατακερματισμένα υποσύνολα, αλλά τείνει προς την ενότητα και τη διαφάνεια. Το αίτημα της εποχής είναι η διαπίστευση του συμβολικού εαυτού των χρηστών και οι σχέσεις του με τον πραγματικό, η επικύρωση των πηγών και η επιβεβαίωση των αρχών της ισότητας και των πολλαπλών ευκαιριών. Οποιαδήποτε αστοχία σε κάποιον από αυτούς τους τομείς θα δράσει ανασταλτικά στο ιδεώδες που ονομάζεται άμεση δημοκρατία, ανάδειξη της προσωπικής βιογραφίας και του ατόμου ως ιστορικό πρόσωπο, το οποίο μπορεί πλέον να διαμορφώνει τις τύχες του. Ο συνειδητοποιημένος χρήστης αντιστέκεται σε κάθε προσπάθεια χειραγώγησης του διαδικτύου, είτε από κράτη είτε από τα συνήθη είδη της προπαγάνδας και των οικονομικών στρεβλώσεων.

Ο σεβασμός προς την προσωπικότητα είναι συνηφασμένος με την εξέλιξη του διαδικτύου, που απαλλάχτηκε από την ξερή, ποσοτικοποιημένη καταμέτρηση κλικ, έδωσε έμφαση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αλληλεπίδρασης, των προτιμήσεων, του χαρακτήρα και στην κατοχύρωση της πληροφορίας, η οποία αναμεταδίδεται και διαμορφώνει στάσεις, πεποιθήσεις και πολιτικό λόγο. Η ευθύνη των κρατών, των εταιρειών και των κοινωνικών μορφωμάτων που σταθερά διαμόρφωναν την κοινή γνώμη είναι τεράστια, καθώς η επιρροή τους μετριάζεται πλέον από το δικαίωμα του πολίτη να αρθρώνει και να διαχέει την άποψή του.

Η αποφυγή της παραχάραξης της πληροφορίας είναι το μεγάλο στοίχημα για το μέλλον και σε αυτό ο καθημερινός χρήστης δεν είναι άμοιρος ευθυνών: η διασταύρωση των πηγών, η αντίσταση σε ιστότοπους που συστηματικά διασπείρουν αλλοιωμένες ειδήσεις ή φανατίζουν, η πολλαπλή ενημέρωση, η απαξίωση της άκριτης αποδοχής της αυθεντίας – χαρακτηριστικά της πρώιμης εποχής του διαδικτύου– πρέπει να παρέλθουν ανεπιστρεπτή. Η πολιτεία των νόμων και των θεσμών και η πάταξη της αυθαιρεσίας δέον να μεταλαμπαδευτεί στις διαδικτυακές σχέσεις. Το ίντερνετ, για να αποκτήσει κύρος, οφείλει να γίνει κατανοητό και προσιτό σε ευρύτατα στρώματα πληθυσμού, να άρει τις ανισότητες, είτε ηλικιακές είτε κοινωνικοοικονομικές, και να θεωρηθεί δημόσιο αγαθό, το οποίο δίνει έμφαση στο περιβάλλον, στα ανθρώπινα δικαιώματα και εν γένει στην ελευθερία, και προσφέρει βήμα σε ομάδες που μέχρι στιγμής δρούσαν σχεδόν στην αφάνεια. Το διαδίκτυο, εν ολίγοις, είναι ο σύγχρονος τρόπος σκέψης που σέβεται και αναδεικνύει τη διαφορετικότητα.

Ο χρήστης σήμερα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος σε διαδικτυακά φαινόμενα, όπως η ανεπιθύμητη διαφήμιση, η χωρίς έγκριση ενοχλητική αλληλογραφία, τα προγράμματα που καταγράφουν κάθε επίσκεψη στο διαδίκτυο, τις παράλογες πολιτικές και όρους χρήσης των γνωστών διαδικτυακών εταιρειών, τη ροή της πληροφορίας που αποδέχεται το copyright των όσων παράγει, την ελευθερία της τεκμηριωμένης γνώμης.

Γίνεται κατανοητό πως όλες αυτές οι έννοιες δεν μπορούν να προσπελαστούν από ανθρώπους χωρίς ιδιαίτερη παιδεία. Επομένως, η ευαισθητοποίηση και η ενδυνάμωση των χρηστών είναι χρέος πλέον της Πολιτείας, εάν δεν θέλουμε να καταλήξουμε σε εκτρωματικές καταστάσεις ή να μετατρέψουμε το διαδίκτυο σε ελιτίστικο μόρφωμα.

Η διακύβευση της ελευθερίας στο διαδίκτυο

Το διαδίκτυο είναι το ξέσπασμα του πολιτισμού των απλών πολιτών και η αποκαθήλωση του ηγέτη, δυναμικές που δεν μπόρεσαν να εκφραστούν μέσα από τα παραδοσιακά μέσα και, ως τέτοιες, μπορεί εύκολα να οδηγήσουν σε έναν καινούργιο αναγεννησιακό ανθρωπισμό ή σε μία απολυταρχία πολύ πιο οδυνηρή και ολοκληρωτική από όσες αναφέρει η ιστορία.

Το διαδίκτυο είναι η επιτομή της ελεύθερης διακίνησης ιδεών, ένας παγκόσμιος διάλογος, ο οποίος λαμβάνει χώρα ανά πάσα στιγμή και αφορά σε όλα τα θέματα που απασχολούν την ανθρωπότητα. Πρόκειται για μία συγχρονική και διαχρονική απεικόνιση της ιστορίας και μία πολύτιμη αποτύπωση της ανθρωπίνης δράσης. Αφορά στην επανάσταση της δημοκρατίας στη νέα εποχή, αφού παρέχει το πλαίσιο για ανάδειξη, διάδοση και καλλιέργεια των γραμμάτων και των τεχνών, την επικαιροποίηση και επισφράγιση του πολιτικού λόγου, την πάνδημη συμμετοχή, την οικου-

μενικότητα του προσωπικού και την ενσωμάτωση του διαφορετικού στους στενούς ορίζοντες της τοπικής κουλτούρας.

Πολλοί μιλούν για μία παράλληλη πραγματικότητα, αγνοώντας πως ανέκαθεν ο ανθρώπινος εγκέφαλος μετουσίωνε σε μνήμη και εμπειρία οτιδήποτε αντιλαμβάνόταν, ακόμη κι αν αυτό συνέβαινε στη σφαίρα της γλώσσας, του ονείρου, της φαντασίας και του συμβολικού. Οι αντινομίες της διαδικτυακής συμπεριφοράς εύκολα παραλληλίζονται με τις αντιφάσεις σε κάθε επίπεδο του επιστητού. Το ίντερνετ, όμως, δεν αντικατοπτρίζει απλώς όσα συμβαίνουν στον κόσμο, αλλά –μέσα από τη σχεσιακή του δυναμική– τα διαμορφώνει. Και είναι αυτές οι παραβιάσεις των ορίων που διακυβεύουν την ποιότητα της διαδικτυακής εμπειρίας.

Το μεγαλύτερο φόβητρο των αυταρχικών καθεστώτων, των συντηρητικών κοινωνιών και των δυναστικών ανθρώπων είναι ο διάλογος, η αντιπαράθεση επιχειρημάτων και η ενεργός συμμετοχή. Και, δυστυχώς, υπάρχουν πολλοί τρόποι για να καπηλευτούν οι σκευωροί και να παραχαράξουν την επιθυμία των ανθρώπων να είναι κοινωνικά όντα και όχι ιδιώτες, με την αρχαία ελληνική σημασία του όρου.

Το μεγάλο στοίχημα για τα επόμενα χρόνια είναι η εφαρμογή του άρθρου 19 για τα ανθρώπινα δικαιώματα: όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους χωρίς παρεμβάσεις και να αναζητούν, να διαδίδουν πληροφορίες, χωρίς να υπόκεινται σε κυρώσεις γι' αυτό, με σεβασμό για τη φήμη των άλλων και μη παραβιάζοντας τα δικαιώματά τους.

Πολλά κράτη διαρκώς εφευρίσκουν τεχνικές ή ποινικοποιούν τη διαδικτυακή δραστηριότητα, για να περιορίσουν την ελευθερία των χρηστών: η Κίνα μπλοκάρει κάθε πρόσβαση σε ιστότοπους που περιλαμβάνουν τους όρους δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ άλλες χώρες κλείνουν χώρους κοινωνικής δικτύωσης και ιστολόγια σε κρίσιμες περιόδους, π.χ., εκλογές. Στην Τουρκία είναι παράνομη κάθε άποψη που αμφισβητεί τον Κεμάλ Ατατούρκ, ενώ αλλού αίρεται διαρκώς η απαλλαγή από ευθύνες τρίτων σε πλατφόρμες, μηχανές αναζήτησης, υπηρεσίες e-mail, παροχές πρόσβασης, καθιστώντας τες υπεύθυνες και για τα δημοσιεύματα και τις ενέργειες των χρηστών τους. Διαδικτυακοί τόποι δέχονται συστηματικές κυβερνο-επιθέσεις, με αποτέλεσμα να καταρρέουν, ενώ κράτη παραβιάζουν κωδικούς πολιτών αναιρώντας το δικαίωμα στην ανωνυμία.

Οι μηχανές αναζήτησης, όπως η Google, αποκρύπτουν περιεχόμενο –εν αγνοία του χρήστη– που δεν συσχετίζεται με το προφίλ και τα προσωπικά δεδομένα του, τα οποία συγκεντρώθηκαν συστηματικά από επισκέψεις και αναζητήσεις του σε διάφορους ιστότοπους. Το αποτέλεσμα μιας έρευνας στο διαδίκτυο περιορίζεται με αλγόριθμους σε όσα αποτελέσματα υποθέτει η μηχανή πως αφορούν στον χρήστη ή στους κατοίκους μιας ολόκληρης χώρας, στερώντας έτσι την ελευθερία να επιλέγουν ποιες πληροφορίες θα επεξεργαστούν οι ίδιοι, χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις.

Η γεωγραφική παρακολούθηση των πολιτών μέσω υπηρεσιών χαρτογράφησης θέτει πολλαπλά δεοντολογικά ερωτήματα, τα οποία δεν απαντώνται με τον

υπαινιγμό πως οι συνέπειες ήταν γνωστές στον χρήστη και σαφώς καταγεγραμμένες στους νομικούς όρους της σύμβασης. Οι πολίτες δεν έχουν δικανική παιδεία, ώστε να αποκρυπτογραφούν και να αντιλαμβάνονται όσα επιμελώς και με λανθάνοντα τρόπο επιβάλλουν οι εταιρείες.

Με πρόσχημα την εθνική ασφάλεια ή την πάταξη της τρομοκρατίας, εκατομμύρια άνθρωποι διώκονται για τη διαδικτυακή τους δράση, ενώ, με αφορμή τους νόμους για τα πνευματικά δικαιώματα, στερείται ολοκληρωτικά το δικαίωμα πρόσβασης στο διαδίκτυο σε όσους τα παραβιάζουν.

Η ελευθερία, όμως, διακυβεύεται πολύ περισσότερο από τις τιμολογήσεις των παρόχων και από την κακή ποιότητα των υπηρεσιών και της σύνδεσης. Το ψηφιακό χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις υπό ανάπτυξη χώρες, αλλά και οι ηλικιακές, θρησκευτικές, διαφυλικές αποκλίσεις εξυφαίνουν μία τάση για περιορισμό και ελιτίστικη διάθεση. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ στην Ευρώπη η διείσδυση του διαδικτύου στον πληθυσμό ξεπερνά το 70%, σε κράτη της Αφρικής παραμένει στο 9%.

Ταυτόχρονα, συμπεριφορές χρηστών αδρανοποιούν την έλξη του δημόσιου διαλόγου και δυναμιτίζουν το όραμα για εκχώρηση αρμοδιοτήτων του κράτους, ώστε να επιτευχθεί η άμεση δημοκρατία. Μερικές αποκλίσεις από τους κανόνες είναι εύκολα παρατηρήσιμες και προκαλούν την άμεση αντίδραση των υπόλοιπων χρηστών, ενώ άλλες λανθάνουν της προσοχής, μέχρι να λάβουν μεγάλες διαστάσεις.

Η τεχνική του δολώματος (trolling) και της πρόκλησης σύγκρουσης (flaming) αφορά στην ενσυνείδητη ή αθέλητη διατάραξη της ροής μιας διαδικτυακής συζήτησης με τη δημοσίευση κάποιου αποπροσανατολιστικού ή εμπρηστικού σχολίου, που σύρει εκτός θέματος την κοινότητα και προκαλεί οργή και αγανάκτηση. Εάν οι χρήστες απαντήσουν, οι αρχικοί στόχοι των συνομιλούντων διαστρεβλώνονται, ο διάλογος αναιρείται ή εγκαταλείπεται και τα κίνητρα του εισβολέα ικανοποιούνται. Εάν τον αγνοήσουν, αυτός θα επανέλθει με πιο προσβλητικά σχόλια, τα οποία θα αποθαρρύνουν τους μη έμπειρους από τη συμμετοχή τους στην κοινότητα.

Διανύουμε μία μεταβατική περίοδο όπου ο ρυθμός των κοινωνικών αλλαγών είναι δύσκολα διαχειρίσιμος, ακόμη και από τους πιο καινοτόμους. Ενδεχομένως, το διαδίκτυο να είναι η σπουδαιότερη από αυτές, καθώς παρακινεί την ανθρωπότητα προς το μεγάλο αίτημα: την οικουμενικότητα, τη διασύνδεση, τη συμβολοποίηση της καθημερινότητας και τον εκδημοκρατισμό των αξιών. Εάν αυτά τα ιδανικά δεν εκφραστούν, επειδή στην εικονική ζωή θα υπερισχύσουν τα τρωτά και οι ανισότητες της πραγματικής, η σκοτεινή απειλή του Μεσαίωνα πλησιάζει.

Η επίδραση των σκηνών βίας και σεξ στην τηλεόραση και το διαδίκτυο

Η ατιμώρητη βία και η ανεύθυνη σεξουαλική συμπεριφορά, έτσι όπως κατά κόρον προβάλλονται στην

τηλεόραση και ειδικά στο διαδίκτυο, αποτελούν την καλύτερη συναισθηματική ανοσία –τόσο των παιδιών, όσο και των ενηλίκων– απέναντι στη φρίκη της πραγματικότητας: «Αν πλέον δεν μας φοβίζει η όψη του τέρατος είναι γιατί έχουμε αρχίσει να του μοιάζουμε». Χιλιάδες έρευνες έχουν αποδείξει ότι η διαρκής έκθεση σε τέτοιες σκηνές αναισθητοποιεί τα συλλογικά αντανακλαστικά, περιορίζει τους ηθικούς και κοινωνικούς κώδικες και μετατρέπει σε φυσιολογικές πράξεις κολάσιμες και αποτρόπαιες. Τα πορίσματα διατρανώνουν ότι παιδιά και ενήλικοι επηρεάζονται εξίσου, ακόμη κι αν εκτίθενται σε λίγα βίαια ή σεξουαλικά ακραία ερεθίσματα. Η τάση για μίμηση είναι καταλυτική. Η αποκλίνουσα πράξη καθίσταται παραδειγματική, αποτελεί μία γοητευτική εναλλακτική, ειδικά σε κοινωνίες που ταλανίζονται από τον ευδαιμονισμό, τον καταναλωτισμό, την ελευθεριότητα και τα οικονομικά προβλήματα.

Η άσκηση βίας, είτε ως εκτόνωση είτε ως προμελετημένη ενέργεια, επιφέρει άμεση ενίσχυση (είναι ευκολότερο να αποκτήσεις το αντικείμενο του πόθου αν το αρπάξεις, παρά αν μοχθήσεις για την κατοχή του), ενώ οι διεστραμμένες σεξουαλικές επιλογές προσδίδουν ταυτότητα, διαμορφώνουν την ιεραρχία και την αποδοχή στις εφηβικές ομάδες και ελκύουν τα παιδιά περισσότερο από ένα βαρετό, μη εμπνευσμένο μάθημα στο σχολείο. Ακόμη και η αποσπασματική θέαση τέτοιων σκηνών εξάπτει τη φαντασία, αυξάνει την προδιάθεση για βίαιη αντίδραση και συσχετίζεται απόλυτα με μετέπειτα οικογενειακή βία, βιασμούς, δύσκο-

λη ικανοποίηση από το φυσιολογικό σεξ, συγκρότηση συμμοριών και παραβατική συμπεριφορά. Και τα δύο μαζί, επί δεκαετίες, ήταν η πιο ενδεδειγμένη συνταγή για την εισπρακτική αποτελεσματικότητα μιας ταινίας και πρόσφατα βρήκαν πρόθυμους συνεχιστές στη μεσημεριανή και παιδική ζώνη του τηλεοπτικού προγράμματος, με εκατοντάδες ανεύθυνους τηλε-αστέρες να αντλούν την επιτυχία τους από την ένταση των σεξουαλικών ιδιαιτεροτήτων τους ή τη δυνατότητά τους να ποδοπατούν τα κοινωνικά πρότυπα.

Ο μηχανισμός αποδοχής της βίας και η ρητορική της ωμής σεξουαλικής πρόκλησης έχει, επίσης, γίνει αντικείμενο μελέτης: η καθημερινή έκθεση σε αυτές ενεργοποιεί στον εγκέφαλο μνήμες ή ήδη διαμορφωμένα βίαια σενάρια και γνωστικά σχήματα, προκαλεί άμεση διέγερση και ανάγκη για ικανοποίηση, με αποτέλεσμα την αυτόματη και διαρκή μάθηση, την ερμηνεία των φαινομένων μέσω της βίας ή της λιμπιντικής ενόρμησης και την αναστολή των κοινωνικών περιορισμών. Τελικά τα παιδιά ή οι ενήλικοι αποστασιοποιούνται από τη βιαιότητα, αποπροσωποποιούνται και αδυνατούν να διακρίνουν το κακό σε αυτήν.

Όσο μεγαλύτερη η ταύτιση με τον βίαιο ή σεξουαλικά άτεγκτο δράστη και όσο πιο πλημμελής η ικανότητα της οικογένειας ή του σχολείου για έλεγχο, τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος εσωτερίκευσης της υπό παρακολούθηση συμπεριφοράς, ειδικά εάν ο προς μίμηση ήρωας είναι ελκυστικός και υπεράνω νόμων.

Η πολύωρη θέαση παρόμοιων σκηνών πολλαπλασιάζει τους κινδύνους και εγκαθιδρύει γρηγορότερα τα

απεχθή πρότυπα. Όσο πιο διαδραστική είναι η ενασχόληση με τα βίαια ή σεξουαλικά μη οριοθετημένα ερεθίσματα, τόσο η μακροχρόνια αρνητική επίπτωση αυξάνεται, επειδή η ηδονή που αντλείται είναι μεγαλύτερη. Τα διαδικτυακά video games, τα στιγμιότυπα αποκάλυπτης πραγματικής βίας ή σεξ που κατακλύζουν το ίντερνετ (snuff) απενεργοποιούν τα κοινωνικά αντανακλαστικά και τον αυτοέλεγχο του χρήστη, ο οποίος δείχνει λιγότερη συμπάθεια για τα θύματα ή τείνει να δικαιολογεί τις ακρότητες του θύτη. Έφηβοι που παρακολούθησαν σκηνές από πραγματικούς βιασμούς στο διαδίκτυο απέδωσαν την ευθύνη στη γυναίκα που βιάστηκε, χαρακτήρισαν ως φαιδρό ή εξόχως διεγερτικό το περιστατικό και φαντασίωσαν βιασμούς στους οποίους πρωταγωνιστούσαν οι ίδιοι.

Οι ταινίες πραγματικής βίας έχουν ακόμη ένα χαρακτηριστικό που τις καθιστά ελκυστικότερες: είναι κατεξοχήν παράνομες και, επομένως, αυτός που τις κατέχει αισθάνεται μνημένος σε μια underground ιδιότυπη κουλτούρα, διαμορφώνει την ταυτότητά του μέσα από αυτές και ανήκει σε έναν κύκλο ξεχωριστών ανθρώπων. Παρόμοια αποτελέσματα έχει και η θέαση αληθινών θανάτων στην οθόνη: την υποβάθμιση της ανθρώπινης ζωής ως αξίας, την απώλεια της αξιοπρέπειας και την άρνηση των κοινωνικών κανόνων. Όσο ο θεατής εξοικειώνεται με τους θανάτους των άλλων, τόσο επιβεβαιώνει τη δική του ύπαρξη και τον θρίαμβό του επειδή εξακολουθεί να ζει.

Οι νεκροί του YouTube

Μία νύχτα με τραγούδια στο YouTube, αντιπερισπασμός στο λευκό χαρτί που απόψε εχθρεύεται τη σκέψη. Βίντεο στο απέραντο καταθετήριο και καθακτήριο της ψυχής από ανθρώπους άγνωστους, που ποιος ξέρει ποια αυταρέσκεια, ποια ενεδρεύουσα μοναξιά, ποια εξεγερμένη φιλοδοξία ή ποια παραβιασμένη κερκόπορτα τους έσπρωξε, ώστε να άρουν τους ενδιασμούς και, επικαλούμενοι την ανωνυμία του διαδικτύου, να μοιραστούν τους στίχους και τη μελωδία του εαυτού τους. Άνθρωποι που με κώδικες την εικόνα, τον λόγο και τη μουσική εξομολογούνται στην οικυμένη τις ληρωδίες και τις άτακτες υποχωρήσεις των έργων τους και τις αναβολές της καρδιάς τους. Άλλοτε αφιερώνοντας στη γυναίκα που τους καθόρισε κι άλλοτε αποδεσμεύοντας πολύ περισσότερα από όσα αφήνουν να εννοηθούν οι προθέσεις τους και οι αναστολές τους.

Και πάνω απ' όλα, η αγωνία να αφεθούν παντού τα πειστήρια της ύπαρξης. Να, ήμουν κι εγώ εκεί, ένιωσα, πόνεσα, δημιούργησα, χάρηκα... να, είμαι κι εγώ μία ανεπανάληπτη στιγμή στην πλάση. Να, εγώ, κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση της έκστασης του Θεού, που στο παραλήρημα της αγάπης Του με γέννησε και μου ζήτησε να μεθύσω τους λογισμούς μου με τον έρωτα του αιώνιου, αφηφώντας τη θνητότητα και κραδαίνοντας την πίστη στο απροσπέλαστο και λογικά ανεδάφικό.

Και άλλες φορές, πικρόχολες παρατηρήσεις από κάτω να επικυρώνουν πως η αυθάδεια και η θρασύ-

τητα δεν είναι κι αυτές παρά εξανθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης, επικλήσεις στην προσοχή μας και μεταμφίεση της ανημποριάς ενώπιον της τραγικότητας και της αδυνασίας.

Προσέξτε με! Βρίζω, ειρωνεύομαι, κακοπιστώ, αδιαφορώντας για τα συναισθήματά σας, επειδή δεν μου δείχνετε την αποδοχή που τόσο ανάγκη έχω. Υπάρχω και εγώ, υφέρπω στις προσωπικές στιγμές, ελλοχεύω στις ευαισθησίες σας, από χίλιους δρόμους φτάνω κι εγώ στις δικές σας διαπιστώσεις και ανασφάλειες. Είμαι σαν κι εσάς, ερμηνεύστε με!

Σχόλια και μηνύματα παντού, επικλήσεις στο αφανές, ίχνη στους τροπικούς της μέθεξης, κρυπτογραφημένες προσκλήσεις στις ζωές των άλλων, που δεν ζήσαμε ή που αρνηθήκαμε να καταλάβουμε. Μία γνωριμία με τον καθένα από αυτούς θα μπορούσε να ανατρέψει, συλλήβδην, τα δεδομένα και τα αυτονόητα του βίου μας. Σκηνές από διακοπές, σατιρικά και δραματικά στιγμιότυπα, αποσπάσματα ενός μονόπρακτου που κορυφώνεται με τον θάνατο.

Και εκεί, οι αυλαίες που τόσο νωρίς και απροσδόκητα έπεσαν, η μισοτελειωμένη ποίηση, η αρμονία που δεν επιτελέστηκε. Εκεί τα βίντεο νέων και παιδιών που εξαίφνης έφυγαν, που πέθαναν σε τροχαία ή από ασθένεια, καταλείποντας την απόγνωση στις φλέβες των αγαπημένων. Εκεί ο κλαυθμός και η οδύνη και η ματαιώση και ο χειμώνας, που έφτασε πριν τελειώσει το καλοκαίρι.

Φωτογραφίες από στιγμές ευτυχισμένες, από περιστατικά που με μύριους τρόπους αρνούνταν την απο-

τρόπαια έκβαση, ματάκια ημιδιάφανα, που σε προσκαλούν στον δικό σου εξαγνισμό, στην προσωπική σου λύτρωση, χείλη που σου ψιθυρίζουν το δικό σου μοναδικό τέλος. Το γιατί που δονεί συθέμελα τις αντοχές και το YouTube. Πώς τόση δυστυχία δεν χρωμάτισε ανεξίτηλα την πορεία της ανθρωπότητας, πώς τόσος πόνος δεν χάραξε την ιστορία και τη μοίρα και την εξιλέωση;

«Καλό ταξίδι, ψυχούλα μου, το πένθος αβάσταχτο, η ζωή ξεψύχησε τη μέρα που έφυγες.» Και παντού η πεποίθηση της αντάμωσης, παντού λόγια που αντηχούν στις μελαγχολικές αναχωρήσεις των πλοίων το φθινόπωρο – «Θα σε ξαναδώ, άγγελέ μου, το ξέρω πως θα με βλέπεις από ψηλά, καλό ταξίδι».

Ο άνθρωπος θα οδηγηθεί στην αθανασία μόνο και μόνο γιατί την ονειρεύτηκε.

Μέχρι σήμερα η ιστορία, η πολιτική, η οικονομία εξελίχθηκαν με βάση το αξίωμα ότι η ανθρώπινη προσωπική βιογραφία είναι ασήμαντη: το άτομο δεν προκαλεί μεταβολή, δεν καθορίζει τους μετασχηματισμούς και τις αποφάσεις. Σημασία έχουν οι επιλογές των ηγετών, τα κοινωνικά κινήματα, η παραγωγή, οι πόλεμοι, οι τάσεις στα χρηματοπιστωτικά συστήματα. Η ιστορία δεν καταγράφει συναισθήματα, δεν ασχολείται με την καθημερινότητα. Οι νεκροί της πιστοποιούν τους θριάμβους ή τις ήττες των ισχυρών και οι πηγές, οι εκκλησίες, τα μνημεία γεραίρουν το κλέος των διοικούντων.

Ο καθένας από μας, σαν να μην υπήρξε ποτέ, θα ισοπεδωθεί μετά θάνατον από το πέρασμα του χρόνου και η πορεία του στη ζωή, οι πόθοι του, οι φόβοι, οι

ρόλοι και οι ιδιότητές του θα εκλείψουν μόλις χαθεί και ο τελευταίος που μας θυμάται. Μία μάζα τεθνεώτων, άμορφη, ασήμαντη, άορατη, όσων δεν ευτύχησαν της υστεροφημίας και της αναγνώρισης.

Πόσο λάθος διδάσκεται και γράφεται η ιστορία. Πόσο η μονάδα αγνοήθηκε, ενώ συγκροτεί το σύμπαν. Με πόση πλάνη περισσή και σπουδή ύποπτη οι «σώφρονες» παρέκαμψαν το ένστικτο, έθεσαν τα επίπλαστα κριτήρια και παραχάραξαν την αλήθεια προς χάριν της ανέφικτης αμεροληψίας, της αμφισβητούμενης αντικειμενικότητας και της υποκριτικής επιστημοσύνης. Πόσο οι σοφοί των αιώνων, υποδεέστεροι των νηπίων, δεν λογίζονται ξανά, μη αποδεχόμενοι την υπερβατικότητα και την αποκάλυψη.

Μα ο ιστορικός και ο αρχαιολόγος του μέλλοντος δεν θα ανασκάπτουν μόνο το χώμα για να στοιχειοθετήσουν τις υποθέσεις τους και δεν θα συναινούν στη στρέβλωση, επειδή η κοινωνία απέκρουσε τεχνηέντως ή εξαιτίας της υποτακτικής κουλτούρας της τις αποδείξεις.

Στο διαδίκτυο ένας πρωτόγνωρος διάκοσμος μορφοποιείται, σκαλισμένος με τα απολιθώματα και τα τεκμήρια της ύπαρξης. Το ψηφιακό αποτύπωμα του κάθε ανθρώπου, το οποίο θα αναιρεί το καθιερωμένο, θα επινοεί το εναλλακτικό, θα διαιωνίζει το γεγονός και θα διατηρείται, όσο υπάρχει πολιτισμός, ως ανεξάλειπτη μαρτυρία της παρουσίας του.

Η αλήθεια και το σημαντικό, υπό το βάρος της νέας πραγματικότητας, θα αναθεωρηθούν. Επειδή το λογικό δεν μπορεί να απεικονίσει το θυμικό, δεν αντανά-

κλά το συλλογικό ασυνείδητο, δεν κατανοεί τη συγκυρία. Επειδή ο ρους της ιστορίας δεν πυροδοτείται από κίνητρα και αίτια, αλλά έλκεται από τους τελικούς σκοπούς, από τον θάνατο και την πάλη για ζωή, από το καλό και το κακό, που ψήγματά τους μόνο μέσα στην προσωπικότητα διαφαίνονται.

Ένα συναίσθημα και ένα βίντεο στο ίντερνετ μπορεί να συνοψίσει ολόκληρη την ιστορία του ανθρώπινου γένους.

Επειδή, σε τελική ανάλυση, η συλλογιστική του πραγματισμού, την οποία επιλέξαμε να προσκυνήσουμε, καταρρέει προσκρούοντας στα ίδια της τα όρια.

Facebook και νεύρωση

Τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής δικτύωσης έχουν καταγραφεί σε πολλές έρευνες και έχουν συσχετιστεί με την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης, την καλλιέργεια της διεκδικητικότητας, την εσωτερίκευση και δοκιμή ρόλων, την αυξημένη ροή της πληροφορίας, την ενδυνάμωση των κοινωνικών δικτύων και κεφαλαίου, τη συναισθηματική κάλυψη, την κοινωνικότητα. Μάλιστα εμπειρικές έρευνες σε πολύωρους χρήστες έδειξαν ότι η ικανοποίησή τους ενισχύεται όταν συμπληρώνουν πτυχές του προφίλ τους και ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή τους σε κοινότητες.

Άλλες μελέτες συσχετίζουν τη συναισθηματική πληρότητα με την ενεργό δράση στο Facebook, με τη συ-

ντήρηση ή και παγίωση των φιλικών δεσμών, ακόμη και αυτών που είχαν σιγήσει για δεκαετίες, με τη διασφάλιση συναισθηματικής κάλυψης σε περιόδους δυσχερειών, με ενδυνάμωση της αντίληψης διασύνδεσης με μία ευρύτερη παγκόσμια κοινότητα, με τη στήριξη των τοπικών δικτύων.

Πολλαπλά μπορεί να είναι τα οφέλη για τα άτομα με αναπηρίες, επειδή αυτή η μορφή επικοινωνίας αίρει διάφορους χωροχρονικούς περιορισμούς και εμπόδια που θέτει μία μη ευαισθητοποιημένη κοινωνία, πολλαπλασιάζει τη συλλογικότητα, την απόκτηση ταυτότητας, καθώς και τις άτυπες και τυπικές μορφωτικές εμπειρίες. Το Facebook, προς τούτοις, μειώνει τη μοναξιά των ατόμων που κατοικούν σε απομονωμένες περιοχές και ευνοεί την εύρεση ερωτικών συντρόφων και νέων φίλων.

Τι συμβαίνει, όμως, με τους χρήστες εκείνους που ήδη ταλαιπωρούνται από κάποια μορφή ψυχολογικής έντασης, στρες, δυσθυμίας, μελαγχολίας, κρίσεων πανικού ή έχουν λάβει επίσημη ψυχιατρική διάγνωση; Τι επιδράσεις υπάρχουν στον ψυχισμό των ατόμων που ήδη δεν γνωρίζουν να θέτουν όρια ούτε στην «κανονική» τους ζωή, που με δυσκολία αντιλαμβάνονται το πραγματικό από το φανταστικό, που το νευρωσικό άγχος έχει κατακυριεύσει το είναι τους ή που δεν είναι σε ηλικία ή πνευματική εγρήγορση για να κατανοήσουν τους κινδύνους; Ποιες οι συνέπειες σε εκείνους που επενδύουν στις διαδικτυακές σχέσεις, που καλλιεργούν προσδοκίες –οι οποίες συνήθως ματαιώνονται– και βιώνουν καταστάσεις θρήνου εξαιτίας της διάψευσης;

Το διάχυτο εκπεφρασμένο συναίσθημα στο Facebook, οι σκέψεις, που τόσο ασυλλόγιστα πολλές φορές κατατίθενται, μήπως εξαντλούν τις αντοχές κάποιων συνανθρώπων μας; Και πώς μπορεί ο συγγενής που πενθεί και αναζητά παρηγοριά στο διαδίκτυο να αντιμετωπίσει μερικά πικρόχολα, ειρωνικά, υποκριτικά, απερίσκεπτα σχόλια ανεύθυνων ή άγνωστων χρηστών ή την αδιαφορία από όσους θα περίμενε την αλληλεγγύη;

Τελικά είναι το Facebook ένα αδυσώπητο μέρος για τους ψυχικά πάσχοντες, τα παιδιά, τους εφήβους και τους ευάλωτους;

Οι πρώτες ενδείξεις φαίνεται να συσχετίζουν τον αριθμό των φίλων με τα επίπεδα άγχους που προκλούνται από τη διαχείρισή τους και με την αναποτελεσματική επίδοση στο σχολείο ή την εργασία. Αυτό σημαίνει ότι πολλοί χρήστες, και ιδιαίτερα μαθητές, επιδίδονται σε έναν αγώνα προσθήκης νέων μελών στο προφίλ τους, πιστεύοντας πως αυτό αυξάνει τη δημοτικότητά τους. Η κατάληξη, όμως, είναι πολλές φορές οδυνηρή, καθώς δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες κοινωνικές δεξιότητες για να χειριστούν τα διαρκώς αυξανόμενα αιτήματα. Αντίθετα, τα άτομα που με σύνεση και επιφύλαξη περνούν από έλεγχο κάθε καινούργια γνωριμία, που δεν αποκαλύπτουν προσωπικές στιγμές και με φειδώ δημοσιεύουν πληροφορίες που θεωρούνται κοινόχρηστες, διατηρούν ευκολότερα τη γαλήνη και την ισορροπία.

Ακούγεται παράλογο, αλλά πολλοί χρήστες εκλαμβάνουν ως υποχρέωσή τους να απαντούν σε όλα τα

σχόλια, να επικαιροποιούν διαρκώς το προφίλ τους, σε σημείο που να παρουσιάζουν συμπτώματα εμμονής, άρνησης και κατάθλιψης. Η συνειδητοποίηση αργότερα πως τα προσωπικά δεδομένα, οι καταγεγραμμένες σκέψεις και οι επισκέψεις σε ιστοσελίδες δύσκολα μπορούν να διαγραφούν, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθούν με κακόβουλο τρόπο, συνήθως επιτείνει κρίσεις πανικού. Και, τελικά, η διαρκής ενασχόληση με τις ομάδες κοινωνικής δικτύωσης προϋποθέτει έναν εργώδη αγώνα δρόμου για κατάκτηση κάθε εξέλιξης στην τεχνολογία. Πολλοί χρήστες δήλωσαν πως προσπαθώντας να φανούν τεχνολογικά ενήμεροι και να ακολουθούν τις φευγαλέες μόδες του Facebook βίωναν το επιπρόσθετο άγχος ότι θα θεωρηθούν οπισθοδρομικοί από τους υπολοίπους. Αν και οι νεαρότερες ηλικίες τα καταφέρνουν καλύτερα στην παρακολούθηση των τάσεων, εντούτοις η έλλειψη εμπειριών ζωής κάνει τους μικρότερους χρήστες πιο ευάλωτους στην παραπλάνηση και πιο επιρρεπείς στην εξάρτηση από online δραστηριότητες, παιχνίδια, λοταρίες και πορνογραφικό υλικό.

Οι νευρωσικές προσωπικότητες πολύ συχνά παρερμηνεύουν τα λόγια των υπόλοιπων χρηστών, αδυνατούν να διακρίνουν τα αληθινά κίνητρα, μεγαλοποιούν και προσωποποιούν καταστάσεις, παγιδεύονται σε φαύλους κύκλους σκέψεων, επεξεργάζονται νοητικά και συναισθηματικά τα δρώμενα στο διαδίκτυο πολλή ώρα αφότου κλείσουν τον υπολογιστή και ενίοτε επιδεικνύουν αντικοινωνικές συμπεριφορές, κατακρίνοντας, κατηγορώντας και ονειδίζοντας χρήστες που εκφέρουν αντίθετες απόψεις. Διάφορες έρευνες

συσχετίζουν τη χρήση του Facebook με συμπτώματα νευρικής ανορεξίας ή βουλιμίας, με επιδείνωση των καταθλιπτικών κρίσεων, με υπόθαλψη των εξαρτητικών συμπεριφορών, με επιθετικότητα και αδιαφορία για την πραγματική ζωή.

Τέλος, η διαδικτυακή απιστία που συντελείται στο Facebook και σε άλλες κοινότητες έχει συσχετιστεί με αύξηση των διαζυγίων και των συγκρούσεων σε μία σχέση.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να τονιστεί πως καμία απολύτως μελέτη δεν συνδέει τη χρήση του Facebook με αιτιακό τρόπο με την εγκαθίδρυση αυτών των παθολογικών καταστάσεων οι οποίες συνήθως προϋπάρχουν και βρίσκουν πρόσφορο έδαφος εκδήλωσης στο διαδίκτυο. Όμως, παρά την έλλειψη ερευνητικών δεδομένων και διεπιστημονικών ερευνών, διερωτώμεθα κατά πόσο μία παρόμοια έκθεση σε ψυχολογικές περιπέτειες δεν θα αποδειχθεί μια βραδυφλεγής βόμβα για την ποιότητα ζωής και την υγεία των συνανθρώπων μας αυτών.

Τρομοκρατία και διαδίκτυο: Έρευνα

Πριν από μερικά χρόνια ο μόνος τρόπος επιρροής της κοινής γνώμης από τους τρομοκράτες ήταν τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης: το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και οι εφημερίδες. Φυσικά, επειδή αυτοί οι ατραποί πληροφόρησης είναι πολιτικά ελεγχόμενες

και διαθέτουν συστήματα επιλεκτικής διάχυσης της είδησης, οι οργανώσεις της διεθνούς και εγχώριας τρομοκρατίας ανακάλυψαν στο διαδίκτυο μία ατόφια και ανεξέλεγκτη μέθοδο εξάπλωσης της ιδεολογίας τους.

Η κατασκευή μιας ιστοσελίδας –υπό το ένδυμα μιας καθ’ όλα θεμιτής πολιτικής παρέμβασης– είναι ανέξοδη, διαθέτει επίφαση νομιμότητας και μπορεί, παράλληλα, με τη δημοσιοποίηση βίντεο εκτελέσεων να προσελκύει τα σκανδαλοθηρικά «sites», αλλά και την «μπλοκόσφαιρα», προκαλώντας το δημόσιο αίσθημα, αλλά και όλους τους «μη φυσιολογικούς» επισκέπτες, οι οποίοι αρέσκονται στη θέα τέτοιων αποτρόπαιων θεαμάτων. Το αποτέλεσμα έχει διπλές προεκτάσεις: αφενός καλλιεργεί την τρομολαγνεία, αφετέρου προπαγανδίζει την απειλή και διασπείρει τον φόβο στους πολίτες. Αν και οι ιστοσελίδες των τρομοκρατών μπορούν να εντοπιστούν και να κλείσουν, εντούτοις η επιδημική εξάπλωση των πληροφοριών που εκπορεύονται από αυτές δεν μπορεί να αποτραπεί: διαδίδεται μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, chain letters, του YouTube. Αρκεί για ένα μικρό χρονικό διάστημα να διαλάθει της προσοχής των συντακτών, να αναρτηθεί, και η παγκόσμια διάχυσή του είναι εξασφαλισμένη.

Όμως το διαδίκτυο αποτελεί βασικό μέσο άντλησης πόρων για τους τρομοκράτες, είτε με τη μορφή απευθείας οικονομικής συνεισφοράς είτε μέσω της πώλησης αγαθών. Γνωστή είναι η περίπτωση οργάνωσης που καλούσε τους χρήστες να διαθέσουν οποιοδήποτε υλικό μέσο, από οπλισμό μέχρι αλεξίσφαιρα γιλέκα. Κάποιοι άλλοι ιδρύουν νόμιμες διαδικτυακές επιχει-

ρήσεις (ή συνδέονται με άλλες που λειτουργούν νόμιμα) και επενδύουν τα κέρδη στον σχεδιασμό και στην εκτέλεση τρομοκρατικών χτυπημάτων. Άλλοι αντλούν χρήματα μέσω διαδικτυακών καζίνο, από απάτες και υποκλοπές πιστωτικών καρτών ή και spam e-mail, αλλά κυρίως μέσω συγκεκαλυμμένων φιλανθρωπικών δράσεων, επικλήσεων για βοήθεια προς πάσχοντες, καρκινοπαθείς, σεισμόπληκτους κ.λπ. Δεν είναι σπάνιο μία τρομοκρατική οργάνωση να διαθέτει μέρος των χρημάτων της για την ανακούφιση αναξιοπαθούντων πληθυσμών και την καθιέρωση ενός φιλολαϊκού προσωπείου. Δυστυχώς, το καπιταλιστικό σύστημα προσφέρει πολλούς τρόπους νομιμοποίησης και «ξεπλύματος» βρόμικου χρήματος, και πολλές κερδοφόρες επιχειρήσεις μπορούν να διατηρούν πολλαπλά κοινωνικά προσωπεία και προσχήματα.

Ήδη από το 1999, οι Arquilla et al διαπίστωσαν ότι τα διοικητικά συστήματα των τρομοκρατικών οργανώσεων ενσωματώνουν πολύ νωρίτερα από τα πολιτικά την μη ιεραρχική, αποκεντρωμένη δομή που επιβάλλει η εποχή της πληροφορίας και τα συμβολικά κοινωνικά δίκτυα.

Πολλοί πυρήνες βρίσκονται διάσπαρτοι στο διαδίκτυο, με τοπικούς αρχηγούς, με διαφοροποιημένες μεθόδους και φιλοσοφίες, οι οποίες όμως είναι ενωμένες υπό έναν κοινό σκοπό: τη διασάλευση της κοινωνικής συνοχής. Ο εντοπισμός και η σύλληψη τέτοιων πρωτοποριακών μορφών πολυμορφικών και διαδικτυωμένων οργανώσεων είναι χαλεπός, επειδή δεν υπάρχει ένα κεντρικό πρόσωπο και μία εμφανής δομή. Το επιμέ-

ρους μετασχηματίζεται, παραλλάσσεται, εγκαθιδρύει νέα δίκτυα και δεσμούς, και διαιωνίζεται ακόμη κι όταν κάποιοι σύνδεσμοι διασπώνται. Η πολυ-διαυλική αυτή οργάνωση απαιτεί προσεκτικό επιχειρησιακό σχεδιασμό, συντονισμό και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Η ροή της πληροφορίας είναι ανέξοδη, γρηγορότερη, κρυπτογραφημένη, πολύσημη και περίπλοκη στην αποκωδικοποίησή της από τις διωκτικές αρχές (Weinmann, 2004). Όσο μεγαλύτερος ο βαθμός δικτύωσης, τόσο πληρέστερη είναι και η χρήση των νέων τεχνολογιών στη λήψη αποφάσεων.

Το σκηνικό της «διαδικτυακής» τρομοκρατίας γίνεται ολοένα και ζοφερότερο, δεδομένου ότι το ίντερνετ κατάφερε να ενοποιήσει πολλές –άλλοτε απομονωμένες– τρομοκρατικές οργανώσεις, να μεταφέρει τεχνογνωσία, να κοινοποιήσει μεθοδολογίες και να κινητοποιήσει χιλιάδες χρήστες που διάκεινται ιδεολογικώς φιλικά προς τους τρομοκράτες ή αντιτίθενται στις ιμπεριαλιστικές διαθέσεις του καπιταλισμού. Εάν η τεχνολογία αιχμής συνδυαστεί με μη τεχνολογικούς, απλούς και παραδοσιακούς τρόπους δράσης ή επικοινωνίας, τότε το μείγμα είναι εκρηκτικό. Ουσιαστικά, το διαδίκτυο ώθησε τη διεθνή τρομοκρατία να αποδεσμευτεί από τον γεωγραφικό χώρο, να γίνει διαδραστική, να ελέγχει τη ροή της πληροφορίας (άλλοτε αποκλειστικό προνόμιο των κυβερνήσεων και των δημοσιογράφων) και να αξιοποιήσει τα εικονικά δίκτυα. Ταυτόχρονα, έγινε εφικτή η διασύνδεση των παλιών μορφών ΜΜΕ (ραδιοφωνικοί σταθμοί, ιδιωτικά τηλεοπτικά κανάλια) με τα διαδικτυακά αντίστοιχά τους, κι

έτσι επετεύχθη ένα πλαίσιο στο οποίο οι κυβερνητικές προπαγάνδες έχουν ως πολέμιο αντίβαρο τον προσηλυτισμό των τρομοκρατικών οργανώσεων. Το εκμαγείο της παραπληροφόρησης «κοσμείται» από κάθε λογής ιδεολογικές, θρησκευτικές, εθνικιστικές και άλλες προσεγγίσεις, με μοναδικό θύμα τον μη συνειδητοποιημένο πολίτη. T-shirts, βιβλία, DVD επιστρατεύονται για την προσέλκυση νέων οπαδών και διαδικτυακά παιχνίδια εφευρίσκονται, στην πλοκή των οποίων περιλαμβάνεται η σύλληψη ή διάσωση κάποιου τρομοκράτη. Ο παίκτης μπορεί να ταυτιστεί με τις αμερικανικές δικαστικές αρχές, να ενδυθεί τα χαρακτηριστικά και τα όπλα χολιγουντιανού αστυνομικού και να ξεχυθεί στα απόκρημνα μέρη του Αφγανιστάν για να συλλάβει ή να ενδώσει στον Μπιλ Λάντεν. Σε πολλές επίσημες ή από τρομοκρατικές οργανώσεις ελεγχόμενες ιστοσελίδες διενεργούνται σφυγμομετρήσεις σχετικά με την αναγκαιότητα μιας στρατιωτικής εισβολής ή του καίριου χτυπήματος μιας οργάνωσης, όλα διανθισμένα με κυβερνητικές ή τρομοκρατικές παραφιλολογίες. Κι όλα αυτά ενίοτε συγκερασμένα με μία ιδιότυπη αισθητική, όπως οι ιστοσελίδες της ETA, που φαίνονται να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτισμό, για να προπαγανδίσουν με λανθάνοντα τρόπο την εθνικιστική υπο-κουλτούρα.

Άλλη μία συνηθισμένη μέθοδος των τρομοκρατών είναι η χρήση ιών, κακόβουλου λογισμικού, spy ware και άλλων μικρών προγραμμάτων, με τα οποία καταλαμβάνουν υπολογιστές, για να τους χρησιμοποιήσουν, όταν χρειαστεί, για τη μαζική επίθεση εναντίον κυβερνητικών ή στρατιωτικών ιστοσελίδων –αλλού και

εναντίον του hardware— ή για την καταστροφή ολόκληρων δομών. Παρόλο που οι κυβερνήσεις δεν έχουν συνειδητοποιήσει ακόμη την ενδεχόμενη αυτή απειλή, ειδικά εάν αυτή οργανωθεί και εκτελεστεί με συντονισμένο τρόπο, εντούτοις —έστω και με τη σημερινή τεχνολογική πρόοδο— είναι δυνατόν να παραλύσει ένα ολόκληρο κράτος ή τις επικοινωνίες. Και παρ' όλα τα μέτρα που λαμβάνουν οι διεθνείς οργανισμοί, οι «πειρατές» φαίνεται να υπερτερούν σε ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Η αχίλλειος πτέρνα της εξάρτησης από τους υπολογιστές στη διακυβέρνηση, την οικονομία, τον πολιτισμό μπορεί να έχει ως τίμημα κάποτε τον αποσυντονισμό και το χάος, και οι φαινομενικά αθώες ομάδες του Facebook να εξελιχθούν σε μία άνευ προηγουμένου ηλεκτρονική Ιντιφάντα. Ήδη, μέσα από τις υπάρχουσες εικονικές κοινότητες, ο επίδοξος τρομοκράτης μπορεί να ενδυναμωθεί ιδεολογικά μέσω video, posters, υπερσυνδέσεις, να εντρυφήσει στην κατασκευή βομβών και στις τεχνικές αποφυγής των μέτρων ασφαλείας, να συντονίσει τη δράση του με εθνικά παρακλάδια διεθνών οργανώσεων, να βρει ομοϊδεάτες και να αποτελέσει ψυχολογικά μέρος ενός ιδιαίτερου συστήματος, καμουφλαρισμένου και καλώς παραλλαγμένου στην άβυσσο του διαδικτύου.

Τα ψυχολογικά αίτια της τρομοκρατίας

Αν και η τρομοκρατία αποδίδεται κυρίως σε πολιτικούς, θρησκευτικούς και εθνικιστικούς λόγους, οι

κοινωνικοί επιστήμονες από καιρό έχουν διαπιστώσει ότι η ιδεολογία δεν αποτελεί το μοναδικό κίνητρο της αποτρόπαιας πράξης και σίγουρα δεν είναι το σπουδαιότερο. Θα λέγαμε ότι περισσότερο δρα ως απενοχοποιητικό στοιχείο, ως μία πρόφαση, για να εξιδανικευτούν τα προσωπικά κίνητρα που κρύβονται πίσω από όλα αυτά. Η φτώχεια και η κοινωνική ανισότητα, το ιστορικό βίαις σε μία κοινωνία, η αποτυχία των ειρηνευτικών προσπαθειών ή η έλλειψη κοινωνικού διαλόγου, ο ταξικός και φυλετικός διαχωρισμός, τα θρησκευτικά πάθη δεν μπορούν αποκομμένα να ερμηνεύσουν το προφίλ του τρομοκράτη και τις δυνάμεις που τον οδηγούν στο να δράσει περιθωριακά και ενάντια προς μία κοινωνική πραγματικότητα. Κάθε ιδεολόγημα θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή για μία τρομοκρατική πράξη: το περιβάλλον, τα δικαιώματα των ζώων, ο πόλεμος για το νερό ή τους πόρους, η προάσπιση των μεταναστών. Οι αφορμές μυριάδες και δεν εξηγούν γιατί όλοι οι πολίτες δεν καταφεύγουν στην τρομοκρατία για να διαδηλώσουν τα αιτήματά τους απέναντι σε ένα ανάλγητο κράτος.

Τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων αισθάνονται πως ανήκουν σε μια πολιτική, θρησκευτική ή εθνική ελίτ, ότι είναι οι εκλεκτοί που επιλέχθηκαν για να προτάξουν την ιδεολογία τους ως αντίβαρο στην κοινωνική αδικία. Κανείς δεν γεννιέται βομβιστής, αλλά σε ένα κρίσιμο αναπτυξιακό στάδιο –κατά το οποίο υπερσχύει η ηθική του καλού ή του κακού, του άσπρου ή μαύρου–, οι μελλοντικοί τρομοκράτες εγκαθιδρύουν μία περίεργη και επικίνδυνη συλλογιστική:

υπάρχει μόνο μία σωστή θεώρηση και πρέπει να την προασπίσουν με κάθε τρόπο, βγάζοντας πολλές φορές την οργή τους για κάθε προσωπική ματαίωση, απώλεια ή απογοήτευση που έζησαν. Ο σκοπός καθαγιάζει τα μέσα. Αν πρέπει κάποιοι αθώοι να χάσουν τη ζωή τους για το γενικό καλό, τότε οι παράπλευρες απώλειες δικαιολογούνται. Οι τρομοκράτες υποσυνείδητα αποκόπτονται από τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες στις οποίες ανήκουν. Η οικογένεια, το επάγγελμα χάνουν τη σημασία τους και οι σύντροφοι μετατρέπονται σε δεύτερο σπίτι, σε αδέρφια, σε γείτονες, για τους οποίους θα έδιναν και τη ζωή τους. Αποκτούν νέο ρόλο και προσωπική ταυτότητα με τη συμμετοχή τους σε μία τέτοια οργάνωση. Η αγάπη για την εσωομάδα μετατρέπεται σε μίσος για όσους δεν ανήκουν σε αυτήν, όπως ακριβώς ο τρομοκράτης για ένα πολιτικό σύστημα είναι ο μαχητής της ελευθερίας για ένα άλλο. Ο εαυτός νοηματοδοτείται μέσα από τις αξίες και τις δυναμικές της ομάδας, τις ιεροτελεστίες και την ιεραρχία της, τον ιδιότυπο γλωσσικό κώδικα, τα κοινά μυστικά που μοιράζονται, τη γνώση ότι κάτω από τον μανδύα της καθημερινότητας κρύβουν έναν ήρωα που μπορεί να επηρεάσει την κοινωνική πορεία, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους πολίτες που υπακούουν στις προσταγές της εξουσίας.

Οι τρομοκράτες είναι η κορυφή μιας πυραμίδας που αποτελείται από όσους κατά κάποιον τρόπο συμφωνούν με την ιδεολογία τους. Εξάλλου, να θυμάστε ότι οι πεποιθήσεις των τρομοκρατών συμπίπτουν πολλές φορές με αυτές του πολύ κόσμου, μόνο που είναι πιο

ακραίες ως προς την εφαρμογή τους. Όταν οι πολίτες απογοητευθούν από τις αδυναμίες μιας δημοκρατίας, μπορεί θεωρητικά να δουν τους τρομοκράτες ως μία εναλλακτική, ως έναν μηχανισμό εξισορρόπησης της κρατικής εξουσίας. Το μέλος μιας οργάνωσης που είναι ο εκτελεστής εκτονώνει την προσωπική του οργή. Αυτός, όμως, που σχεδιάζει τη βίαιη πράξη επιδιώκει να προκαλέσει πολύ μεγαλύτερη ζημιά, να διασπείρει τον φόβο, την αμφιβολία, την αβεβαιότητα, τη δυσπιστία στον πολίτη πως το κράτος μπορεί να εγγυηθεί για την ασφάλεια και τη ζωή του. Οι τρομοκράτες επιβάλλουν έναν δυσβάσταχτο και πολυετή φόρο στην κοινωνία, το κόστος των μέτρων περιφρούρησης, τα οποία φροντίζουν με θεαματικά χτυπήματα να διακωμωδούν, διασύροντας ακόμη περισσότερο τη νόμιμα εκλεγμένη εξουσία.

Το χειρότερο, όμως, είναι πως οι μηχανισμοί που αναπτύσσονται στο πλαίσιο μιας τρομοκρατικής ενέργειας είναι παρόμοιοι με αυτούς μιας πολεμικής μάχης: ο τρομοκράτης αποξενώνεται συναισθηματικά από τα αποτελέσματα των πράξεών του, δεν κατανοεί τον πόνο που προκαλεί, αποκόπτεται από την οδύνη των θυμάτων του. Μοιάζει με τον πιλότο ενός βομβαρδιστικού που, απασχολημένος με τη ρύθμιση των παραμέτρων της ρίψης μιας βόμβας, αγνοεί τον όλεθρο που επιφέρει. Όσο πιο δυναμικά αντιδράσει το σύστημα, τόσο μεγαλύτερη η επιτυχία του τρομοκράτη: η στοχοποίηση πολιτών, το αστυνομικό κράτος, τα στερέοτυπα, οι παρακολουθήσεις, η ένταση της κρατικής βίας αποτελούν την καλύτερη ένδειξη ότι πετυχαίνουν

τους σκοπούς τους, ότι γίνονται υπολογίσιμη δύναμη και θεματοφύλακες της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Το αυταρχικό κράτος τρομοκρατεί και παράγει τρομοκράτες. Οι χειρότεροι αντίπαλοι των τρομοκρατών δεν είναι όσοι βρίσκονται στην αντίπερα όχθη, μα αυτοί που ιδεολογικά ανήκουν στην ίδια πλευρά, αλλά επιλέγουν μη βίαιους τρόπους αντίδρασης και πάλης. Ο πιο αποτελεσματικός εχθρός τους είναι μία πολυσυλλεκτική και ανοιχτή στη διαφορετικότητα δημοκρατία. Οι έφηβοι που αντιμετώπισαν την αστυνομική βία σε μία διαδήλωση συναισθηματικά εμπλέκονται σε μία διαδικασία κατά την οποία το επίσημο κράτος γίνεται αντιπαθές και οι πολέμιοί του συμπαθείς. Μερικοί από αυτούς τους μαθητές θα προσεγγιστούν από μέλη ακτιβιστικών-αντιεξουσιαστικών οργανώσεων, στις παρυφές των οποίων μπορεί οι τρομοκράτες να στρατολογούν υποψήφια μέλη. Ο προσηλυτισμός μπορεί να γίνει και από έναν ερωτικό σύντροφο ή φίλο. Έπειτα από μία περίοδο δοκιμασίας, κάποιος από αυτούς θα ενταχθούν επίσημα στην τρομοκρατική οργάνωση και θα αποτελέσουν τους μελλοντικούς πυρήνες. Γι' αυτό πολλοί ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι τα κίνητρα που εξωθούν κάποιον νέο εκτός κοινωνίας κάλλιστα μπορούν να τον οδηγήσουν στο να γίνει αναχωρητής ή τρομοκράτης.

Δεν υπάρχει μέχρι στιγμής μία εμπειριστατωμένη θεωρία για την προσωπικότητα του τρομοκράτη. Ίσως γιατί η τρομοκρατία ανά ιστορική περίοδο ήταν διαφορετική. Όσες μελέτες διεξήχθησαν δεν βρήκαν κανένα στοιχείο που να διαφοροποιεί την προσωπικότητα

του τρομοκράτη από αυτήν των υπόλοιπων ανθρώπων. Παλαιότερα, στο πλαίσιο της ψυχαναλυτικής θεωρήσης, πίστευαν ότι ο τρομοκράτης είναι ένας πληγωμένος ναρκισσιστής, ένας μεγαλομανιακός τύπος με επισφαλή αυτοεκτίμηση, με απορριπτικούς ή αυστηρούς-συντηρητικούς γονείς, ο οποίος αρνείται κάθε κοινωνική πραγματικότητα που μπορεί να απειλήσει την αυτοεικόνα του. Μέσα του λανθάνει ένα διαχωρισμένο εγώ: από τη μία, ένας ανίκανος, αποτυχημένος εαυτός (στο σχολείο, στην εργασία, στις ερωτικές σχέσεις) και από την άλλη, ένας εξοργισμένος και απελπισμένος εαυτός, που πραγματώνεται μέσα από τη συμμετοχή σε τρομοκρατικές ομάδες.

Σε γενικές γραμμές, οι τρομοκράτες πολεμούν είτε για να καταστρέψουν τον κόσμο των γονιών τους είτε για να τον εκδικηθούν για όσες αδικίες υπέστησαν οι αγαπημένοι τους. Υπάρχει ο μύθος ότι οι τρομοκράτες προέρχονται πάντοτε από ευάλωτα στρώματα που έχουν βιώσει την κοινωνική αδικία. Κι όμως, πληθαίνουν οι διαπιστώσεις ότι πολλοί από αυτούς είναι άνθρωποι κοινωνικά προσαρμοσμένοι ή ακόμη και ευκατάστατοι, και με φυσιολογική οικογενειακή, επαγγελματική και συναισθηματική ζωή. Άνθρωποι της διπλανής πόρτας, που η συγκυρία πυροδότησε την αντικοινωνική συμπεριφορά.

Το σίγουρο είναι ότι η ψυχολογία των μελών μιας οργάνωσης είναι διαφορετική από του ηγέτη της. Τα αίτια της ένταξης πολλά: άλλοτε τα μέλη δεν έχουν καμία άλλη κοινωνική διέξοδο. Η ανεργία, η χαμηλή μόρφωση, η πενία κάνουν τη βία μονόδρομο. Άλλοτε πάλι

οι τρομοκράτες, ως έφηβοι, συστηματικά καλλιιεργούσαν μία αντιεξουσιαστική κουλτούρα, εμπλέκονταν σε τροχαίες παραβάσεις, ανήκαν σε συμμορίες, φλέρταραν με τα ναρκωτικά, αλλά πάντοτε εμπνέονταν από την πατρική φιγούρα ενός ηγέτη-καθοδηγητή. Μερικοί από αυτούς ήταν υπερβολικά ντροπαλοί, χωρίς διεκδικητικότητα και κάποιοι άλλοι είχαν μεγάλες τεχνικές δεξιότητες, τις οποίες αργότερα εκμεταλλεύτηκαν στην κατασκευή βομβών.

Ο τρομοκράτης σπάνια δρα μόνος του. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο, όπως σε αρκετές περιπτώσεις αεροπειρατών, συνήθως πρόκειται για ψυχιατρικές περιπτώσεις με βίαιους, αλκοολικούς γονείς, θρησκόληπτες μητέρες και τραυματική παιδική ηλικία. Συνήθως η άρνηση της κοινωνίας είναι αποτέλεσμα μιας υπέρμετρης ευαισθησίας, ο θυμός αποκύημα κοινωνικής προσβολής ή πόνου. Και σε κάθε περίπτωση, αποδέκτης αυτού του θυμού είναι μία κοινωνία-θεατής παρά τα ίδια τα θύματα.

Harlem Shake: Πώς να δημιουργήσετε μια μόδα στο διαδίκτυο

Ποιος φοβάται τις χιλιάδες παραλλαγές του Harlem Shake ή, πιο απλά, την ελκυστικότητα της ανοιχτής κουλτούρας, της παγκοσμιοποιημένης τέχνης, των κινήματων που ξεπηδούν μέσα από το διαδίκτυο; Πρόκειται για απλή μίμηση ή για πρόωρα δείγματα αυτού

που θα επακολουθήσει: ισοπέδωση των εθνικών πολιτισμών, κοινωνικότητα που θεμελιώνεται στον ιστό και μία νέα βιομηχανία δισεκατομμυρίων, που μεγαθύνεται και τροφοδοτείται από τον αριθμό των κλικ, τα βίντεο και τα ακούσματα πέρα από γλώσσες, ιστορικότητα και με χιλιάδες τοπικές εκδοχές, που ακολουθούν όμως το βασικό μοτίβο: ένας τύπος που χορεύει σε οποιοδήποτε πλαίσιο, στο δωμάτιό του, στο μετρό, ακόμη και σε ένα στάδιο, και κάποιοι αδιάφοροι παρατηρητές που, χωρίς καμία προειδοποίηση, σεληνιάζονται ακολουθώντας τους ξέφρενους ρυθμούς της μουσικής. Κι όλα αυτά σε 31 μόλις δευτερόλεπτα.

Τα ΜΜΕ επιχειρούν να προσδώσουν κοινωνική χροιά, διαβλέποντας ότι μελλοντικά παρόμοιες παγκοσμιοποιημένες και αστραπιαίες μόδες μπορούν να αποτελέσουν σπινθήρες για αλληλεγγύη, ανατροπές και μιμητική επικοινωνία ομάδων και χρηστών από όλες τις περιοχές του πλανήτη, με τρόπο που δεν μπορεί να ελεγχθεί από κυβερνήσεις και βιομηχανίες, τη φιλοσοφία των οποίων δεν έλαβε υπόψη το ασύνορο ίντερνετ.

Το YouTube, τα κοινωνικά δίκτυα είναι οι διαμορφωτές των παγκοσμίων τάσεων, που, αν παλαιότερα συμβολοποιούνταν στην Barbie, στην Coca-Cola και στην Dora, σήμερα λέγονται Gangnam Style, πουλάκι τσίου κ.λπ. Σοβαρότατα δημοσιογραφικά δίκτυα ασχολούνται μαζί τους διαρκώς, καταμετρούν τα like, τα σχόλια, τις παρατηρήσεις των χρηστών, την πρωτόγνωρη διαδραστικότητα του νέου, ανοιχτού, υπερτοπικού πολιτισμού, που δεν χρειάζεται την ιστορία

και τον χρόνο για να καθιερωθεί, δεν αισχύνεται για τον προσωρινό του χαρακτήρα, αλλά παρ' όλα αυτά αλλάζει ακόμη και τον τρόπο που το copyright αναγνωρίζεται.

Τα top down μοντέλα σταδιακά χάνουν την επιρροή τους και πρωτοβουλίες –έντεχνες ή άτεχνες, ιδιοφυείς ή υπεραπλουστευτικές– μερικών παιδιών, ακόμη και από υποβαθμισμένες συνοικίες μεγαλουπόλεων, μεταβάλλονται σε πρότυπα ζωής, αισθητικής και κοινωνικής αντίληψης.

Οι μεγαλύτεροι αδυνατούν να κατανοήσουν τις αλλαγές στη νοοτροπία και στα πρότυπα των παιδιών τους, επειδή ακριβώς παραγνωρίζουν την ψυχολογική και κοινωνική διάσταση του πιο αλληλεπιδραστικού και ανατρεπτικού μέσου που εφευρέθηκε ποτέ, και την κωδικοποίηση της επικοινωνίας των ανθρώπων, που πρέπει απαραίτητα πλέον να φέρει την προσωπική σφραγίδα πάνω στην οικουμενική προοπτική.

Κεφάλαιο 2

Σκέψεις στο διαδίκτυο

Αγάπη είναι...

...και τελικά η αγάπη δεν είναι παρά το νεύμα του αιώνιου,

ο υπαινιγμός των αρετών που δεν συνειδητοποιήσαμε,

η υπενθύμιση πως πλαστήκαμε για το άπειρο και το απόλυτο...

και γι' αυτό όποιος αγαπήθηκε από έναν έστω άνθρωπο,

από όλη την πλάση αγαπιέται...

Τόσο πολύ...

Τόσο πολύ σε αγάπησα,

που ευχήθηκα ο έρωτάς μας άπειρος να γίνει...

Και η μοίρα με σπλαχνίστηκε

και αιώνιο θάνατο του χάρισε,

έτσι ώστε αμετάβλητος και διηνεκής να μείνει.

Άπειρο...

Οι περισσότεροι καταλαβαίνουμε πότε ξεκινά ένας έρωτας.

Όταν οι προσδοκίες, οι ελλείψεις και ο ιδανικός εαυτός συνοψίζονται σε ένα μόνο πρόσωπο.

Μα είναι πολύ δυσκολότερο να ξεχωρίσουμε τη μέρα που αρχίζει η παρακμή του.

Γιατί ελάχιστοι μπορούν να αποχωρούν τη στιγμή ακριβώς που βρίσκεται στο απόγειό του.

Πλάσματα της φθίσης, προτιμάμε να ονομάζουμε το θνητό αιώνιο, παρά, με τον αιφνίδιο θάνατο, να του χαρίσουμε το άπειρο...

Γιατί τίποτα δεν με φόβισε περισσότερο στη ζωή παρά η αγάπη

Βυθίστηκα σε θάλασσες αγριεμένες και κύματα εκδικητικά λήστεψαν την αναπνοή μου. Μέτρησα με απελπισία το σπαστάρισμα της καρδιάς, που ξέπνοη αναλογιζόταν τις στιγμές της, στις ριπές τις αφρισμένες του ανέμου καθώς παραδιδόταν.

Τα χείλη μου δανείστηκαν το χρώμα του νερού κι αδέσποτες σκέψεις επιβεβαίωσαν το υγρό επικείμενο τέλος. Στις φλέβες μου φουρτούνιασε η αρμύρα του Αιγαίου και στα θολά βάθη του αποζήτησα την πληρωμή της τρικυμίας.

Μα νίκησα, για να πνιγώ μες στους στερνούς, ανωφέλετους λυγμούς των αποχωρισμών και στις αβύσσους τις θανατερές της αγάπης, για πρόσωπα ακριβά που λιγότεψαν.

Σε λιμάνια, σε σταθμούς, σε αεροδρόμια, σαν ναυαγός, από την αλλόκοτη, έσχατη ματιά τους να κρατιέμαι. Και να καμώνομαι πως τη στριγκλιά της μοίρας δεν ακούω... δεν θα τους ξαναδείς, δεν θα τους ξαναδείς.

Σε βραδινούς γαλαξίες έφαξα τους θεούς μου και των ανθρώπων την αποδοχή θεμελίωσα την καταξίωσή μου.

Μνημεία της ύπαρξής μου και είδωλα έστησα παντού, και δεν με κλόνισαν συκοφαντίες, απειλές και λοιδορίες. Στη χλεύη και στην κατακραυγή ποτέ δεν γονάτισα, σε πείσμα των καιρών, ενώ προχωρούσα. Παραδόθηκα σε κλέος εφήμερο και δεν φοβήθηκα την ύβρη και τους επηρομένους.

Μα, Θεέ μου, η όψη Σου αδιαμφισβήτητη μου φανερώθηκε, αιώνια, πυρίμορφη, καθάρια, ρομφαίες κραδαίνοντας και συγκατάβαση, μέσα στο βλέμμα και την απαίτηση ενός παιδιού που το χατίρι του χάλασα, και στην απαξιωτική ματιά του επαίτη, που φεύγοντας μου χρέωσε την ενοχή της ανθρωπότητας όλης.

Γιατί τίποτα δε με φόβισε περισσότερο στη ζωή παρά η αγάπη.

Αγάπη...

Σκληρή διαδικασία η αγάπη... Νεράκι ζωντανό, που μολεύεται και φθίνει.

Οικοδομείται και εξελίσσεται με την επικοινωνία, δεν είναι αυτονόητη παρά τις αγαθές προθέσεις.

Αν καλύπτει τις ανάγκες, την αποδοχή, την κοινωνικότητα, την ασφάλεια, σε εξάρτηση μετατρέπεται, σε φιλαυτία, σε έπαρση.

Μαθαίνεται η αγάπη, δεν χαρίζεται. Και συμπορεύεται με την πράξη, τη διακινδύνευση, την υπέρβαση. Ξεκινά βιολογικά και μετατρέπεται σε πνεύμα, σε ψυχή, σε βίωμα. Τη διδάσκουν τα παιδιά και τη διαλαλεί η ομορφιά, η αρμονία, η ποίηση.

Αγαπά τους επαναστάτες, γιατί κι εκείνη άναρχη είναι και στηλιτεύει τις ήσυχες, επαναπαυμένες συνειδήσεις.

Χάνεται μέσα στην κοινωνία... Γιατί οι άνθρωποι συναγελάζονται με αυτούς που τους μοιάζουν. Κι έτσι γίνεται αγάπη προς τον όμοιο. Αγάπα όχι τους πλησίον σου, αλλά εκείνους που είναι διαφορετικοί. Επειδή στο βάθος τα κίνητρα όλων μας είναι τα ίδια. Οι συμπεριφορές αλλάζουν και αυτές μόνο παρατηρούμε. Και τότε η αγάπη περιχαρακώνεται.

Δύσκολο να την ξεχωρίσεις. Στα πετρώματα της καρδιάς κρύβεται. Και πολλοί, με την αγάπη προς τον αδύναμο, προβάλλουν και στέργουν τον εαυτό τους σε αδυναμία.

Την επιζητεί ο καθένας μας και τη φυλάει μες στα απόκρυφα· κι όσο την κλείνεις εντός, τόσο αυτή ξοδεύεται και εξατμίζεται και φεύγει. Θέλει ελευθερία η αγάπη για να μοιραστεί και να δυναμώσει.

Οι νόμοι, οι θεσμοί, οι κανόνες την αντιμάχονται. Επειδή τη φθονούν, γνωρίζοντας πως όπου εμφανίζεται οι ίδιοι γίνονται περιττοί, ανούσιοι και λίγοι.

Είναι στιγμές που ξυπνάς, ανοίγεις το παράθυρο και αντί για αγέρας σου χαρίζεται η πνοή της αγάπης. Και χαίρεσαι με τους ανθρώπους και τις αντινομίες τους, και αγαπάς τα ελαττώματα, τις μικρότητες, τα πάθη. Τους αγαπάς γιατί ζουν, ερωτεύονται, πεθαίνουν. Κι άλλοτε πονάς κι άλλοτε γελάς, γιατί η αγάπη μπορεί να προκαλεί τα αντίθετα.

Και κάποτε καταλαβαίνεις πως η αγάπη δεν μαθαίνεται, δεν διδάσκεται, δεν είναι του κόσμου τούτου.

Αγάπη έλεγαν τη φωτιά του Προμηθέα και όχι γνώση. Και αγάπη είναι η μόνη κληρονομιά του Θεού που διαμορφώνει το Σύμπαν. Ο σταυρός που όλοι θα κουβαλήσουμε, επειδή ζούμε χάριν δωρεάς και πριν πεθάνουμε, θα την επιστρέψουμε ακέραια.

Αγάπη είναι το τετέλεστο του Χριστού και η πρώτη αναπνοή του βρέφους στο μάγουλο της μητέρας.

Κι όταν, Παραμονή των Φώτων, κάποιιοι που δεν μεγάλωσαν περιμένουν ακόμη να ανοίξουν οι ουρανοί, με καθάρια καρδιά κι όχι με τα μάτια θα αντικρίσουν το ανυπέροβλητο και άφθορο φως της.

Ξέσπασμα αγάπης

Όσο περνά ο καιρός, τόσο πιο ανυπόφορη γίνεται η σκέψη της ανθρώπινης δυστυχίας και ολοένα πιο επώδυνα τα συναισθήματα ανημποριάς που τη συνοδεύουν. Εισχωρεί παντού, από τις χαραμάδες της αδιαφορίας, σαν μυρωδιά αποφοράς, σαν σήψη, που μιαίνει τις ελπίδες, κολλά στο δέρμα και αδρανοποιεί τις αντιστάσεις. Τρέφεται από την άγνοια, την αλαζονεία, την έπαρση, τη δειλία, την ανασφάλεια και τον φόβο. Μας περικυκλώνει αθόρυβα ή εκκωφαντικά, απειλώντας να πλήξει τις σταθερές, να καταπνίξει όσα αγαπήσαμε και να ακυρώσει τους μόχθους και τα δάκρυα των γενεών.

Συλλογική μιζέρια και κατάθλιψη, περιχαρακωμένοι ηγήτορες, απόντες πνευματικοί, επίορκοι λαοπλάνοι και ένα σύστημα που αναπαράγει πεισματικά όσα στοιχεία το οδηγούν στην εκμηδένισή του. Η υπέρβαση γίνεται συνώνυμη πια με την αναγκαιότητα.

Κανένα από τα ανθρώπινα έργα, ούτε η ποίηση, ούτε η τεχνολογία, ούτε η τέχνη, δεν έχουν κάποια αξία μπροστά σε ένα παιδί που υποφέρει, και χίλιες Τζοκόντες ωχριούν μπροστά στο χαμόγελο μιας μητέρας που πρόσφερε παραμυθία στα βάσανά του.

Παραφωνία η γνώση που δεν κατευθύνεται στην άρση της αδικίας, και γελωτοποιός ο επιστήμονας που δεν αντέχει την αρετή.

Ξέσπασμα αγάπης είναι το αντίδοτο, μια παραζάλη αλληλεγγύης και επανάσταση ήσυχη σαν χιόνι απρόσμενο, που βάφει όμως λευκό και γαληνεύει το πιο δύστροπο τοπίο. Περισσότερο ως έκπληξη θα φανεί, που θα μαλακώσει την οργή και θα πραΐνει την καχυποψία. Σαν τον άρρωστο, που ξυπνά ένα πρωί και ο πυρετός έχει κοπάσει, γιατί το ταπεινό βοτάνι και ο λόγος και η άδολη φροντίδα είναι ιάματα της ψυχής απροσμάχητα.

Ξεσηκωμός της καθημερινότητας και μία ελάχιστη αλλαγή στη συνήθεια, στο αποδεκτό, στο τεκμηριωμένο, που θα διαβρώσει τη φαυλότητα και θα επικυρώσει τη δυνατότητα της θέλησης να αναγεννά το ετοιμοθάνατο.

Η ιστορία ποτέ δεν γράφτηκε από ηγέτες εμπνευσμένους και στρατηλάτες σκληροτράχηλους, αλλά από ανθρώπους οικείους και διπλανούς, που επέλεξαν με τον πόλεμο ή την αγάπη να καταστραφούν ή να ευημερήσουν. Αλλά που τελικά δεν επέτρεψαν στις περιστάσεις να καθορίσουν τις μοίρες τους.

Με αφορμή τις γυναίκες του Facebook

Σε σένα κι απόψε θα σταθώ.

Γυναίκα με τα ηγεμονικά αιτήματα και τα ανύπνωτα βράδια σου.

Κατοπτρική εικόνα, εκστατική, που τους καιρούς φευγαλέα ξεγέλασες, της τρεμάμενης δοσοληψίας την υπόσχεση ζητιανεύοντας.

Απαρηγόρητη, ηττημένη ανάμνηση όσων να υπάρξουν ποθήσανε, αλλά στην αυταπάτη του μηδενός απροκάλυπτα τελματώθηκαν.

Περνώντας τη γεύση από τα χείλη σου, αντιστάθηκα στα κατηγορητήρια των αιώνων.

Καιροφυλακτώντας την αγκαλιά σου, με τις Ερινύες του βίου μου συνοδοιπόρησα.

Κοιτώντας απερίσκεπτα τα μάτια σου, τους παγωμένους παραλλήλους περιδιάβηκα.

Το ανεξίτηλο γέλιο σου χαρτογράφησα και τον περίπλοκο της οικουμένης κατάφερα.

Και αποτόλμησα, τα ελιξίρια ανακατεύοντας της απόγνωσης, τις απειλές των κολαστηρίων σου να ανασχευάσω.

Αχειροποίητη ζωγραφιά, που για μια στιγμή τον τρόπο της λεπίδας ενσάρκωσες και στη μοναξιά της λατρείας, του φθόνου, της ικεσίας ενέδωσες.

Ιμερτή, εσύ, γυναίκα. Απρόσιτη, ανοίκεια, με τις μυρωδιές της άνοιξης και της αμφιβολίας συμφιλιωμένη.

Την αδοκίμαστη ομορφιά σου σε πορνεία αρχαία εξαργύρωσα και, λαχταρώντας τη σάρκα σου, σε κρεβάτια μουχλιασμένα παζάρεψα.

Πριν θάνατος γίνεις, για σένα σταυρώθηκα.

Στολίδι πριν φορέσεις την έπαρση, τις τύψεις για χάρη σου εξημέρωσα.

Αντιπερισπασμός στην οδύνη γίνε, την εξιλέωση δωροδοκώντας των ανομημάτων μου.

Τη λαγνεία σου επιπόλαια, όπως πάντα, κι αναίτια ξόδεψε, θωπείες στης μοίρας την ετυμηγορία προσφέροντας.

Ιδανικά την ακινησία ντύσου.

Κι έλα, σαν κάθε βράδυ, στα τοπία τα άγνωστα των λεπτομερειών σου, προσκυνητή ανέστιο να με υποδεχθείς.

Η ψυχή σου σε μένα ασυλλόγιστα θα επιστρέφει, τους δεσμώτες, που σε λαιμητόμους σε ξάπλωσαν, να εξαγνίζει.

Μοιάζει ο έρωτάς σου

Μοιάζει ο έρωτάς σου με κατάνυξη.

Σκυφτές γριές, με πένθος ζωγραφισμένο στις ρυτίδες και στα ρούχα, σβήνουν,

πριν καν προλάβουν να φέξουν τις λαμπάδες.

Σε έρημους εσπερινούς στην παράξενη επαρχία, μέσα στο ημίφως,

τον απόηχο, την απόκοσμη γαλήνη.

Εξαύλωμένοι οι τόποι, ακίνητος ο χρόνος, ψυχές που δέονται.

Σκιά η φωνή του ιερέα προϋπαντά τη νύχτα, ξορκίζοντας τους δαίμονες,

τις ενοχές και την απελπισία.

Άγιοι σε ξεπροβοδίζουν, θυμίζοντας πως όλα θα έχουν πια πεθάνει,

αν από τύχη ή στη φυγή σου πάνω ξαναπεράσεις τα κεριά, η εκκλησία, οι άνθρωποι που είδες.

Σαν τα μάτια σου, ένα χειμωνιάτικο δειλινό, εικόνα γαλάζια, που ενώθηκε με τη θάλασσα και την αοριστία.

Μοιάζει ο έρωτάς σου με ποίημα σε σχολική γιορτή από τα περασμένα.

Ρούχα καλά, καμάρι, άγχος, επισημότητα και στίχοι αδιάφοροι, ρημαγμένοι. Στον ίδιο ρυθμό να διηγούνται εποποιίες μακρινές και ήρωες και θυσίες. Στους τοίχους μορφές της επανάστασης, μια ολοζώντανη Ελλάδα, πιο κει ο Μεγαλέξανδρος, γονείς περήφανοι, συμμαθητές και δάσκαλοι σαστισμένοι. Πρόσωπα αλλοτινά, που τόσο απροσδόκητα λίγνεψαν μες στη ζωή μου, αφού λάγνεψαν τον λογισμό, τη μνήμη, την ύπαρξή μου.

Σαν και σένα, που χάθηκες, μα πάντα θα καρτερώ την ποίηση την πρωτινή να φέρεις...

Ερωτικό

Τούτους τους τόπους τους πυρπολεί με τόση σωφροσύνη ο ήλιος το καλοκαίρι και είναι οι χειμώνες τους στοχαστικοί, έτσι που οι γενιές μας να είναι ζυμωμένες με έλεος και καταδίκη και αυταπάτη. Και γι' αυτό εδώ μοιάζει με τους καρπούς της συλλογισμένης γης ο έρωτας, την ώρα που αναγεννιέται από την έλλειψη και την πασχαλιά, και ανθίζει με τη μάχη και τους βοριάδες.

Και το χώμα, που ξεγλιστρά μέσα από τα δάχτυλα των μικρών παιδιών, ο αέρας, που παρασύρει το πέταγμα του χελιδονιού, διηγούνται απρόφερτες ιστορίες και πόθους, που είναι αδύνατον να αναπνεύσεις την Ελλάδα, χωρίς να κορεστείς από τη λαγνεία των αιώνων και να γητευτείς από τους αρχαίους ψιθύρους.

Γι' αυτό πιστέψαμε πως οι ερωτικοί λυγμοί σε αυτά τα σπιτάκια τα μικρά, τα γαντζωμένα στην Πίνδο και

στις Κυκλάδες, θα είναι απαλοί, καθώς τα φύλλα στα κλήματα την άνοιξη, καθώς το δέρμα των κοριτσιών πριν το στιγματίσει η ποθεινή ληρωδία, καθώς το λίκνισμα που κοιμίζει το ανήξερο βρέφος. Και ξεχάσαμε, μέσα στην τόση αρμονία, πως ο Παράδεισος πλάστηκε από αγάπη και αμαρτία και φθόνο, και πως κατάρες προπατορικές μαινόνται όποιον τον κατοικεί.

Χορτασμένα τα μάτια μας από τη ραψωδία της θάλασσας, καθώς δοκιμάζει τη γεύση των βράχων στις ακτές, κι από τη συγκατάβαση των γυναικών που ανατέλλουν κάθε πρωί τη νέα υπόσχεση, νομίσαμε πως η ομορφιά συμφιλιώθηκε με την έπαρση και βρήκε καταφύγιο η ύβρις στη λησμοσύνη. Αναζητήσαμε τη λύτρωση στο αλλότριο και απωλέσαμε το μέτρο που επιβάλλει ο ουρανός μας.

Κι έτσι ο έρωτας στη χώρα τούτη, την απόκοσμη, μοιάζει με τραγωδία και μοίρα και μέθη, μόλις το φιλή αφήσει το αποτύπωμά του στην ψυχή και η αγκαλιά λεηλατήσει τις αντιστάσεις. Και σαν πέσει κάτω, ευφραίνει τη γη, εμποτίζει τις φλέβες και γίνεται η ανάμνηση και το κρασί, και το πρόσχημα που τον ανασταίνει.

Τόσες λέξεις για τη λάθος πάντα γυναίκα

...Κι έτσι, δεν μπόρεσα μέχρι τώρα να καταλάβω γιατί τόση ποίηση, τόσες αφορμές, τόσες προσωδίες ξοδεύτηκαν για μερικά αμετάκλητα καληνύχτα, δυο φιλιά στο μάγουλο και πέντε τρεμάμενες στιγμές.

Πώς εξαργυρώθηκε τόση έξαψη για λίγες παρερμηνευμένες εικασίες

και για τον ακούσιο αυθορμητισμό σου,
που ο πόθος μου μεταμφίεσε σε ανταπόκριση.
Και γιατί χιλιάδες νοήματα, βουτηγμένα στην εικό-
να σου,
δεν κατάφεραν να αρθρώσουν το ελάχιστο
από τους απροσπέλαστους πόθους σου.
Τόσες λέξεις γραμμένες για τη λάθος πάντα γυναί-
κα.

Ένας ηττημένος έρωτας

Με τέτοια ένταση με προσδιόρισες, που ταυτίστηκες
με τους ιδεατούς εαυτούς μου, ώστε να μην μπορώ να
ξεχωρίσω πλέον αν λάτρεψα εσένα ή την εικόνα μου,
καθώς φεγγοβολούσε κοιτώντας την αρμονία σου.

Ακόμη και σήμερα, που ο απόηχος από τα γαλάζια
μάτια σου ξεθύμανε και η θύμηση του πάθους νο-
θεύτηκε από τους περασμένους καιρούς, μπορώ, κά-
ποιες απροσδόκητες βραδιές, που ανέστιες οι ελπίδες
μου ενδίδουν, να ξαναζώ τις αφορμές του κορμιού και
τους μύθους της παραζάλης σου. Ορόσημο της ζωής
μου κάθε λεπτό που καθαγιάστηκε στα χείλη σου και
αλαβάστρινες οι ώρες, οι αφιερωμένες σε σένα.

Η λάμψη σου ψυχορραγεί ανεπαίσθητη μες στις
ασήμαντες στιγμές, θυμίαμα από το παρελθόν και θυ-
σιαστήριο στην ανεξέλεγκτη πορεία που με καταδίκα-
σαν τα χρόνια της φυγής σου.

Έχεις τις απαρχές σου στη νιότη, την τόσο μακρι-
νή, την ξένη και την ιδανική, που με πληγώνει, καθώς
απαριθμεί όλα όσα δεν μπόρεσα να γίνω.

Σε αναζητώ τώρα περισσότερο από ποτέ, γιατί στα
λίγα «Σ' αγαπώ» που για μένα πρόφερες, και στα

λόγια τα δεητικά που ζητιάνεψα από τα χείλη σου, συνόψεις βίαια και εμφαντικά τις προσδοχίες, τις ελλείψεις, τη λαχτάρα του χώματος και της σάρκας να γευτεί το θαύμα που του χαρίστηκε.

Με τόση ορμή και βουητό ανέτρεψες τις αλήθειες μου, έτσι που να βλέπω στον υετό και στο πείσμα των ανθρώπων τη σύγκρουση που γεννά την εξέλιξη, το δευτερόλεπτο που κοροϊδεύει τον θάνατο, την έξαψη που αφηφά την οδύνη.

Με τόση φωτιά χαλύβδωσες την ψυχή μου, που αντέχω την ασυμμετρία των ονείρων μου, αντιστέκομαι στις λιποταξίες του νου και υποκρίνομαι στις νομοτέλειες της ειμαρμένης.

Γιατί την ώρα που σε άγγιζα, εξημέρωνες τις αντινομίες μου και τα φιλιά σου συμφιλιώνονταν με την απειλή και την οίηση της απουσίας σου, ανεξάλειπτα καθώς ξέσκιζαν τους δισταγμούς και την αμφιβολία.

Γιατί μόνο το δέρμα σου εξιλέωνε την προαιώνια ενοχή και περιγελούσε την αυταπάτη των εγχοσμίων.

Και τώρα, που θα αντάλλαζα για μια σου κατάφαση όλες τις επιλογές και τις κατοπινές προοπτικές μου, ο έρωτάς σου είναι αυτός που με λαγνεία ελαφρώνει τις μεταμέλειες και αναμοχλεύει την ηδονή, παρά τη φθίση και την παρακμή των κυττάρων.

Επειδή υπήρξες, ανέπνευσα τους χρόνους που με καταδίωξαν και επειδή ενώθηκα μαζί σου, την οικουμένη κατάφερα να συμβολίσω.

Και μόνο δυο μάτια, από όλα όσα με διαπέρασαν, και σένα ακόμη να περικλείσουν και να προσπεράσουν κατόρθωσαν, δυο μάτια με του μέλλοντος την πυρκαγιά και όχι με των αλλοτινών τη νοσταλγία και τη σύνεση, και την ουτοπία.

Τα μάτια της κόρης μου.

Η ηχώ, που όλα τα επιστρέφει Στη Λήδα μου

Γκριζα η λιμνοθάλασσα κι ο ήλιος χλομός. Τα σπιτάκια με τις ρίζες στο νερό λικνίζονταν στο κατοπτρικό δείλι. Δεν θα ήσουν τριών χρονών. Πόσα λίγα από όλα αυτά τα σπουδαία και σημαδιακά θα θυμάσαι!

Κι όταν θα έχω φύγει, θα κουβαλάς τις εικόνες και τα λόγια εκεί που η ψυχή ανταμώνει τα φρόνιμα, και τα ξεμυαλίζει με το αιώνιο και τα χρωματίζει με το αφήριστο, και φουντώνει ο νους και αμέρωτος πια και δραπέτης απαρνιέται τις σταθερές του.

Και τότε, όπως τώρα, στον στερνό αναστεναγμό της δύσης, με το Μεσολόγγι για μοτίβο και τη γαλήνη τη μεταφυσική να λούζει τις εκφράσεις σου, ίσως να γεννηθούν μέσα σου εκείνα που οριστικά θα ξεχωρίσουν τα ακριβά από τα ανούσια.

Κι εγώ θα κρατώ φυλαχτό την αγνότητα, για να την καταθέσω στα πόδια του Πλάστη και θα του πω: «Να, αξίζει να είσαι άνθρωπος, γι' αυτή μόνο τη στιγμή που ένα παιδάκι μου έμαθε πώς να Σε ψηλαφίζω και μου φανέρωσε τα ακρογιάλια που παφλάζουν οι καημοί Σου».

«Κι αν είμαι χώμα, η αποκάλυψη ετούτη τόσο θα μοσχομυρίσει μια άνοιξη, που χίλια άνθη θα μαρτυρούν πως κάποτε την είχαμε ζήσει μαζί.»

«Είχες πρώτη φορά ακούσει τον αντίλαλο να γυρνά το γέλιο σου. Και τόσο παράξενο σου είχε φανεί, όπως οι ατίθασοι γλάροι που διεκδικούσαν το παγωτό σου. Και καθώς έφαξες να βρεις της φωνής σου την επανάληψη, και οι φθόγγοι σου πεισμωμένοι τον περιπαικτικό τον φταίχτη αναζητούσαν, με τα μάτια σκληρά σαν έβενο με ρώτησες τι είναι αυτό».

«Η ηχώ», σου είχα πει, «που όλα τα επιστρέφει». «Κι όταν η καρδιά σου τόσο ασύνορη θα γίνει, που την οικουμένη ολόκληρη θα περικλείει και την οδύνη, θα έρχεσαι εδώ, στη λιμνοθάλασσα τούτη, την ασάλευτη, κι ό,τι πόθησες και για πάντα έχασες πίσω θα ξαναπαίρνεις.»

Ο Θεός των παιδιών και της αδυνασίας

Υπάρχει ένα προαιώνιο συμβόλαιο κάθε άνθρωπος να συναντά μία φορά στη ζωή τούτη τον Θεό. Είτε πιστεύει είτε όχι. Είτε ενάρετος είναι είτε αμαρτωλός· παιδί ή γέροντας πριν ξεψυχήσει. Και σε άλλους τυχαίνει να εμφανιστεί ενόσω ευτυχούν, στους περισσότερους, όταν τους θωπεύει η απελπισία, στον κίνδυνο η επίκληση η στερνή. Σε κάποιους σε μία ασήμαντη στιγμή, στο μεγαλείο μιας θυσίας η καρτερία, αχτίδα την ώρα τη χαμένη στην αχλή, στο γέλιο το κελαρυστό ορμή, απόδραση στην αγωνία της αρρώστιας και του θανάτου.

Σχεδόν πάντα παίρνει τη μορφή της αναίτιας ελπίδας, της ανεξήγητης βεβαιότητας, όταν οι πιθανότητες επικυρώνουν το αντίθετο, της ερμηνείας, όταν η λογική λιποτακτεί, της έμπνευσης, όταν ο νους στερεύει, της έξαψης, τότε που το συναίσθημα ενδίδει.

Στην αυταπάτη σίχως εναλλακτικός και στη φενάκη αρμονική ραψωδία. Μέσα στη σύγκρουση αναδύεται και στο θυμίαμα της κατάνυξης σκορπάει. Την υπερβατικότητα της περισυλλογής διαφεντεύει, φουσκώνει τα στήθια πριν δειλιάσουν, παροτρύνει την απόφαση με το βαρύ τίμημα, γλυκαίνει τη μοναξιά και ζωγραφίζει ερωτηματικά στου μικρού παιδιού την απορία.

Λυγμός και αναστεναγμός, δάκρυ που καίει το μάγουλο, ψίθυρος που κατευνάζει, λόγος που πυρπολεί τα καθιερωμένα.

Επαναστάτης ο Θεός, τα ανήμερα παιδιά Του ξεσηκώνει τους εμπόρους να εκδιώξουν από τους ναούς, πολέμαρχος τις συμβάσεις καταλύει, άχρονος τα όνειρα χρωματίζει, όμορφος μέσα στο κάλλος της κοπέλας θάλλει, σοφός, μέσα σε τύπους μαθηματικούς ο άγνωστος παράγοντας.

Μέλι ο Θεός και γλυκασμός, αγάπη που δεν ειπώθηκε, μεταμέλεια εκείνων που δεν πραγματοποιήθηκαν και όσων συνέβησαν ενάντια στις προθέσεις, παραμυθία. Συγχώρεση και δοξασία, και νόμος και έλεος. Μεταβολή που καθορίζει την έκβαση και πνεύμα που συνέχει τα πάντα.

Οι περισσότεροι λένε πως δεν Τον είδαν ποτέ. Ίσως γιατί τόσο πολύ κατακλύζει η παρουσία Του την ύπαρξη, που στο τέλος ταυτίζεται με όλες τις εκδοχές μας.

Χωρισμός

...Το επόμενο πρωί πήρα τον βοριά της ανάσας της, λίγους κατοπτρισμούς από το γαλάζιο των ματιών της, τις ήττες από τα χείλη της και την τρικυμία της φυγής της και τα βάφτισα εξιλέωση, μέθεξη, πρόσχημα και οδύνη.

Παραδόθηκα στις έριδες των αρωμάτων της και συμφιλιώθηκα με τη λήθη, την απόγνωση, την αυταπάτη. Ληλάτησα την ελπίδα του νόστου στο κορμί της και απολίθωσα τις γυμνές εικόνες της για τα χρόνια τα κατοπινά που θα ενδώσουν.

Σχημάτισα μόνο δύο συλλαβές από τις μελωδίες των ήχων της, μία ληρωδία από την ποίηση του ονόματός της και μία κραυγή από το χρέος της ομορφιάς της. Κι έτσι θα πορευθώ, χάνοντας όσα αγάπησα και αγαπώντας όλα τα χαμένα.

«Θα γίνεις ιδανική μόλις με αρνηθείς» της ψιθύρισα. «Τη λατρεία θα θρέψουν η παρακμή, οι ενέδρες της απουσίας σου και οι λιποψυχίες. Αργυραμοιβοί οι αναστολές θα σωρεύουν τα τρόπαια του χωρισμού μας.»

Έτσι, παντοτινά θα σε αγαπώ: νεκρή, για τις μελλούμενες ηδονές τις θριαμβευτικές, που θ' ακυρώνουν τις στιγμές μας τις παραπαίουσες, και αναστημένη κάθε φορά που η ειρωνεία θα συγκατανεύει.

Θα μαθαίνω για σένα όταν θα καιροφυλαχτούν οι καιροί, θα σ' αναγνωρίζω σε κάθε γυναίκα που θα αγγίζω. Θα σε αναζητώ, όταν η ψυχή σκιρτά στο απροσπέλαστο και όταν ο λογισμός αναμοχλεύει τις υπερβάσεις της ύλης.

Επαίτες οι χαρές μου στη θύμηση τη λυτρωτική όσων υπήρξες και καταδίκη για όλα όσα αρνήθηκες για μένα να γίνεις.

Αναιμικοί οι επόμενοι λυγμοί μπροστά στον θρήνο της απώλειας και φρικτή η ενοχή για τις σκέψεις που φοβήθηκα να προφέρω.

Θα γίνεις ειμαρμένη, δικαιολογία και ματαίωση.

Μα, πάνω απ' όλα, θα γίνεις θάνατος. Κι έτσι θα ξέρω πως σε σένα κάποτε πάλι θα καταλήξω.

Αθύρματα των θεών

Ο αποχαιρετισμός σου προϋπάντησε τις ώρες της ερημιάς μου. Είχα σταθεί, θυμάμαι, να συντονίσω τις

επωδούς της καρδιάς μου, στων βημάτων σου την εκβιαστική ελεγγεία, απορώντας γιατί εγκατέλειπα τόση ευτυχία λεύτερη μες στο σκοτάδι.

Ακόμη δεν είχα καταλάβει πώς η θαλπωρή των ψιθύρων σου και ο γλυκασμός της αναπνοής σου, καθώς εκπορθούσες την έπαρση των αυτοσχεδιασμών μου, με έπεισε να μηρυκάζω το ελάχιστο που μου εμπιστεύοσουν από τις μεταλλάξεις των αισθημάτων σου και τους λαβύρινθους των μεταμορφώσεών σου.

Πώς τις παραφυάδες των ονείρων μου άφησα να απλωθούν αστόχαστα στην απροσδιοριστία των ματιών σου και στις ασυμβατότητες των ορισμών σου;

Μα απόψε, καθώς λιγότευε η μορφή σου προς τις διχάλες των δρόμων και οι δισταγμοί μου σε καταδίωκαν να ρουφήξουν τις έσχατες σταγόνες της παρουσίας σου, οι σκιές σε εξαύλωσαν, σαν μνήμη ασθμαίνουσα, ληλατημένη από την αθέλητη καθημερινότητα.

Φοβήθηκα πως θα ενσωμάτωνες τη νύχτα, έτσι όπως είχες αφομοιώσει τον κονιορτό των εξιδανικεύσεών μου και τις απιθανότητες των βεβαιοτήτων μου. Θα με παρατούσες να εξορκίζω μόνος τα σμήνη των φόβων, με τις γεμάτες φαρέτρες και τις αλχημείες των αδιεξόδων τους. Σαν να ήταν αυτή η πληρωμή που αιχμαλώτισα το άπιαστο των εκφάνσεών σου, που με τις πρόσκαιρες ανασφάλειές σου συνηγόρησα, για να γευτώ λίγη απ' τη φενάκη της κατοχής σου, συνοψίζοντας την ύπαρξή μου μέσα στις δυναστικές προοπτικές της. Μια ζωή συνυφασμένη με τις μικρές λιποταξίες σου, που τροφοδοτούσαν τις κηρύθρες του γέλιου σου, με ένα αβέβαιο περπάτημα και μια επαναστατημένη υποψία.

Πώς γίνεται τόσοσ οίστρος να εκβάλλει στις όχθες της αμφιβολίας σου; Πώς γίνεται τόση άρνηση να

ακροβατεί στη λιποψυχία των ματιών σου; Όμως, ανέλπιστα, η φωνή σου τους ενδοιασμούς πολιορκήσε: «Αύριο πάλι, αύριο πάλι θα συναντηθούμε».

Κι ήταν ετούτη η ενδιάμεση στιγμή από εκείνες που οριοθετούν τις εναλλαγές, που ανάμεσα στο ασαφές ταλαντεύονται και το οριστικό, που επιβάλλουν στο απροσδόκητο να σφιχταγκαλιαστεί με το τετελεσμένο. Γιατί ο έρωτας είναι ένα κράμα από αλλοιωμένες αισθήσεις, από χρονικότητες που διαφεύδονται και πρωθύστερα που μαιίνουν τις αιτιότητες. Όλα ακινητούσαν.

Ακόμη και οι συνωμοτικές σιωπές της άνοιξης και οι εκστατικές του νου αναγεννήσεις, κάθε που αντιλαμβάνεται ότι το μηδέν παραβιάζει τις κερκόπορτες του και σκέψεις δοσίλογες καταλύουν τις αναίμακτες άμυνες. Μόνο οι δονήσεις της υπόσχεσής σου στροβιλίζονταν τροπαιούχες, αναδεύοντας κατοπτρικά συναισθήματα και αναπλάθοντας τη μέθη από τα ανθισμένα νυχτολούλουδα. «Αύριο πάλι, αύριο πάλι θα συναντηθούμε.» Κι εγώ, αμέτοχος είχα αφεθεί να καθορίζομαι από την έλλειψή σου, να χρωματίζω το κενό με τις φωτοχυσίες των εικόνων σου, ν' ανασυνθέτω τις αρμονίες των λαμπυρισμών σου και ν' αναζωπυρώνω τις εξαρτήσεις μου. Έτσι όπως συνήθιζα πάντα να κάνω, πολύ πριν αλωθώ απ' τις αλληλουχίες των κυττάρων σου και τα εκκωφαντικά εμβατήρια των σαλπικτών σου έξω από τα παρατημένα τείχη μου. Σαν τις ατελεύτητες εκείνες ώρες που σε περίμενα, γνωρίζοντας πως διακορεύεις τις αποκλειστικότητες που μου 'χες τάξει και διαφεντεύεις τους τόνους της οδύνης μου.

Κι όμως πάντα σε αγαπούσα, σε τέτοιο βαθμό, ώστε πολλές φορές αναρωτήθηκα αν χρειάζομαι τις αφορμές της σάρκας σου, τους συγχρονισμούς των επίγειων

συχνότητων σου και τα προσχήματα του κορμιού σου, για να θεμελιώσω την απαρχή της λατρείας μου για σένα. Και τώρα, που τα αδηφάγα λιοπύρια του χρόνου εξάτμισαν το στερνό για τον θάνατό σου δάκρυ, που οι σπαραγμοί από τα μοιρολόγια καιροφυλακτούν ορφανεμένοι μόνο μες στους μαιάνδρους των αναμνήσεων και οι σεισμοί των αναφιλητών δεν μπορούν να συνταράξουν τα πετρώματα της λήθης.

Τώρα, που αποτοξινώθηκαν οι προσδοκίες μου από τις κυκλοθυμίες των λόγων σου, που οι ορίζοντες εξάλειψαν το περίγραμμα της μορφής σου και οι καημοί μου αναπολούν πια μόνο τις αντινομίες των ιδιοτήτων σου. Τώρα πια ξέρω πως εκείνη τη νύχτα, που λιγότεψε η μορφή σου προς τις διχάλες των δρόμων και η υπόσχεσή σου ταπείνωσε τις ευωδιές από τα νυχτολούλουδα, εκείνο το βράδυ, που η άνοιξη είχε γίνει αργυραμοιβός της αγάπης μας και το γέλιο σου εξακόντιζε αιωνιότητες προς το μάταιο, τότε, που πιστέψαμε πως ο Προμηθέας είχε ξεφύγει τον Καύκασο και το ξύλο της ζωής φύτρωνε παντού μες στον Παράδεισο, δεν ήμασταν παρά μεταπράτες της Μοίρας, σκευωροί σε ένα ανύπαρκτο παιχνίδι και γελωτοποιοί στη σύναξη των Θεών.

Μοιάζουν οι πρώτες αγάπες μου

Μοιάζουν οι πρώτες αγάπες μου με παιδικά παιχνίδια.

Απρόσμενα και ξεχασμένα κρύβονται σε μακρινά συρτάρια, σε σκονισμένες μνήμες καρτερούν, παρατημένα και άφωνα, σε σπίτια που πια δεν κατοικούνται.

Και ξαφνικά το καλοκαίρι, απ' του μεσημεριού τις ακίνητες ώρες θολωμένος, καθώς η πλήξη αιωρείται με τη σκόνη, τον καπνό, τα οράματα, την αναστολή και λαμπυρίζει η φθορά στου ήλιου τις κάθετες, ξεστρατισμένες ακτίνες, τινάζεις τη ραστώνη από τα ρούχα σου και σπεύδεις, με σθένος ειρωνικό κι αναπάντεχο, να αναστήσεις το τρίξιμο που δόνησε το απόκρυφο ντουλάπι.

Κι έτσι όπως ξεχύνεται το παρελθόν, η οσμή, τα έντομα, η θύμηση και ο χρόνος, κι οι αισθήσεις θωπεύουν την παιδική ηχώ, τη μουσική προσώπων που έχουν λείψει, τ' αγγίζεις, τα μυρίζεις, τα περιεργάζεσαι κι εκπυρσοκροτεί ο νους και η εύνοια και η νοσταλγία.

Και τότε πια, ενδίδοντας, καταλαβαίνεις αλήθεια πώς δεν το είχες τόσο καιρό νιώσει, πως όσα με πάθος αγάπησες σε δένουν με την παρακμή, τον θάνατο, το τέλος.

Σαν τη μετανοημένη ακτίνα του μεσημεριού, που πάει πίσω απ' τη στέγη πια να δύσει, παίρνοντας μαζί της τη σκόνη, τον καπνό, τα οράματα και την ελπίδα όλη.

Μοιάζουν οι πρώτες αγάπες μου με το παιδικό το κλάμα.

Γοερό, θρηνητικό κι ανήμερο καλεί σε εξέγερση και με διαμάντια πλημμυρίζει ανυποψίαστα τα ματάκια.

Μα γρήγορα ο καημός θα ξεχαστεί, και θα εξατμιστεί σε μιας αγκαλιάς πονετικής το χάδι.

Όπως εκείνη η θαλπωρή μιας γυναικείας λίμνης, υπομονετικής, αφοσιωμένης κι ακούραστης, που με γαλήνη πάντα αντίβαρο, θα νανουρίζει συγκαταβατικά των πρώτων ερώτων τις παθιασμένες δίνες.

Απομάγευση

Πήρα τον ίλιγγο της ανάσας της, την ανατριχίλα από το δέρμα της, τη μετάληψη των χειλιών της και τη μνήμη του στήθους της και τα ξόδεψα στους καταρράκτες στη Νάουσα, σπονδή σε θεότητες που καταδοκούσαν στον γκρεμό, στην ιστορία και στο ποτάμι. Χείμαρροι οι γραμμές των μαλλιών της, οδήγησαν πριν λίγο το τρεμάμενο χάδι στη λαίλαπα του κορμιού της.

Γιατί κάθε φορά που γεννιέται ο έρωτας ή ανασταίνεται μέσα από τις παλιές στάχτες και την απελπισία, φθονεροί οι καιροί προαποφασίζουν τους τρόπους του τέλους του και προσκαλούν αθόρυβα τις Ερινύες να σημαδέψουν το ανέστιο φιλί, που ιχνηλατεί αβέβαιο και φοβισμένο. Κι εκείνες ορίζουν, βλοσυρές, το τίμημα της μετάνοιας και στιγματίζουν τις αναλαμπές του αιώνιου, που πάντα αναζωπυρώνεται στη ματιά της γυναίκας που ποθεί και αφήνεται.

Εξάγνισα με θυμάρι την έξαψη και με χιόνι ήσυχο την ηδονή της, και έλουσα με αμαρτία, με δέος και υπόσχεση τις λέξεις που πρόφερε ενώ με αποχαιρέτούσε.

Θύμιζε αυτή η πρώτη αγκαλιά τα φώτα μιας όχθης αντίπερα, στις λίμνες του χρόνου, ασάλευτης, παντοτινής και παρούσας, που ξαφνικά πλησίασε κι απομαγεύτηκε, έτσι καθώς απρόσμενα κατακτήθηκε κι ενέδωσε και φανερώθηκε.

Απρόσβλητος πια από την ελπίδα, νόθευσα την απόλαυσή της με οδύνη, έπαρση και ματαιίωση, και συνέθεσα τη νεκρική ωδή της λήθης της.

Οι πόθοι που λιγοψύχησαν

Ο άνθρωπος τίποτα δεν δημιουργεί.

Την ύλη στα χέρια του πιάνει ακατέργαστη, το πνεύμα ασμίλευτο, τον ήχο και το φως αδάμαστα, βοή και λάμψη.

Ανασυνθέτει με πόνο και μ' ελπίδα τα μαλακώνει.

Τα λειαίνει με τον πόλεμο, τις ράσπες, τον λόγο και με μάχες τα σχηματίζει.

Παίρνει την πλάση παγερή, άγνωστη, απρόσιτη και στα δικά του μέτρα αγωνίζεται να τη φέρει.

Όχι να γίνει ο ίδιος Σύμπαν, μα το Σύμπαν ανθρώπινο να κάνει.

Επιστήμη και τέχνη και πίστη τα τρανά θυσιαστήρια.

Σαν τον γλύπτη μορφοποιεί και σαν καπετάνιος την πορεία καθορίζει.

Μα δεν παλεύει με το μηδέν.

Δουλειά του Θεού είναι αυτό.

Είναι όμως στιγμές που τα τρία δεν αρκούν, γιατί φτωχός ο νους και η καρδιά δειλιάζει.

Και η ψυχή βουτηγμένη στα θνητά, ξεχνά τις ρίζες της.

Έρχεται τότε η Χάρις, σαν Αγάπη, απρόσκλητη, ανερμήνευτη, απέραντη, λιτή, χωρίς αιτίες και σκοπούς, να φανερωθεί, δίχως να ρωτά, σε όποιον θέλει.

Κι έχει τότε η καινούργια γνώση το δέος μιας σπονδής και η εμπειρία, που έγινε κτήμα χωρίς να βιωθεί, τη γαλήνη του δώρου.

Επειδή καμιά φορά εκείνο που χαρίζεται καταργιάζει τους πόθους που λιγοψύχησαν.

Πόσο γελάστηκα

Πόσο γελάστηκα.

Ψηλά μου έμαθαν πως βρίσκονται οι αξίες.

Στα δύσβατα σε προσμένει το τέλειο, τα ιδανικό.

Αισθήσεις απρόσιτες και κόσμοι μαγεμένοι. Αέναοι πόθοι, δοξασίες λυτρωτικές.

Εκεί, πάνω από όλους, όσα πρέπει ν' αγαπήσεις.

Εκεί, πέρα απ' τον χρόνο, το κακό και τη φθορά.

Χωρίς σύνεση κι εγώ βιάστηκα να τρανέψω.

Χωρίς φρόνηση να πιαστώ, να απλώσω, να κρατηθώ.

Άλλοτε σε ώμους φίλων μου, σε έρωτες φλογισμένους, κι άλλοτε από παροτρύνσεις συμμάχων ιδεατών.

Και κάποτε ακόμη, πάσχιζα σε μνήμες αγαπημένων, σε απαντοχές και σε φενάκες να στηριχτώ.

Και κάποτε ακόμη, ονομάτιζα την ήττα προσμονή.

Έτσι μεγάλωσα κι ανέμιζα το χέρι να τις αγγίξω.

Μα ξεγελάστηκα, καθώς η μέρα μόλευε τη σκέψη.

Μα ξεγελάστηκα κυνηγώντας τα υψηλά.

Πώς παραστράτησε η ματαίωση την κρίση, πώς πλάνεψε η λάμψη την αρετή!

Γιατί εκείνα που οι άνθρωποι έλεγαν πως αξίζουν, κάτω από τα πόδια μου βρίσκονταν μια ζωή.

Σέρνονταν στο χώμα σαν τα φίδια που ελλοχεύουν, κονιορτός μιας πλάνης περαστικής.

Κι εκεί ψηλά ένας ήλιος που κατοπτρίζει την τραγωδία και του κόσμου την οιμωγή.

Ένα εμπόδιο ο ουρανός και σύνορο γαλάζιο, που κρύβει, Θεέ μου, τη μόνη αλήθεια.

Που κρύβει, Θεέ μου, την κραυγή την πιο σπαρακτική.

Πού εξαργύρωσες τόση ομορφιά;

Σε πλάνες κλίνες πώς στολίστηκες τη θλίψη;

Γέρασες. Και χρεώθηκες τη σήψη ειδώλων άνομων, που ακόνιζαν καρφιά.

Παράφορης αγάπης ιαχή σε γήτεψε και σκύλεψε το θαύμα, κι αφέθηκες να επουλώνεις ένα τραύμα, επαίτης των καιρών και μοναχή.

Οι έρωτές σου απολίθωμα ωχρό, οι ελπίδες σου ικέτες που ενδίδουν.

Της λήθης παρανάλωμα. Σε προδίδουν.

Και εκπορνεύουν ό,τι σου έχει μείνει ιερό.

Μα, αν απαλλοτριώσαν τις θωπείες τοκιστές, η μνήμη της λαγνείας κέρωσε στο βλέμμα, δυνάστης χρόνος καταχράστηκε το αίμα που ανέμελη έφερνες λεία στους θηρευτές.

Μα αυτή τη νύχτα εξεγερθήκαν οι ενοχές κι ανέβλυσε από την πτώση η σωτηρία.

Η απόγνωση κάθαρση, η άρνηση ευκαιρία συναίνεσαν οι οδύνες και σε ραίνουν με αντοχές.

Αδίστακτες αυγές

Είναι κάποια απροσδόκητα καλοκαίρια, που λάφυρα τη γνώση και την ποίηση μπρος στα πόδια της καταθέτεις.

Λέξεις ασθμαίνουσες, ασθενικές, στις κρύπτες της ψυχής να παρεισφρήσουν, σαν κάθαρση, σαν ικεσία, σαν άλλοθι, την εκατόμβη των πόθων της να εξαγνίσουν.

Ένα δοσίλογο σ' αγαπώ, πιο παγερό από την ενοχή, πιο ζεστό απ' την ανάμνηση των ματαιώσεών της, να

εξαγοράσει μία μία τις αναστολές της, περιφρουρώντας αδέσποτους υπαινιγμούς.

Να καταλύσει τις αντιστάσεις της σαγηνεύοντας τις αυταπάτες.

Να εξοκείλει, πλοίο ανέτοιμο και ξεχασμένο, στις ματιάς της το απροσπέλαστο, σε βράχια αδηφάγα της αδιαφορίας της και στις καταιγίδες των αρνήσεών της.

Έρχονται κάποιες αδίστακτες αυγές, μετά την καταστροφή ή τη δυστυχία, που ξυπνάς έχοντας ξεχάσει το φρικτό γεγονός, την απώλεια του προσώπου που λάτρεψες και τον σπαραγμό με τον οποίο θα ξεπληρώσεις το χρέος σου στην οδύνη.

Ο ύπνος σου χαρίστηκε, άγνωστο γιατί, και τα όνειρα σε πήραν από το χέρι, να σε περιπλανήσουν για τελευταία φορά στην ανεμελιά της μέχρι τώρα ζωής σου.

Και ξαφνικά, πριν ακόμη αναπνεύσεις τη νέα μέρα και αναζητήσεις με λαχτάρα το πρώτο τσιγάρο, η πραγματικότητα ενσκήπτει αδυσώπητη, να σε παραδώσει στον θρήνο και να θυμίσει πως το απόθεμα της ψυχής σου ξοδεύτηκε σε μια μόλις στιγμή.

Δεν είναι ο θάνατος ή ο χωρισμός το μόνο πένθος, αλλά οι ειρωνικές λεπτομέρειες που παραμένουν απάραλλαχτες, η ζωή που ένοχη προσπερνά, το τραπέζι που δεσπόζει στο δωμάτιο, ο ήλιος που κραυγάζει την αδιαφορία του, το λουλούδι στο βάζο, η κοπέλα που χτενίζεται στο παράθυρο, οι συνήθειές σου που σε καλούν να τις ακολουθήσεις.

Όλα πεισματικά ίδια, όλα εκεί, εκτός από εκείνη που για πάντα έχεις χάσει.

Τα δικά της πράγματα, οι φωτογραφίες της σε μια ακρογιαλιά, τα ρούχα της στο ντουλάπι, να πανηγυρίζουν εις βάρος της τη συνέχεια της ύπαρξής τους.

Μα πιο πολύ, οι δεσμοί που σε ένωναν μαζί της και τώρα επιμένουν να τη συνοδεύσεις στον αφανισμό.

Απεγνωσμένα «Σ' αγαπώ»

Τα πιο απεγνωσμένα «Σ' αγαπώ» μας καταδιώκουν όταν δεν μπορούν πια να ειπωθούν.

Και επαίσχυντα εκείνα που λησμόνησαν να θυσιάσουν στην πράξη όταν εκστομίστηκαν. Εκκωφαντικά από ματαιοδοξία, υποτονικά από συνήθεια, βεβαρημένα από ενοχή, αν φτάσουν στα χείλη, μιλάνουν την ευτυχία και σκιάζουν την προοπτική.

Στα νερά της Στυγός βαπτισμένα, όμως, και ιδανικά αυτά, που στην απελπισία πάνω ή στην αποδοχή του τέλους, σαν ληρωδία διαμελίζουν την αδιαφορία.

Πότε εξεγέρθηκαν για τελευταία φορά οι αισθήσεις σας;

Όταν συνειδητοποιήσατε πως δεν γνωρίζετε πραγματικά όσους η απουσία τους κάποτε θα στιγματίσει τη μοναξιά σας.

Σε ποιες στιγμές απερίσκεπτες και επιδερμικές διακυβεύσατε το ακριβό και το πολύτιμο;

Με τι κίβδηλα νομίσματα εξαργυρώσατε την περιουσία της ανθρωπότητας;

Πόσοι εμπνευστήκατε από τις ονειροπολήσεις της κόρης σας και σιγοτραγουδήσατε τα τραγούδια που της αρέσουν;

Πόσοι συμμεριστήκατε τους στοχασμούς της μητέρας σας, όταν αποκαμωμένη προσποιείτο πως ξεκουράζεται στον καναπέ;

Πόσοι είστε ικανοί να κάνετε φυλαχτό τις προσδοκίες και τους αναστεναγμούς της αγαπημένης σας;

Πόσοι καθημερινά κάνετε σπονδές στη μέθεξη, στη λεπτομέρεια, στο ψηφιδωτό της ύπαρξης;

Πόσοι μπορείτε να ζωγραφίσετε την εξέλιξη των αγαπημένων σας, πριν η φθορά τους εκπλήξει τις απαντοχές σας;

Πόσοι έχετε το θάρρος να φωνάξετε πως ξεχωρίσατε το σημαντικό από το επουσιώδες, την προτεραιότητα από την έξη, το αληθινό από την αυταπάτη;

Πόσους θα βρει προπαρασκευασμένους ο χρόνος και ο θάνατος, επειδή θα έχουν πραγματοποιήσει το προσκύνημα στην αγάπη;

Και πόσοι από σας δε θα επαιτήσετε μια μεταμέλεια που θα αγνοηθεί, σαν θρήνος πάνω σε μνημείο κενό;

Ρυτίδες

Κοίταξες τις πρώτες ρυτίδες και με ρώτησες φοβισμένη, αν θα καταφέρω να ξεγελάσω τον χρόνο, καθώς θα βεβηλώνει τη μορφή και την ορμή που μας έδωσε.

Μα εγώ δεν μπόρεσα να δω στο μέτωπό σου παρά μόνο το σημάδι της λατρείας, που μεγαλώνοντας, σφυρηλατούσε με σοφία και γνώση τον έρωτα, για να τον προφυλάξει από τις ριπές της παρακμής και του θανάτου.

Σισπλατίνη

Και συλλογίζομαι πως τούτους τους καιρούς, που η σισπλατίνη μολεύει το αίμα και τη σκέψη, υπό όρους μια ζωή δανείζοντάς μου. Τούτη τη στιγμή, που η προ-

πέλα με μια στροφή από τον τόπο που γνωριστήκαμε με απομάκρυνε, και στράφηκε προς τον βοριά που σε σκότωσε.

Τούτο το απόγευμα, που κορτιζόνες κεραυνώνουν τον λογισμό και κίβδηλη η αλήθεια στ' απόνερα χαροπαλεύει.

Τώρα που το άσχημο πιο ακέραιο από το όμορφο φαίνεται κι ατόφιο, και το ηλιοβασίλεμα την ελπίδα ενταφιάζει. Τούτη την ώρα της απόγνωσης διάλεξε ο Θεός ν' απολογηθεί μέσα στην αγκαλιά μου, γιατί τα πλάσματά του τόσο αστόχαστα παρέδωσε στην οδύνη.

Και να μου ψιθυρίσει πως το «αφέρονταί σου αι αμαρτίαι» σε κάθε παιδί παρακαταθήκη αφήνει, κι «όλα σου τα συγχωρώ» στον κάθε που πεθαίνει.

Κι αναμάρτητοι οι άνθρωποι όλοι, μόνο που γεννηθήκαν. Επειδή αυτοί το Σύμπαν εξιλεύονται και το προαιώνιο σφάλμα με τα δάκρυά τους καθαγιάζουν. Κι έτσι μέσα στο πλοίο της φυγής μου ζήτησε ο Θεός να βαφτιστεί άνθρωπος με μεταστάσεις στους λεμφαδένες και με ιαχές της πρώιμης ήττας περιτριγυρισμένος.

Μήπως το πνεύμα εξαγνιστεί από της σάρκας τη θνητότητα και καταλάβει πια τι ο Θεός είναι.

Σε μια άλλη ζωή

Θα φτάσει ένα ακίνητο απόγευμα, από εκείνα που κανακεύουν στην αγκαλιά τους τα λιοπύρια της μέρας και την υποψία της δροσιάς. Ίσως σταθεί αποκαμωμένη τότε η ματιά σου, αφού όλα θα τα έχει δει και για όλα θα έχει ματώσει, σε δυο μικρά κοριτσάκια έξω

από τις πόρτες της γειτονιάς, με κολλημένα τα κορμάκια τους, να γλείφουν εκστασιασμένα τα τόσο δύσκολα και με πείσμα κερδισμένα παγωτά τους. Με τις σοκολατένιες γλωσσίτσες τους να τρυγούν την απόλαυση, θα αναρωτηθείς γιατί ξέχασες πώς να γίνεσαι ευτυχισμένος. Και πριν προλάβεις να χαμογελάσεις, θα σου επιτεθεί η ηδονή τους κραυγάζοντας...

Σε μια άλλη ζωή.

Θα περικυκλωθείς παράλληλα από την καρδιά του γέρου που πάει να σπάσει, και το ηχηρό λαχάνιασμα και τον ρόγχο και την εξάντληση. Θα σε διατρήσει το θολό βλέμμα του, καθώς θα έχει νικήσει το μέσον της ανηφόρας και ετοιμάζεται να μαζέψει τις υπόλοιπες αναπνοές. Κι σαν ταχύνεις το βήμα ασυνήθιστα πολύ, να διαιφεύσεις τη δική σου παρακαμή, να βεβαιώσεις το σθένος, να επικυρώσεις τον χρόνο που απομένει, η αμφιβολία των ρυτίδων σου και η φαιδρότητα των επιλογών σου θα σε καταραστεί...

Σε μια άλλη ζωή.

Θα στραφείς στη φυγή εξάλλου, μόνο αυτό πια έμαθες να κάνεις. Μα καθώς περνάς από την αδιάφορη πόλη, αναζητώντας τους ιλασμούς, συγκατανεύοντας στις ενοχές, εκφυλίζοντας την ανάμνηση, κραδαίνοντας την άρνηση, χωρίς καθόλου να το περιμένεις, θα προσηλώσει τη γοητεία της πάνω σου και τη σφοδρότητα των χρωμάτων της αυτή η άγνωστη γυναίκα. Θα της ανταποδώσεις, σκεπτόμενος ποιες προοπτικές θα είχαν επισφραγίσει τα χείλη της, αν τα είχες αισθανθεί στο δέρμα σου κάποια άλλη εποχή, πριν από τους καιρούς και τις τελεσιδικίες. Και τότε, το πένθος της υπόσχεσης που δεν μπορεί να εκπληρωθεί σε σένα, θα σου ψιθυρίσει...

Σε μια άλλη ζωή.

Νεκρός πια θα εξοικειώνεσαι με ηλικίες και χρονολογίες και επιτύμβια, σε εκκλησάκια των δρόμων και σε μνήματα. Και κάποιο απόγευμα, από εκείνα που κανακεύουν την πεποίθηση της ήττας και την κατασχώνη της παράδοσης, θα αποδεχτείς πως σε καμία άλλη ζωή δεν θα εξαγόραζες τη γαλήνη.

Αναίρεση

Δυο πυρκαγιές πυρπολούν τον άνθρωπο κι ανάμεσά τους η λογική, που τις μερώνει. Η πίστη και το συναίσθημα. Η μία ν' αφηφά την απόδειξη, να αποστρέφεται το τεκμηριωμένο, κι η δεύτερη τις συμβιβασμένες επιλογές και τις αποδεκτές αποφάσεις. Κι η αγάπη, ο άνεμος που τις αναζωπυρώνει, κάθε που όλα πάνε να χαθούν.

Έρχεται, λοιπόν, η ώρα που οι αξίες, οι κανόνες και οι σταθερές καταρρέουν, απλά γιατί ποτέ δεν ήταν παρά αυθαίρετες παραδοχές της κοινωνίας ή της υποκειμενικής ηθικής. Εκείνης που όλα τα ανέχεται και για όλα βρίσκει θεωρίες. Που αλλάζει τις προτεραιότητες και φτιασιδώνει το υλικό με τη λάμψη του αθάνατου. Μηδέν, που προσεταιρίστηκε την ύπαρξη και βαπτίστηκε ελπίδα· τίποτα, που ξεγέλασε και καταχράστηκε την ερμηνεία.

Κι έτσι έχει πλαστεί η οικουμένη, που η αλήθεια κρύφτηκε στη λεπτομέρεια, σε ό,τι περνά απαρατήρητο, αλλά καθορίζει την αφανέρωτη μεγάλη σχέση. Και το μυστικό να σπαρταρά ολοζώντανο μπροστά μας, στα μάτια ενός παιδιού που ξέρει να ξετρυπώνει την ευτυχία στο ασήμαντο, να αναμετρά το μεγαλείο στο μικρό, να αφουγκράζεται τη γλώσσα των αντικει-

μένων, να κεντά τη θαλπωρή στη φαντασία και στον μύθο.

Οι ιδιότητες, τα σχήματα, οι πολιτισμοί και οι αυταπάτες των ανθρώπων προκαλούν αηδία σε αυτόν που έχει μεταλάβει το νόμα της ψυχής. Σε όποιον σφιχτάγκάλιασε τη φρίκη, ζώστηκε την κατάθλιψη, θυσίασε στην απόγνωση, αλώθηκε από την απελπισία.

Εμετός οι παραξενιές, οι εγωισμοί, οι φιλοδοξίες, τα κάλπικα όνειρα, οι ψευδεπίγραφες αυθεντίες και το πολύτιμο καθημερινό νόθο εγώ. Χολή η αισθητική που έγραψε την ιστορία και ιοβόλα τα κελεύσματα των μικροεξουσιών.

Γιατί, τελικά, αυτό που ονομάζεται κοινωνικοποίηση δεν είναι παρά η διαδικασία αποβλάκωσης, η συνηνοχή στην ανάδειξη του ανούσιου και η εσκεμμένη απομάκρυνση από το αυθεντικό. Και εκπαίδευση, η επίσημη μέθοδος του αλυτρωτισμού.

Αν κάθε μέρα...

Αν κάθε μέρα...

Ξυπνούσατε ατενίζοντας το σπάνιο θαύμα, τον εαυτό σας, την ύλη που για λίγο ζωντάνεψε, για να ψηλαφίσει τον κόσμο και το άυλο...

Ξεκλειδώνατε την καρδιά, να θυμηθεί πόσο εύκολα γινόταν ευτυχισμένη με το μικρό, τη λεπτομέρεια, το ταπεινό, το καινούργιο, τότε που δεν είχε μάθει να λογαριάζει τις ιδιότητες και τις γελοίες ανθρώπινες αποδόσεις...

Ελευθερώνατε τη σκέψη από τις ειρκτές που την απομονώσατε, με τις προκαταλήψεις, τα στερεότυπα, τις συμβάσεις, τα πεπραγμένα ή τις φιλοδοξίες...

Συγχωρούσατε όσους σας πλήγωσαν, νεκρούς ή ολοζώντανους, και κάνατε το βήμα το καθοριστικό, το παραπέρα...

Τις επιλογές σας τις λανθασμένες τις ονομάζατε εμπειρία, και θρίαμβο τις ορθές, και όλες μαζί τις επιστρατεύατε στον αγώνα για ευτυχία...

Και σε όσους σας αγαπούν διαλαλούσατε το «ευχαριστώ», το ατόφιο της αγάπης...

Αποτολμούσατε αυτό που δεν έχετε ξανανιώσει, μια τόση δα θωπεία του απαγορευμένου...

Τον λογισμό σας κάθε αυθεντία να απαξιώνει και να γελοιοποιεί διδάσκατε, μέχρι που να μάθει πως στον κόσμο αυτό ό,τι θαυμάζουν οι πολλοί την καταφρόνηση των αιώνων θα γνωρίσει...

Τις λιγοφυχίες, τους φόβους, τις εξαρτήσεις, την αδράνεια, σπονδές στη νέα ζωή σας χύνατε...

Τις προτεραιότητες και τις ιεραρχήσεις σας από την ανάποδη κάνατε πράξη...

Και μεθούσατε με τον ήχο της δικής σας ραψωδίας...

Και δίχως ενδιασμό σε όλους βροντοφωνάζατε: «Αυτός είμαι σήμερα, αν θες έλα και λάτρεψέ με, όπως κι εγώ θαμπώνομαι από την ύπαρξή σου. Δεν περιμένω τίποτα, μα θα καλοδεχτώ τη συντροφιά σου αν με κεράσεις»...

Προσκυνητές κινούσατε για τους ιερούς τους τόπους της ψυχής σας, εκεί που βωμοί στους ανήκεστους πόνους σας έχουν στηθεί και άγιες τράπεζες των αντινομιών σας...

Τότε το καινό φως, το ιαματικό, έξω από το παράθυρό σας θα ανέτειλε και κάθε μέρα ένα θαύμα από τον μόχθο σας θα γινόταν.

Χειμωνιάτικο τοπίο

Ανέδυε τόση θέρμη καθώς τον αγκάλιαζε! Περπατούσαν σφιχτοδεμένοι μες στο κρύο, και τα συννεφάκια που έβγαζαν οι ανάσες τους βιάζονταν να διαλυθούν από το βάρος του τελευταίου τους «Σ' αγαπώ». Οι σκιές τους προπορεύτηκαν, ψήλωσαν σε έναν τοίχο και κάλυψαν τις πατημασιές των περαστικών, που βεβήλωναν το άσπιλο του λευκού. Κάτι του ψιθύρισε και αγαλλίασε το σώμα της στην απάντηση. Το τρίξιμο των βημάτων τους αντανακλούσε την αρμονία της χειμωνιάτικης νυχτιάς και συντονισμένα επιβεβαίωνε τον αιώνιο δεσμό τους. Καθώς με πλησίαζαν, σταμάτησαν ξαφνικά και τα στόματά τους ενώθηκαν.

Δεν μπόρεσα παρά να παραδοθώ στην έξαρση των μορφών τους. Στη μέση του βίου, πολλές φορές η αισθητική απόλαυση παρωδεί την πραγματική, χειροπιαστή ηδονή. Μερικοί το ονομάζουν αυτό ωριμότητα, άλλοι μηχανισμό άμυνας κι άλλοι γηρατειά.

Χρόνια τώρα έβλεπα τις γυναίκες ως συνεργάτες, σπουδαστές, μητέρες, συζύγους άλλων και εκπαιδευσα τις ορμές να υποκλίνονται στον εσωτερικό τους κόσμο· τις άκουγα, τις καταλάβαινα, κι αυτή η υπέρμετρη κατανόηση εξαύλωνε και καθαγίαζε τον πόθο. Άρχισα να γράφω γι' αυτές και κατέληξα να ερωτεύομαι τις τέλειες απεικονίσεις της θηλυκότητας στο χαρτί.

Αναρωτήθηκα αν αυτό είναι μιζέρια ή εξέλιξη, όταν πέρασα δίπλα τους. Άνετος και πολιτισμένος, έστρεψα με διακριτικότητα το πρόσωπο αλλού. Και τότε κατάλαβα πως, ενώ τα χείλη της πύρωναν τα δικά του, τα γαλάζια της διαμάντια αιχμαλώτισαν την επίπλαστη αδιαφορία μου. Με κοίταζε, χωρίς αιδώ, προκαλώντας

τίς αναστολές, δίχως να ταπεινώσει το βλέμμα, ενώ οι νιφάδες έπλεκαν το εγκώμιο της λαγνείας τους στο σκοτάδι.

Πάντα φοβόμουν τις αγκαλιές και τις αναπνοές και τις προσηλώσεις των γυναικών, γιατί δεν μπορούσα να δω τις αιωρήσεις των ματιών τους και τους μαιάνδρους του λογισμού τους. Και πάντα η παγωνιά μιας χειμωνιάτικης νύχτας με παραπέμπει σε έρωτες που γίνονταν ιδανικοί, επειδή ποτέ δεν ολοκληρώνονταν. Σαν το λασπωμένο και αηδιαστικό χιόνι του αστικού τοπίου...

Γενέθλια

Ένα λιβάδι κατακόκκινο από το αίμα της παπαρούνας και ο κόσμος χρωματισμένος με νερομπογιές κι αγνότητα από παιδικό τετράδιο.

Πρωταπριλιά, σαν σήμερα. Στη βυθισμένη πόλη, την Πύρρα, καταμεσής στη Λέσβο, εκδρομή με τους γονείς για τα γενέθλιά μου.

Θάλασσα, πορφύρα, άνοιξη, λυρισμός. Δώρα αυτοκρατορικά απλωμένα μπροστά μου. Είναι αδύνατον να ζεις στη Λέσβο και να μη σκέφτεσαι με ποίηση.

Είναι αδύνατον να έχεις αναπνεύσει τη μελωδία της και να μην ψάχνεις για παπαρούνες στις καρδιές των ανθρώπων και στους λειμώνες των ονείρων τους.

Επιστροφή

Κοιτώ το γκρεμισμένο ελαιοτριβείο, με τον μόχθο της ελιάς και το απόσταγμα της καρτερίας, τα παρατημέ-

να σπίτια με τα ορφανεμένα όνειρα και το ρημάγμένο τζάκι, τα βρέφη που γέρασαν θηλάζοντας το νάμα, τις ξεφτισμένες φωτογραφίες με τα χαμόγελα και την επίπλαστη σοβαρότητα, τη διστακτική στιγμή που εξαγνίστηκε στην άγνοια του μέλλοντος, για να αποτυπώσει την απληστία της μοίρας.

Και τα ειρηνικά κοιμητήρια των χωριών να χορεύουν με τον ήλιο, τη συγκατάβαση και την άνοιξη.

Το νυχτολούλουδο, που μύρωσε τον ετοιμόρροπο τοίχο, και το τιτίβισμα που θρήνησε το πένθος των ανθρώπων. Τους πόθους που διεκδίκησαν το μερίδιο της ερήμωσης, τη νεότητα που δαπανήθηκε, για να εξαγοράσει το ανωφέλετο λάφυρο.

Μα, πάνω από όλα, τα ερειπωμένα ξωκλήσια με τις στέγες τις ανοιχτές στον ουρανό και στις φωλιές των χελιδονιών, που διαλάλησαν στον κόσμο τους καημούς μας.

Σχέσεις ατελέσφορες, έρωτες θνησιγενείς, προσμονές αδιέξοδες, χαρμολύπες ζωγραφισμένες στον ξεφλουδισμένο ασβέστη, με τις ρωγμές και την ενέδρα της αράχνης.

Μα, πάνω από όλα, κοίταξα την υπομονή του φιδίου και το μαρτύριο του αταίριαστου στίχου, καθώς εκπυρσοκροτούν στις λεηλασίες της ανάμνησης και στους παραλογισμούς των σχεδίων μας.

Τόση απώλεια και θάνατος και οδύνη, για μία και μόνη γέννηση· που θα ενδώσει, παραδίδοντας τη λάμψη της στην αιώνια αυταπάτη.

Αλήθεια, γιατί τέτοιος πόνος, τέτοια ορμή, τέτοια τραγωδία, ασήμαντες προσφορές στις δημοπρασίες της ανάγκης;

Το πιο μαγευτικό ταξίδι δεν είναι σε μέρη εξωτικά και απροσδιόριστα, αλλά η επιστροφή στην πόλη και

στη γειτονιά που μας ανάστησε. Μέρος αρχετυπικό και επώδυνο.

Εκεί, η ακατέργαστη μύηση κι ο λυγμός της μητέρας στο πρώτο μας επιφώνημα. Εκεί, οι ιαχές των παιχνιδιών, το ανέλπιστο χάδι και το κλάμα της κούκλας που περιμένει.

Εκεί, τα γαλάζια φυλαχτά στο στήθος μας, οι ευχές των νεκρών, το φιλί που ξοδεύτηκε και το βήμα του πατέρα που δυναμώνει.

Εκεί, η παρηγοριά του βασιλικού, τα ξέπνοα όνειρα στις αυλακιές του δρόμου, τα λόγια που λιγοψύχησαν και οι ρίζες των υπαινιγμών μας.

Εκεί, η αδυσώπητη αθωότητα και οι παρακλήσεις των φίλων που αφήσαμε να φύγουν.

Εκεί, η δροσιά της πασχαλιάς, το ανυποψίαστο γέλιο του αδελφού, που λιγοστεύει, η λησμονιά της βροχής και η μοναξιά της φωτογραφίας με το απρόσμενο χαμόγελο.

Εκεί, η λαχτάρα του αδοκίμαστου, η κάθαρση του χρώματος και οι απαρχές των συναισθημάτων μας που ενδίδουν.

Μπαίνω στη βραδινή εκκλησιά κι ένα κερύ κυματίζει τη θλίψη της Παναγιάς στα εικονίσματα.

Ακουμπώ το παιδικό κρεβατάκι και οι Μοίρες υφαίνουν στα σεντόνια το μέλλον μου.

Πλησιάζω τους τάφους των ανθρώπων που αγάπησα και η μεταμέλεια λεηλατεί τις κερκόπορτες των προσωπείων μου.

Εκλιπαρώ για λύτρωση και τα πεύκα θροϊζουν την άρνηση.

Πίσω από τις ελιές καταρρέουν τα θέλγητρα των προσχημάτων μου.

Ο πρώτοι έρωτες περιγελούν τις επιλογές μου και το παραμύθι της γιαγιάς πασχίζει να κάνει ευτυχισμένο το τέλος του.

Στα καφενεία, τα θολά μάτια των γέρων αναγγέλλουν την ετυμηγορία.

Πόλη που με γέννησες και χάραξες τους πηλούς των αμείλικτων εξοστρακισμών μου,

πάντα ήξερες πως όλες οι σειρήνες των πλοίων θα σφουρίζουν την επιστροφή μου κοντά σου.

Νάουσα

Νάουσα, χιονόνερο, παγωμένο, γκριζο πρωινό, που δεν προσιωνίζει οτιδήποτε πέρα από την καθημερινότητα, έστω ως φενάκη ή αυταπάτη ή ελπίδα. Εξάλλου, οι μεγαλύτερες αλλαγές έρχονται απροειδοποίητα και οι θυσίες σχεδόν αθέλητα πραγματοποιούνται, από ανθρώπους που ποτέ δε θέλησαν να γίνουν ήρωες.

Και στην πιο μικρή πόλη, βιαστικοί σπεύδουν οι κάτοικοι να ξεπληρώσουν το τίμημα των επιλογών τους στην εργασία, την οικογένεια, τα παιδιά, τον έρωτα. Άραγε, αν αθροίζαμε τις θελήσεις και τους πόθους τους, θα ανακαλύπταμε τους σκοπούς της κοινωνίας μας και θα σχεδιάζαμε με οδηγό αυτές τις στρατηγικές μας; Ή μήπως το κοινωνικό σύνολο δεν είναι παρά ένας μίξερρος μέσος όρος, μία αναπάντεχη συνισταμένη, που τελικά δεν ικανοποιεί κανέναν; Ένα άθλιο όριο, που αντί να προάγει την προσωπικότητα, επιλέγει γι' αυτήν μια επίφαση ελευθερίας, αφού πρώτα την περιχαράκωσε με νόμους, ρόλους, στεγανά, ηθική.

Και πώς η ευτυχία να ευδοκιμήσει μέσα σε τόσες τοξικές αξίες, που κανείς ποτέ δεν διαπραγματεύτη-

κε, δεδομένου ότι ο διάλογος απλά αντικατοπτρίζει ανάγκες και όχι ιδανικά;

Νάουσα, χιόνι, ο καταρράκτης της θυσίας και μόνη παρηγοριά η ομορφιά του τοπίου και το κάλλος μιας κοπέλας, που οι προσδοκίες της χωρούν σε μια ελάχιστη επαρχιακή πόλη. Τελικά, η αισθητική είναι μία από τις εναλλακτικές.

Πορεία νυχτερινή

Νύχτωσε πάλι και ταξιδεύω, ακολουθώντας την εμμονή μου. Μετρώ, ενώ τα δέντρα εκσφενδονίζονται, τα σκοτωμένα ζώα στον δρόμο, που ανασταίνονται και τρέχουν να αποδιώξουν τις ανελέητες ριπές των φώτων του αυτοκινήτου.

Μαζεύουν τα τσακισμένα μέλη τους, και ξαναπεθαίνουν λίγο παρακάτω, στην παραζάλη των ίσκιων και στα απειλητικά θροΐσματα.

Αλίαρτος, Αγία Ευθυμία, Αγρίνιο, Άρτα, Κέρκυρα, μια περιπέτεια ασχεδίαστη της νεότητας, μαζί σου, όπως τόσες άλλες, που περιγελά πια την άχρηστη εμπειρία, την αποκτηθείσα με τόσες ματαιώσεις και πείσμα και άρνηση. Κι εγώ, ακόμη στη Γη αυτή, να επαναλαμβάνω με λύσσα τις διαδρομές που κοντά σου έμαθα και να αναλογίζομαι αν ο θάνατός σου σκηνοθετήθηκε για να ισοσκελίσει το φως και την ύβρη των ανέμελων ονείρων σου.

Κι έτσι, λοιπόν, κατόρθωσα να προσηλώνομαι, καθώς η καρδιά αναπλάθει τις λεπτομέρειές σου μόνο στα απροσδόκητα εκκλησάκια στις άκριες των ξεχασμένων δρόμων, πίσω από τα δέντρα τα ακανόνιστα και τα σήματα τα κυρτά και παραμορφωμένα. Εκείνα

που, άλλες φορές σαπισμένα από τις βροχές και τη λησμονιά κι άλλοτε με στεφάνια και φωτογραφίες δεητικές φορτωμένα, αναπαριστούν μάταια την κακιά στιγμή, με τους σταυρούς τους μαρτυρικούς και το τέλος το απρόσμενο μιας μισοτελειωμένης πορείας.

Και στα κίτρινα, σχεδόν πένθιμα ηλιοβασιλέματα των βουνών, που περιλούζουν με την αοριστία τους τις πίκρες και την παραμυθία, προοιωνίζοντας τις ατέλειωτες νύχτες των ταξιδιών σε χωριά και πολιτείες κοιμισμένες και ανυποψίαστες. Όπως τότε, που, μέσα από τα μισάνοιχτα παράθυρα των σπιτιών καθώς κρυφοκοίταζες, μου έλεγες πως κλέβεις κάτι ελάχιστο από την ιστορία και τους καημούς των ανθρώπων, δώρα ακριβά και πολύτιμα, για να μου τα χαρίσεις. Και τόσοι ανύπνωτοι όρθιοι, αναβαπτισμένοι στον νόστο, που σήμερα προεξοφλούν την οδύνη.

Γιατί ξέρω ότι κάθε που περνώ από τα μέρη που κάποτε εξάγνισες με το γέλιο σου, κάθε που παρασύρομαι στα τοπία που σφραγίστηκε η μορφή σου, μόνος πια, χωρίς τα χέρια σου να επικυρώνουν τη θαλπωρή και την υπόσχεση, δίχως τα μάτια σου να εκκολάπτουν τη λάμψη και τα χείλη σου να προσάπτουν τους έρωτες, κάτι από σένα εξαυλώνεται και ενσωματώνεται στο νεκρικό σου πεπρωμένο και στις πλαγιές που εναλλάσσονται, και στους γκρεμούς, που εκλιπαρούν εκβιαστικά, υποδεικνύοντας τη λάθος στροφή που θα με εξιλεώσει.

Και φρίττω για τη στιγμή που με μανία θα χαράξω την ίδια πορεία, στις κακοτοπιές του Δίστομου και στις καμπές πέρα από το Γαλαξίδι, που το πρόσωπό σου δεν θα σχηματιστεί στο ταμπλό του αυτοκινήτου μου και η συνήθεια θα μιάνει τις αναμνήσεις τις λυτρωτικές της πρόσκαιρης ύπαρξής σου.

Και εύχομαι, αυτό το φθινόπωρο, το ταξίδι να τελειώσει εκεί που οι σκοτωμένοι διεκδικούν τη νύχτα και ένα σάπιο εκκλησάκι σε μια αποτρόπαια στροφή αντηχεί το σιωπηρό κάλεσμά σου.

Μόλυβος

Έρχεται η ώρα στη ζωή του ανθρώπου που οι ιδιότητες και οι κοινωνικοί ρόλοι -αλήθεια, με πόσες ματαιώσεις και προφάσεις και πνοή δεν αποκτήθηκαν- αρχίζουν να ασθμαίνουν το βήμα και να ζητούν την αποκαθής-λωσή τους. Είναι εκείνο το δειλινό που, καθώς ο ήλιος πυρπολεί την ανάμνηση και τον αβέβαιο ορίζοντα, ο νους-δραπέτης αναμετρά τα περασμένα και ζητιανεύει στα μελλούμενα. Η μέρα απεκδύεται τα προσχήματά, και τα χρώματα της νύχτας που επελαύνει, αντί να μαλακώνουν το άλγος, προοιωνίζουν τη νύχτα της ανείπωτης οδύνης.

Και τότε, φερμένες από την αύρα τη μυρωμένη της αδέκαστης θάλασσας, ακούς να συνοδοιπορούν η ψυχή με τη Λάχηση, με αποτρόπαιο φορτίο στα χέρια τους τις νεκρές σου επιλογές και την ετυμηγορία όλων όσων προορίζοσουν να γίνεις και τα αρνήθηκες.

Τις βλέπεις να συντροφεύουν την εκδίκηση των ανθρώπων που αγνόησες στην ξέφρενη πορεία για κα-ταξίωση, να συμμαχούν με τη θλίψη των απρόφερτων «Σ' αγαπώ» μιας συγκυρίας που τα εκλιπαρούσε, και να συμπορεύονται με τους στεναγμούς εκείνων που λιγότεψαν τόσο απότομα, χωρίς να εξιλεωθούν και χωρίς να συγκατανεύσουν.

Με βία παραμερίζουν τα επιχειρήματα, τη συνήθεια και τις άμυνες, και σου ζητούν να φανερώσεις την

ουσία πίσω από τα φτιασιδώματα των συμβατικών απαντήσεων. Ο νους οπισθοχωρεί, περιγελά και εκφυλίζεται μέσα στους ίδιους του τους υπαινιγμούς.

Και, ξαφνικά, διαπιστώνεις με φρίκη και έξαψη και μεταμέλεια πως οι μύθοι του βίου σου καταρρέουν στο αχνοφέγγισμα μιας ηλιαχτίδας που δύει και στο νεφέλωμα μιας σύγχυσης που κατασπαράζει τις ει-
κασίες σου. Και βλέπεις, με ενάργεια τώρα, πως εί-
χες σφιχταγκαλιαστεί από νήματα αδύναμα και σά-
πια σκοιινιά, για να κρατηθείς πάνω από την αδηφάγο
άβυσσο και πως όσα σε συνέδεαν με τον κόσμο τούτο
λιποτάκτες αποδείχτηκαν της ανάγκης και της μοίρας
σου.

Είναι κάποια αμείλικτα δειλινά στον Μόλυβο, που
ο ήλιος δεν συγχωρεί και ο νοτιάς σου υπενθυμίζει
πως συγγενεύεις περισσότερο με τους πεθαμένους,
αφού όσα αγάπησες βρίσκονται πια μαζί τους.

Περνώ

Περνώ έξω από τις πόλεις σας, βράδυ.

Αδιαπραγμάτευτος, σαν παιδική ενοχή.

Αδιάφορος, σαν στίχος που δεν ταίριαξε.

Ορδές οι πεθαμένοι σας πίσω μου σέρνουν τις ρί-
ζες των συμφορών, που ανεξήγητες στον λογισμό σας
μοιάζουν.

Την ώρα που κοιμάστε, που κάνετε έρωτα, που στα
ανυποψίαστα όνειρα συγκατανεύετε, εγώ περνώ να
εξαργυρώσω στο σκοτάδι τη στερνή σας πιθανότητα
και να τρυγήσω κάθε ικμάδα των παραισθήσεών σας.

Πάντα έτσι πορεύτηκα

Πάντα έτσι πορεύτηκα, αγγίζοντας τους ανθρώπους, όπως τις ανυποψίαστες πολιτείες που περνούσα.

Κουβαλώντας τους μελλοντικούς νεκρούς, τη διάφανη παγωνιά της Βεγορίτιδας και δυο πράσινα, απόμακρα μάτια στις πλαγιές του Ολύμπου, μήπως θαμπώσουν τους θεούς και μου προσφέρουν το χιόνι που καίει, και την κάθαρση...

Η ομορφιά είναι όμοια παντού

Η ομορφιά είναι όμοια στον κόσμο τούτο.

Και τόσο απλόχερα ως δώρο σου παραδίδεται παντού, που νιώθω πατρίδα μου όποιο μέρος κι αν βρεθώ... είτε πρόκειται για το πρόσωπο μιας γυναίκας είτε για την ατολμία του ήλιου σε ένα χιονισμένο σκηνικό.

Εγνατία

Αν βράδυ περάσεις από τις σήραγγες της Εγνατίας, πέρα από το Ανήλιο, στα περάσματα της αρκούδας, και έχεις ανοιχτή την καρδιά σου, κι ακόμη μακρύτερα στις εκτροπές του Αχελώου, με το βουητό του ποταμού να χλευάζει τα έργα των ανθρώπων, θα δεις το μέλλον σου και το παρελθόν να στριμώχνονται στις δυο άκρες τους.

Κι όπως με χιόνι μπαίνεις, για να βρεις χαλάζι στην έξοδο, έτσι μια χειμωνιάτικη νυχτιά, που ο ματωμένος ουρανός καθορίζει τη διαδρομή, μερικοί πορεύονται αμαρτωλοί και εξέρχονται εξαγνισμένοι.

Αρκεί τα πάθη, τα σχέδια και οι αφορμές να γίνουν υπέρβαση και η στοά να μοιάζει με χωνευτήρι της ζωής τους.

Ελιά, θυμάρι και λύτρωση

Αυτόν τον τόπο τον μαστιγώνει η ομορφιά και η ιστορία.

Και τα έργα των ανθρώπων που τον κατοικούν μοιάζουν με τη θάλασσα, καθώς προϋπαντά τη στεριά

στην απεραντοσύνη της.

Και είναι δύσκολο να καταλάβω

πώς οι γεννημένοι σε τόση αρμονία και σαγήνη δεν πορεύονται πάντα ερωτευμένοι.

Επειδή θυμίζουν οι αγκαλιές των κοριτσιών την ελιά, το θυμάρι και τη λύτρωση.

Φενάκη

Και καθώς ξετυλιγόταν μπροστά μου ο δρόμος της επιστροφής προς την Άρτα, κοίταξα αδιάφορα στον καθρέφτη του αυτοκινήτου μου. Και λίγο πριν τη στροφή που θα μου έκρυβε για πάντα την Πρέβεζα, είδα κατάπληκτος μέσα στο μικρό κομμάτι του γυαλιού μια ολόκληρη καταιγίδα να παλεύει με τρία ουράνια τόξα, και μια αέναη θάλασσα, βλοσυρή, να κατοπτρίζει την απόκοσμη μάχη.

Πενιχρές ακτίνες εξαργύρωναν την ήττα του ήλιου και μια πένθιμη ριπή λεηλατούσε τα απομεινάρια της μέρας. Κι έτσι που χάνονταν τα χιλιόμετρα βιαστικά,

η μαγεία διαλύθηκε κι ο καθρέφτης δεν ζωγράφιζε παρά δυο αδέσποτα δάκρυα και κάποια ανυποψίαστα λιόδεντρα, και κτήρια μουντά και νοτισμένα.

Η νύχτα ήταν μπροστά μου και η ερημιιά, όπως αυτή που μου άφησε η λησμονημένη πια φυγή σου. Μα ανέλπιστα εντελώς, σε μια αμετάκλητη στροφή και σε ένα δρόμο χαραγμένο με αποχαιρετισμούς, οι ουρανοί που είχα δει μέσα στα μάτια σου τα δεητικά ήρθαν να επικαλεστούν την ταπείνωση ενός ανεξιλέωτου έρωτα, και να κεντήσουν τόξα ουράνια, που αντί για χρώματα κουβαλούσαν τις παλιές κατάρεις.

Θεσσαλικός κάμπος

Βαρέθηκε ο ουρανός τα σκοτεινά τα ύψη και κατέβηκε βλοσυρός με τα σύννεφα και με τη σιγανή βροχή, με τη μελαγχολία τη δεσποτική και τον αέρα να φιλήσει τον θεσσαλικό τον κάμπο.

Στη μικρή κωμόπολη, οι άνθρωποι νωρίς μάζεψαν τις έγνοιες τους στα φωτισμένα σπίτια και οι δρόμοι έρημοι αντήχησαν τη σιωπή που κατευνάζει και τη μνήμη του αφανέρωτου διαβάτη.

Γιατί, όσοι τα μάτια της ψυχής ξεκλείδωτα έχουν, ξέρουν πως σε κάθε μέρος δεν είναι οι κάτοικοι οι τωρινοί μόνο που τη γη ζωντανεύουν, αλλά και όσοι κάποτε περπάτησαν εκεί, περαστικοί ή πια πεθαμένοι.

Κι έτσι, στην ακινησία του τοπίου και στα θροΐσματα και στους τοίχους μπορεί κανείς να ζαλιστεί και να μεθύσει απ' τις φευγαλέες, ξαφνικές σκιές, τις φωνές τις σβησμένες που προσκαλούν ή προειδοποιούν και τους λεηλατημένους, ανήκεστους καημούς.

Εκείνους που παίδεψαν τις βασανισμένες καρδιές κι ανέστιοι σέρονονται μια στο χώμα, μια στο νυχτερινό κυκλάμινο και μια στον αναπάντεχο στεναγμό του βρέφους που κοιμάται.

Στο μπαρ της επαρχιακής καφετέριας, τα ποτά αντανakλούν το ημίφως και την πλήξη, παραπέμποντας σε ονομασίες νησιών τροπικών και σε ταξίδια που δεν πρόκειται να γίνουν.

Ζωγραφιές σουρεαλιστικές ανταγωνίζονται τα ηχεία, η αταίριαστη μουσική δίνει ρυθμό στη μονοτονία και μια τεράστια οθόνη προβάλλει το αδιάφορο πρόγραμμα.

Άντρες συζητούν, παίζουν με κινητά και καταπνίγουν τα βλέμματα που απαιτητικά ή ντροπιασμένα ζητιανεύουν στις λιγοστές κοπέλες.

Κι εκεί, ανάμεσά τους, εσύ, σαν υποψία που αθέλητα επαληθεύθηκε, σαν καθρέφτισμα άσπιλης εποχής και αντιφέγγισμα ουρανών ανεξίτηλων.

Κυρά μου, απροσδόκητη και βασανιστική των ξεχασμένων επαρχιών, που στη θλίψη μόνο και στα χρώματα μοιάζεις στην προσδοκία που σε γέννησε.

Ηδονή νεανική, που ξεστράτισε και με τις αντιφάσεις της ξεγέλασε τον χρόνο.

Εσύ, γυναίκα, με τα μάτια τα δεητικά, που ξορκίζουν τη ματαιίωση.

Και με την ομορφιά την εξεγερτική, να εξελίσσεσαι σε κατάρα και πεπρωμένο και αυταπάτη.

Εσύ, ιδανική και αθέατη λαγνεία, που σε χωριά φθινοπωρινά και όνειρα δειλά, κάθε που ο ουρανός σκύβει να φιλήσει το υγρό χώμα, απρόσμενα κι ακατανίκητα εξευτελίζεις επανειλημμένα τις τρεμάμενες κι αδέξιες αντιστάσεις μου.

Λιμνή Πειραιώς

Μπουλούκια οι επιβάτες από τη Μυτιλήνη και τη Χίο, δώσαμε αγώνα για μια θέση στο εσωτερικό λεωφορείο από το πλοίο μέχρι τον ηλεκτρικό του Πειραιά. Οι γνωστοί ταξιτζήδες-αλιείς θυμάτων καιροφυλακτούν έξω από την καφετέρια του λιμανιού. Οι ίδιοι που λυμαίνονται τα αεροδρόμια και τους σταθμούς των τρένων. Με τα χρόνια έμαθα να τους συμπαθώ, ως παρένθεση γραφική του κατάπλου. Η πρώτη εικόνα της Ελλάδας και της πρωτεύουσας επιτομή της αυθαιρεσίας και της αγένειας.

Μουτρωμένος κι ο οδηγός του λεωφορείου, με τα μάτια πρησμένα από μια ενδεχόμενη νυχτερινή κρεβατομουρμούρα, έτοιμος να ξεσπάσει στους συμπατριώτες μου, που σπρώχνουν, φωνασκούν, κουβαλούν φάρια, μεταφέρουν τενεκέδες λάδι και τοποθετούν βαλίτσες στα πόδια των ξαφνιασμένων. Μυρίζουν ακόμη Αιγαίο και τρικυμία, καθώς προσπαθούν να ξεχάσουν τον πόνο από τον οδυνηρό ύπνο στην άβολη, αλλά αριθμημένη θέση στο κατάστρωμα.

Πειραιάς, εικόνα τριτοκοσμική για τους αμύητους, μαγική για τους φαντάρους, εξωπραγματική για τους Πακιστανούς και χαοτική για τους βιαστικούς επαρχιώτες, που σπεύδουν να αξιοποιήσουν τους γνώριμους, τους γνώστες, τους φίλους, τους παλιούς ξενιτεμένους στους μαιάνδρους του Λεκανοπεδίου. Προφορές αιολικές, καμουφλάρονται πίσω από την εκφυλισμένη νεοελληνική κοινή, που μόνο στην Αθήνα με το στανιό μιλιέται και βιάζεται. Όμως, δύσκολο να κρυφτεί το «λιου» της ελιάς και το «νι» της Μυτιλήνης.

Τίποτα δεν έχει αλλάξει, είκοσι πέντε χρόνια μετά, που ανασφαλής και έκθαμβος φοιτητής κατέβαινα την από-

τομη σκάλα του σαπιοκάραβου, εξ Αγιάσου ορμώμενος. Οι μόνοι που βρίσκονται στο στοιχείο τους οι ορδές των γύφτων ή των τσιγγάνων, όπως πρέπει να γράφω, για να είμαι πολιτικά ορθός. Σαν τους συναδέλφους μου στα πανεπιστήμια, που θεωρούν πως, αν πουν τον καρκίνο νεοπλασία και τα ειδικά παιδιά ανάπηρα, έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Οι καιροί με δίδαξαν πως πολύ περισσότερη αυθεντικότητα και αλήθεια βρίσκει κανείς στα στίφη των περιέργων τύπων του λιμανιού, παρά στα sessions των επιστημονικών συνεδρίων και των ακριβών δεξιώσεων.

Ένας άνεργος, πλην φέρελπις σκηνοθέτης, με καρό μπουφάν, πράσινο παντελόνι, φουλάρι και τατουάζ, συζητά για το νέο του ντοκιμαντέρ και μέμφεται το κράτος που εξαθλιώνει τους καλλιτέχνες. Πεισματικά, οι Αλβανοί με το έντονο συριστικό «σ» στην ομιλία παραγγέλνουν καφέ, ξενυχτισμένες πόρνες αποχαιρετούν φιλήδονους πελάτες, το τρένο πληρούται με αγέλαστα πρόσωπα, εισιτήρια και ελπίδες ακυρώνονται, οι σχιζοφρενείς συνομιλούν με φανταστικούς τιμητές, ξεκληρισμένοι γιάπηδες τους συναγωνίζονται με hands free και η μέρα ξεκινά, απaráλλακτη, δυνατή, άγρια, πέρα και πάνω από κρίσεις, πέρα και πάνω από την ατομικότητα. Η σερβιτόρα μου εκμυστηρεύεται πως τον Ιούνιο θα πάρει πτυχίο και θα φύγει από τη βρομοδουλειά και οι επαίτες εποφθαλμιούν τα ρέστα μου.

Κρύβουν τόσο κάλλος οι άνθρωποι, ακόμη και μέσα στις καθημερινές κουτοπονηριές και μικροπρέπειες, που απορώ πώς επιτρέπουν σε εξουσίες να ασχημονούν και να σκευωρούν εναντίον της ευτυχίας που με το σταγονόμετρο τους δίνεται.

Είκοσι πέντε χρόνια μετά, στο ίδιο μεγάλο λιμάνι της Μεσογείου, και κείτομαι ήδη νεκρός πάνω σε μερικούς στίχους του Καββαδία.

Καύκασος

Οι περισσότεροι ζούσαν ζωή αργυρώνητη κι ανυποψίαστη. Στα όνειρά τους ξέφευγαν σε πολιτείες υλικές και εκπορνευμένες, και οι πιο τυχεροί μετά βίας κατάφεραν να θυμούνται τον απόηχο από χρόνια αποδεκατισμένα κι αιχμάλωτα, που ανενδοίαστα ονειδίζαν τη ματαιώση.

Κι όλοι πορεύονταν, σαν να ήταν πόνος η νοσταλγία, θλίψη η ομορφιά και τρόμος η ελπίδα.

Κανείς δεν είχε πλάσει ένα μύθο πέρα από την πραγματικότητα, μια παραζάλη απογυμνωμένη από τη συγκατάβαση, μια ραψωδία ολόκληρη τραγουδισμένη για το απόκοσμο. Κι αν κάποιος το αποτολμούσε, απευθείας λογαριαζόταν για τρελός ή οφειλέτης.

Εμποτισμένος ο έρωτας από το πρόσκαιρο, καιροφυλακτούσε το παντοτινό και το απρόσιτο.

Κι όμως, ερχόταν σε όλους η στιγμή που ο ουρανός διεκδικούσε τις αντινομίες του και αναζωπύρωνε με κυανές απειλές τους όρκους, σε σημείο που κανείς δεν ήξερε αν δεν είχαν οξειδωθεί οι άγκυρες που συγκρατούσαν στη γη, κι αν δεν είχαν κοπεί οι κάβροι που αντιστέκονταν στις πορείες τις ασχεδίαστες, χωρίς εξάντες.

Κατοπτρική η μέρα πλειοδοτούσε τότε στον θάνατο.

Όσο διαρκούσε ο παραλογισμός, όλοι μάθαιναν να αγνοούν τη θαλπωρή μιας παιδικής ερώτησης, να δρα-

πετεύουν από την κολακεία της άνοιξης, να καθησυχάζουν τη νυκτωδία των αηδονιών, να εξορύσσουν τις αυταπάτες του περιγράμματος.

Και συναινούσε τότε η ετυμολογία με την ποίηση.

Και κάποτε σήκωναν το κεφάλι ψηλά και ατένιζαν την πατρίδα, που καρτερούσε τους χαμένους φίλους που συνοδοιπορούσαν, τους γονείς που παρότρυναν, την ιαχή που πεισματικά σφυρηλατούσε το κάλεσμα.

Και τότε καταλάβαιναν πως η κάθαρση και ο στόχος και η παραμυθία βρίσκονταν πάντα εκεί, μέσα στην προειδοποίηση του νοτιά, στην πίκρα της ηλιαχτίδας, στον αναστεναγμό του βρέφους, στις κακοτοπιές της πίστης.

Η λύτρωση απείχε όσο μια παράκληση, όσο μια καθάρια αναπνοή, και ο προαιώνιος τόπος πάντα πυρακτωνόταν από τη φλόγα του Λόγου, που κατέκαιγε τους Καύκασους που είχαν υψώσει.

Νυχτερινό

Είναι η νύχτα ετούτη από εκείνες που ανοίγουν οι πύλες της Γης στο κακό και ξεχύνονται οι συμφορές στον κόσμο, και τα στοιχειά και τα αποτρόπαια ορμούνε. Αυτά που η λογική δεν βλέπει, μα τα νιώθει το παιδί στον αόριστο τρόμο, τον νυχτερινό, και οι μεγάλοι στο αναπάντεχο σκίρτημα, το συθέμελο.

Δεν φταίει το σκοτάδι, τα κρυμμένα αστέρια, οι καρδιές που λιποτακτούν, η αντοχή που εξαλείφεται μαζί με τη Σελήνη πίσω από την ομίχλη. Είναι η ξαφνική ανασεμιά του υπερφυσικού, που κραδαίνει την απειλή, την κάθαρση, την τιμωρία.

Αίσθηση πέρα από τον άνθρωπο η αρχαία προειδοποίηση, ο Καύκασος που ψηλώνει, ο φόβος που δεν εξηγείται. Είναι η επίγνωση της ενοχής, η μικρότητα που τόλμησε να παρουσιαστεί ως μεγαλοσύνη και πολιτισμός και επιστήμη.

Είναι μια νύχτα από αυτές που καταρρέουν τα προσχήματα και καταπατώνται οι ερμηνείες.

Μια ψυχή παλεύει να κρατήσει το σώμα σε ένα νησί του Αιγαίου. Γιατί, ατιθάσευτη καθώς είναι, συμπότης έγινε κάποτε στα τραπέζια των θεών και μέθυσε από το νέκταρ που αναζωπυρώνει το αιώνιο μέσα από τη φθίση.

Δεν έχει ενδοιασμούς η ψυχή. Ούτε αμφιβολίες. Κομμάτι είναι θεϊκό, που καταδέχτηκε να περιβληθεί το χόμα και να το ερωτευτεί και να το συμπονέσει, και να του μοιάσει. Εξαιτίας της, κάθε άνθρωπος ευλογημένος είναι, γιατί επαναλαμβάνει με τη γέννησή του την πορεία τη Θεία.

Μα αγαπά το καθετί, την ύλη, την πέτρα, τα αντικείμενα, τις χαρμολύπες, την απελπισία. Και πάλλεται ενώ τα νοσηματοδοτεί, τα συνέχει, τα συγκροτεί. Όλα υπάρχουν διαφορετικά στο κοίταγμά της, γι' αυτό η πλάση τόσες μορφές έχει, όσες και οι ψυχές που τη θεώνται και την καθορίζουν.

Μα, κάποιες νύχτες σαν κι αυτή, που η Γη θρηνεί τις πανωλεθρίες, οι πύλες ανοίγουν, για να δραπετεύσουν οι ψυχές προς την προπατορική τους πατρίδα. Και ένας άνθρωπος σε κάποιο νησί του Αιγαίου κοιτά προς τον ουρανό.

Κι έτσι, μια μονάκριβη διάσταση του σύμπαντος παύει μαζί του να υφίσταται.

Τα εκκλησάκια των αεροδρομίων

Πολλές φορές αγνοείς την ύπαρξή τους. Κι όμως βρίσκονται πεισματικά εκεί, παραστάτες στην αναχώρηση και συνοδοιπόροι στην οδύνη, προσκαλώντας την ψυχή σε υπερκόσμιες μεταβάσεις, με μόνο εισιτήριο την ελπίδα, τον πόνο, την περιέργεια, την ταπείνωση, την απόγνωση. Απόμερα, γαλήνια και επιφυλακτικά, χωρίς ειδοποιήσεις σε φωτεινούς πίνακες και με μία μόνο οριστική και αμετάκλητη αναγγελία: τη συνειδητοποίηση πως ο κόσμος τούτος είναι πολύ εύθραυστος, για να υπομείνει όσα καταποντίζουν τις αντοχές και λεηλατούν την καρτερία. Μικρά εκκλησάκια, αόρατα, στοργικά και εξαύλωμένα, που δонούν τα σήμαντρα της καρδιάς και συγκλονίζουν συθέμελα αυτόν που θα λάβει τη βουβή, μα τελεσίδικη μαρτυρία.

Έτσι και αλλιώς, κάθε αεροδρόμιο κρύβει τα δικά του μυστικά. Επτασφράγιστα κι απροσπέλαστα παρασύρονται μες στο πέραςμα των μυριάδων επιβατών, συγχρωτίζονται με τις σκέψεις, χρωματίζονται από τους αποχαιρετισμούς, αναβαπτίζονται στην προσμονή, αναμοχλεύουν το δάκρυ του χωρισμού και ξαποσταίνουν στη λύτρωση της επανένωσης. Σε κάθε γωνιά, πίσω από τις ουρές, τα καταστήματα, τους ελέγχους αποσκευών, το κάλωσόρισμα των αεροσυνοδών, τις οδηγίες του θαλάμου διακυβέρνησης, υψώνουν μνημεία ανεξάλειπτα λατρείας και προσευχής, θυμητάρια ταξιδιών ατελέσφορων και διαβατήρια για ζωές που δεν πραγματώθηκαν.

Και γι' αυτό κάθε αεροδρόμιο είναι ένα εγκώμιο στην ανθρώπινη τραγικότητα, ένας τύμβος που ενώνει φευγαλέα στόχους, σχέδια, ματαιώσεις. Πτήση 577 για Μυτιλήνη, 146 για Αλεξανδρούπολη, για Γιάννενα, για

Μπαχρέιν, για την ουτοπία. Στα μάτια του πολύβουου πλήθους ζωγραφίζονται εικόνες από τους τόπους προορισμού. Στην αμήχανη επίδειξη των εισιτηρίων, μωρωδιές αναδύονται από σπίτια που περιμένουν, αγκαλιές που αδημονούν και πίκρες που καιροφυλακτούν. Μέρη που κουβαλούν την ανάμνηση της παρουσίας σου ή την υπόσχεση της επίσκεψης. Άνθρωποι που ξέρεις ενδόμυχα ότι κάπου έχεις ξανασυναντήσει και που ελπίζεις κάποτε να τους ξαναδείς. Γιατί η φυγή, είτε ως δειλία είτε ως μόνη διέξοδος, είναι σε τελική ανάλυση μια μορφή καθαρισμού και λύτρωσης.

Και μακριά από τους ήχους και τις κυλιόμενες σκάλες, τα φανταχτερά πολύφωτα μαγαζιά, με τις ακριβές μάρκες και τις διαφημίσεις, το μικρό εκκλησάκι της καρδιάς που εξαγνίζει και προσγειώνει στη νηνεμία μιας εξοχής ευλαβικής στη Σκιάθο, ανθισμένη με φωνές παρελθοντικές και μορφές του Παπαδιαμάντη σκυθρωπές, που δεν θα ξαναυπάρξουν. Ο χρόνος και ο χώρος συμφιλιώνονται κάτω από την παράκληση της Παναγίας που κλαίει, και οι δεητικές οπτασίες των αγίων πλημμυρίζουν με μουσικές σβησμένες από Χαιρετισμούς αλλοτινούς και Υπερμάχω ανείπωτα. Θυμίαμα ο φόβος και η αγωνία προς τον Παντοκράτορα, που συγκαταβατικός και ελεήμων σε ξαναγυρίζει σε πλαγιές της Λέσβου καταπράσινες, τότε που το μυαλό μεθούσε με αγνότητα και θαλπωρή και άνοιξη.

Και ξαφνικά, εκεί μέσα στα λίγα τετραγωνικά, με τις δεήσεις των κεριών και τις ικεσίες της ύπαρξης, συντελείται το θαύμα της οικουμένης κι ο θάνατος μετατρέπεται σε οδό και πορεία, και προοπτική και συνέχεια. Όλη η ζωή μια ενιαία και αδιαίρετη επιτομή, σαν Τον Πατέρα, που συνέχει και νοηματοδοτεί και ενοποιεί τα πάντα.

Υπάρχουν κάποια παράξενα αεροδρόμια με εκκλησάκια κρυφά και καθαγιασμένα, που εξαργυρώνουν τους πόθους και τα δεινά, και σε καλούν σε πτήσεις προς την αιωνιότητα και την κορύφωση.

Τα δάκρυα το βράδυ μπερδεύονται με τη δροσιά

Αν ποτέ δεν σου άρεσε η εθνική οδός, αλλά προτιμούσες τους δρόμους και τα μονοπάτια που σε παρσύρουν σε χωριά ερημικά και σε καρδιές ανήμερες, πρόσεχε, γιατί παντού παραμονεύει ο εαυτός σου και τα πιο δόλια οράματα...

Όπως εκεί, τρεις το πρωί, που ανηφορίζεις προς την πεδιάδα της Ομβριακής, ξεγελασμένος από τις στροφές και τη φυγή, στην Αγία Αικατερίνη με τις σκοτεινές πραμάτειες και τον όγκο της Οίτης στιβαρό σαν τείχος και απειλή. Μυριάδες φωτάκια από οικισμούς στιγματίζουν την ομίχλη, λαμπυρίζουν τις ανάσες των κατοίκων, τρυπούν στιγμιαία το πυκνό σύννεφο, την αταραξία και σε εξακοντίζουν σε κάποιο μέρος αλλοτινό με το ίδιο όνομα. Σε έναν γαλήνιο κόλπο και σε ακρογιάλια με περιβόλια μοσχομύριστα, κάποτε, στη Μυτιλήνη, σε μια θάλασσα που τόσο ερωτεύτηκε τη στεριά και τον μόχθο των ανθρώπων, που έμοιασε σε λίμνη και νηνεμία, με την αθωότητα και τον λυρισμό να μην προμηγύουν τον ξεριζωμό που θα ακολουθούσε.

Νοσοκομείο Λαμίας, μονάδα επειγόντων περιστατικών και μια κατάρα, καθώς κυνηγημένος τρέχεις με το αυτοκίνητο απέναντί της, για να ξεφύγεις από μοίρες που σε ονειδισαν και λόγια ανείπωτα και επηρμένα

που υποτίμησαν τους καιρούς. Μια φευγαλέα ματιά, συγγενείς που καπνίζουν σε παγκάκια έξω, η απόσταση για τον νου μεγάλη, δεν βλέπεις τα πρόσωπά τους -τι συνέβη, ποια η έκβαση, τα δάκρυα το βράδυ μπερδεύονται με τη δροσιά-, αλλά η αγωνία τους ανακατεύεται με την αντάρα και μπαίνει από τον κλιματισμό στα ρουθούνια σου και στον λογισμό, μολεύει τους ήχους της νύχτας και ακούγεται στο ραδιόφωνο, σαν εκπομπή πένθιμη. Παραφωνία η ζωή, πνιγηρή, αν δεν περικλείει την ανθρωπότητα, και θηλιά ο πόνος ο ξένος, αν δεν γίνεται οικείος.

Μα η καρδιά πάντοτε βλέπει εκεί που οι αισθήσεις δεν τολμούν και στο έρεβος ακόμη και στη συμφορά, και σου ζωγραφίζει στο τζάμι, τρίζοντας, τη φρίκη της μητέρας, τη νυκτωδία, την αρρώστια την αναπάντεχη, το αίμα από τα σφαγεία του κόσμου, την τραγωδία των θνητών. Κάποιοι δεν μπορούν να σταθούν και χάνονται σε διαδρόμους, νοσοκόμες καλούν, μερικοί κάνουν βόλτες και δίπλα τους ο Χάρος, σε κάθε εντατική μέσα στην ομίχλη, σε κάθε πόλη, κάθε ώρα, να διαλέγει αυτούς που θα ενδώσουν. Προσκλητήριο με τυχαία σειρά ή με άγραφους σκοπούς, μέχρι να ακουστεί το όνομα που θα σε σπαράξει.

Ο θάνατος σου μαθαίνει να υπάρχουν. Και η οδύνη να καταλύεις την υπεροψία. Μα τότε κάθε χαρά γίνεται ενοχή, επειδή συμπορεύεται με την άλωση και τη θλίψη του συνανθρώπου. Γι' αυτό κάθε ηλιαχτίδα αφήνει σκιές και η ζωή σμιλεύει ήδη τις κερκόπορτες που θα σε προδώσουν. Και είναι ξόρκι μαγικό κι αθάνατο νερό η αγάπη, που καμιά φορά σε πηγούλες βρίσκεται αόρατες, λίγο έξω από κάθε Λαμία.

**«Alla fiera dell' Est...»
(Στο πανηγύρι της Ανατολικής)**

...Γιατί προτιμότερο είναι να μείνουν μια ανάμνηση, που θα χαθεί μόλις ξημερώσει ο νέος αιώνας, παρά χείλη βέβηλα ή ανίδεια να τα ιστορήσουν.

**Στον παππού μου Στρατή Παπάνη,
τρία χρόνια μετά...**

Κόσμος πολύς συνέρρεε στη γιορτή δίπλα στο ποτάμι.

Κι ήτανε τούτη η νεαρή βραδιά του Ιούλη, από εκείνες που κρυφόμπαιναν στα μάτια, στη μύτη, στην καρδιά, σαν αύρα, σαν ευωδιά, σαν δέηση. Που πλάνευαν τις αισθήσεις και φτερουγούσαν στη σκέψη, για να στιγματίσουν ανεξάλειπτα τους αυτοπροσδιορισμούς και να παρασταθούν στις ανωφέλετες εσχατιές του βίου, που θα ενδώσει, μόλις το σώμα, ρίψασπις, προσκυνήσει τον χειμώνα του χρόνου.

Και έτσι, αυτή η ελάχιστη ώρα αναβαπτίστηκε στην πιο απόκοσμη κι απρομελέτητη νυκτωδία. Και η ψυχή, αποκαμωμένη κάποτε, θα τη διηγηθεί στον Πλάστη της, όταν ρωτήσει: «Άξιζε τον κόπο η ζωή και το κορμί που σου χάρισα; Μου 'μοιασες, θύμωσες, έκλαψες, οργίστηκες, πόνεσες, αγάπησες, έγινες όλα όσα θέλησα να είσαι;».

Γλεντούσε κι η φύση μαζί και πρόσταζε τα άστρα της να πλησιάσουν τους ανθρώπους, να φέξουν τις χαρές και τις οδύνες τους, και να κατοπτρίσουν την εικόνα σε κάθε γωνιά του στερεώματος γιατί εκείνη τη νύχτα του Ιούλη γιόρταζε το πιο τραγικό και μονάκρι-

βο δημιουργημά της, το μόνο που έμαθε να κεντά το περαστικό και το αιώνιο, να συμφιλιώνει τον θάνατο με τη ζωή, να εφευρίσκει επιλογές μέσα στα αδιέξοδα, να είναι μέλι και θηρίο ταυτόχρονα, το μοναδικό που δέχτηκε να πληρώνει τίμημα βαρύτερο από τις αντοχές του, για να συνθέτει την αρμονία μέσα από τις αντινομίες του.

Γιατί το Σύμπαν λίγο το δημιουργεί ο Θεός με τον Λόγο Του και λίγο ο άνθρωπος το χτίζει, στοιχειώνοντας στα θεμέλια τους νεκρούς του.

Στο σπίτι του παππού μου του μουσικού, στην Αγιάσο, οι προετοιμασίες και οι συνεννοήσεις είχαν ξεκινήσει από νωρίς και οι φωνές της γιαγιάς αντηχούσαν στη γειτονιά... Πήρες ετούτο, ξέχασες το άλλο, πρόσεχε μη σε γελάσουν πάλι στη μοιρασιά. Και φορτώνοταν στην πλάτη ο παππούς μου, τότε το ακορντεόν, τότε το αρμόνιο, τότε το βιολοντσέλο, το εμφώνιο και αργότερα κάτι τεράστια ηχεία, με κουμπιά πολλά και ήχους εκκωφαντικούς, και κατάστρωνε με τους υπόλοιπους την πορεία προς το πανηγύρι. Γιατί κάθε μουσικός που σεβόταν τον εαυτό του έπρεπε να μάθει, άλλοτε αυτοδίδαχτος κι άλλοτε από τους παλιότερους, πολλά όργανα, πνευστά, έγχορδα, κρουστά, τα πάντα, ανάλογα με τον συρμό της εποχής και τις ανάγκες της κομπανίας. Σε αυτά πάνω έτρωγε, έπινε, μεθούσε, καθώς έπαιζε, και αυτά κρατώντας καταλάβαινε πως οι μέρες του στη Γη είχαν τελειώσει. Στα ακίνητα δωμάτια του σπιτιού, ακόμη και τώρα, οι έρημες νότες από τις πρόβες σημαίνουν το οριστικό, το έσχατο προσκλητήριο.

Τα καλοκαίρια τους φώναζαν σε όλα τα χωριά της Λέσβου, σε κάθε πανηγύρι και σύναξη, να παίξουν τους σκοπούς τους και να ανταγωνιστούν μεταξύ τους

στην ένταση, στη δεξιοτεχνία, στα σόλα, στο ρεπερτόριο, στην αναγνώριση. Κέρδη σίγουρα και διασφαλισμένα δεν υπήρχαν. Οι συμφωνίες με τα καφενεία περιορίζονταν στην αρχή της αμοιβαιότητας: η μουσική θα έφερνε κόσμο στο μαγαζί και όσοι μερακλώνονταν ή ήθελαν με τον χορό να διαλαλήσουν το αντριλίκι, να εκτονώσουν το μεθύσι, να ενδυναμώσουν το ερωτικό κάλεσμα, θα έριχναν ό,τι νόμιζαν στους καλλιτέχνες. Καβγάδες συχνοί και με χίλιες αφορμές, για τη σειρά, για την παραγγελιά, για κουβέντες που απερίσκεπτα εκστομιζόνταν, για τη μαγκιά, για την κοπέλα του διπλανού, που πάντα πιο θελκτική και ποθεινή αποδεικνυόταν.

Αλλά ο μουσικός, ανεπηρέαστος, έπρεπε απρόσκοπτα να συνεχίζει, να επιλέγει τον ρυθμό, ανάλογα με τον διαπληκτισμό, να αναδεικνύει τα μήλα της έριδος, να επικαλείται το φιλότιμο και να τους ωθεί να ρίξουν περισσότερα χρήματα στο τέλος, πιστοποιώντας την αξιοσύνη, το φιλότιμο και την επικράτηση.

Και να οι αμανέδες, οι απτάλικοι, οι συρτοί, τα ζείμπέκια, οι μελωδίες από τη Μικρασία, με τα παράξενα ονόματα, τα ξύλα, η Αϊσέ, ο Κιόρογλου, που ξεμάκραιναν από το πανηγύρι και ξεχύνονταν στους μπαξέδες, στα περιβόλια, στα ξωκλήσια με τα παρατημένα νεκροταφεία, στη θύμηση που μια πονά και μια παρηγορεί, μαζί με τα φώτα τα λικνιστικά, τις μυρωδιές από τα ψητά και τις φωνές των τραματευτάδων και το μαλλί της γριάς.

Και επέστρεφαν κουβαλώντας αναστημένους βυζαντινούς χωρικούς, πανηγυριστές χρόνων αλλοτινών και παραμύθια βουτηγμένα στους πόθους και τα βάσανα των πρωτινών. Σπονδή η μουσική και η γιορτή και η χαρά στη μοίρα και στην αναγέννηση, εκεί στο λησιμο-

νημένο πανηγύρι της ανατολής, και τάμα για καρτε-
ρία, για τύχη και εξιλέωση.

Το πάλκο, που έπαιζαν, σκηνικό τραγωδίας αρ-
χέγονης, το επίκεντρο της προσοχής και της ματιάς,
που φευγαλέα, ένοχη και γεμάτη προσμονή έπεφτε
στο πρόσωπο του κοριτσιού που θα τη λύτρωνε ή θα
τη βύθιζε στην ντροπή. Και δεκάδες γυναίκες από τις
γειτονιές να πλαισιώνουν σαν δευτεραγωνιστές τα
πεζούλια των καφενείων και την ορχήστρα, σχολιά-
ζοντας, παρατηρώντας, πλέκοντας –με την απλότητα
και την ανωνυμία τους– το περίτεχνο τέμπλο του πιο
αγέρωχου, δοξαστικού ναού.

Ύπάρχαν φορές που κανείς δεν έπαιρνε την πρω-
τοβουλία να ξεκινήσει το ξεφάντωμα. Και εμείς που
στεκόμαστε δίπλα τους, ακούγαμε τις αγχωμένες οδη-
γίες των μουσικών να παίξουν τις πιο εξεγερτικές με-
λωδίες, να τους οδηγήσουν με τα δοκιμασμένα τρα-
γούδια στην έξαψη και στις φρενήρεις φιγούρες των
σκοπών. Κι όταν ούτε αυτό έπιανε, πλήρωναν κρυφά
κάποιον να ξεκινήσει τον χορό και τότε ήξεραν πως ο
κόσμος θα ξεθάρρευε και θα ακολουθούσε. Κάποτε,
όταν οι περισσότεροι είχαν αποχωρήσει από το πανη-
γύρι, πίσω έμεναν οι οργανοπαίχτες, ακούραστοι, και
μερικοί φιλόσοφοι του πιοτού συνέχιζαν να παίζουν
μέχρι την αυγή. Μερικοί παράγγελναν τον νεκρώσιμο
της Αγιάσου, που σαν το ακούει κανείς νομίζει πως
παίρνει μέρος σε λιτανεία χαρμόσυνη και λυπητερή,
το βαλς ακολουθώντας το εξόδιο.

Περίοδοι ισχνών αγελάδων για τους μουσικούς η
εποχή της Σαρακοστής, του λιομαζώματος, του χειμώ-
να, και αναπάντεχης ευμάρειας το καλοκαίρι, που λες
και ξαλάφρωνε η καρδιά των ανθρώπων και ήθελαν
με συγχορδίες και με όργανα να εξαιθλωθούν, να ξορ-

κίσουν τη φτώχεια, να αντλήσουν δύναμη από τα σολ ματζόρε και τα μι μινόρε, για να πορευτούν εξαγνισμένοι προς τους σκοπούς της ελιάς και της γης, και μιας ζωής που δεν τους χαρίστηκε.

Κυριακάτικο πρωινό

Υπερπλήρεις οι καφετέριες, χλευάζουν την τρούικα και λάθρα ανεβάζουν τους τόνους της μουσικής, σε έναν ακήρυχτο πόλεμο κακογουστιάς και έντασης. Σερβιτόρες στα όρια του σεμνού περιεργάζονται τους θαμώνες και υπομένουν τις επικρίσεις ιδιοκτητών, ανικανοποίητων από τον ρυθμό της εξυπηρέτησης. Οι απειρότερες, πανικοβλημένες, μεταφέρουν αλλοπρόσαλλες παραγγελίες, και οι έμπειρες, με την οξύνοια της παλιάς, διεκπεραιώνουν πρόθυμα τις ψαγμένες απαιτήσεις, με το επίπλαστο μοιραίο χαμόγελο που συναντάς σε κάθε πόλη, απaráλλαχτο, ελκυστικό και θλιβερό. Κράχτης πελατών η περίεργη ομορφιά τους, που γεννά πόθους φευγαλέους ή ανέσπερους, θυμητάρια πικρά για το μέλλον του επικείμενου συμβιβασμού. Για την εποχή που θα ασχολούνται με πάνες libero και θα αποδίδουν τα κιλά τους στον χαλασμένο μεταβολισμό και στην αναποτελεσματική δίαιτα που ακολουθούν.

Άνοιξη στην επαρχία, και η εποχή του φραπέ ή των γκλαμουράτων freddo espresso έχει αρχίσει.

Η πολυπολιτισμικότητα σε έξαρση: Κινέζοι με μπι-χλιμπίδια, γυφτάκια που εισπράττουν τα κουλουράκια τα συνοδευτικά, εναπομείναντες Ανατολικοί που επικαλούνται το ομόθησκον, επαιτώντας και ονειδίζοντας την κακοδαιμονία τους, κυρίες που σχολιάζουν τις δολοπλοκίες της Χουριέμ, κι ας μη γνωρίζουν το

ελάχιστο από ιστορία ή για το παράλληλο χαρέμι από αγοράκια του σουλτάνου, ανταγωνισμοί νοικοκυρών σχετικά με την πολυπλοκότητα και το καθημερινό βάσανο του φαγητού, τόσα στόματα πώς να τα ταΐσεις, και παντρεμένοι λιγουρευόμενοι τις περαστικές και αναφερόμενοι σε σεξουαλικές επιδόσεις, που μόνο στη φαντασία τους μπορούν να φέρουν εις πέρας.

Ψηφιδωτό χαρακτήρων το κυριακάτικο πρωινό στην επαρχία, αναμονή για το μεσημεριανό οικογενειακό τραπέζι, λύτρωση από τα δεινά της εβδομάδας, εκτόνωση, παρένθεση, διάλειμμα.

Έπεται η κληροδοτημένη θλίψη του απογεύματος, με συλλογικές αναμνήσεις από σχολείο, ελληνική ταινία, ΠΡΟΠΟ και αγωνιστικές. Οι σερνικοί θα λάβουν θέσεις για την ολοκληρωτική αποβλάκωση του ποδοσφαίρου, ειδήμονες θα προτείνουν πολιτικές για έξοδο από την κρίση, στερεότυπα, προκαταλήψεις, δόγματα θα παρουσιαστούν και ενίοτε φιλοσοφίες για μεταφυσικά, άλυτα ερωτηματικά θα διατηρήσουν το παντοτινό τους μυστήριο.

Και παντού ο ίδιος χρησμός που προεξοφλεί τον θάνατο.

Το υπέροχο αυτό μωσαϊκό χαρακτήρων, στριμωγμένο σε κάποια στενά της επαρχίας, συναθροισμένο σε καντούνια, προκυμαίες, δρομάκια, κάτω από τον αμείλικτο ήλιο και τις τέντες και τις υπερφίαλες ξένες ονομασίες, κρύβει καλά τα μυστικά του.

Γιατί ο καθένας από αυτούς μέσα στον καφέ έμαθε να πνίγει τα πένθη του, να ξορκίζει τις αρρώστιες, να κάνει σπονδές στις ματαιώσεις. Να αναδεύει την κατάθλιψη, να καλωσορίζει τις μικροχαρές, να θρηνεί τα λησμονημένα ή ατελέσφορα όνειρα. Να ελπίζει και να αγωνίζεται μάταια για το αδύνατο. Να συμβιβάζεται

ή να επαναστατεί χωρίς λόγους, αλλά με αξιοπρέπεια. Και μέσα στα πυρίμορφα βλέμματα της επαρχίας να διαγράφει τη μοίρα της φυλής.

26° χιλιόμετρο

Τη ζωή της έχασε το απόγευμα της Τρίτης... μετά από τροχαίο δυστύχημα που έλαβε χώρα στο 26° χλμ... Αποτέλεσμα της σύγκρουσης ήταν να τραυματιστεί θανάσιμα το 10χρονο κορίτσι... Τα αίτια του δυστυχήματος παραμένουν αδιευκρίνιστα...

Δεν ανήκω εδώ...

Τα χάρδια της μητέρας, τα φιλιά, τα παιχνίδια, τα γέλια, οι ζωγραφιές στο παιδικό δωμάτιο δεν φτάνουν τις ρίζες της ζωής μου να δέσουν. Οι πνοές μου προσκαλούν τον θάνατο και οι φωνές οι ξέγνοιαστες περιγράμματα του πόνου.

Δεν ανήκω εδώ. Αέρας τα όνειρά μου και οι αβέβαιες μουσικές, οι μισοτελειωμένες, θρήνος. Δεν ανήκω εδώ. Πρόσκαιρο το πέρασμα και ειρωνεία η γέννησή μου. Αφόρετα τα ρούχα στις ντουλάπες και τα αδιάβαστα βιβλία καταδίκες... Ένα μελανό «γιατί» έβαψε τα χείλη μου και στα χέρια έσταξε η πορφύρα της καρδιάς μου. Επωδοί τα στολίδια μου, σαν την αγάπη που δεν πρόλαβα να καταλάβω. Μοναχικός ο σταυρός, κυρτός και σκονισμένος θα εκλιπαρεί τα περαστικά αυτοκίνητα, τους διαβάτες, τον χρόνο. Κάποτε υπήρξα. Και η φωτογραφία μου εκεί, με το πλατύ χαμόγελο που εξόργισε τη μοίρα.

Νταλίκες φωτισμένες έρχονται καταπάνω μου, επιτάφιοι φανταχτεροί, και ζωγραφίζουν τη νύχτα. Χρώματα πράσινα, μοβ, γαλάζια, κατάλευκα περιστρέφο-

νται, ορμώντας να ανακόψουν την πορεία μου. Τραντάζεται στο πλησίασμά τους το αυτοκίνητο κι ο νους. Ξεφεύγει από το κρύο του Γενάρη, την παγωνιά της τωρινής ξένης ζωής, από το ψύχος του χρόνου. Στιγμές, η ζωή εξαφανίζεται στη στροφή μαζί με τις λάμπες. Πώς βρέθηκα εδώ και γιατί η αλλοτινή πυρκαγιά γέννησε την οίμωγή της μοναξιάς και την κραυγή πως όλα είναι λάθος; Και την παραζάλη που αναζητά τη θαλπωρή της πασχαλιάς στο χωριό, στη μονάκριβη πατρίδα. Στη μάνα γη, που και το πάθος του Κυρίου το ζέσταινε με τόση άνοιξη, που γινόταν χαρά και έξαψη, και ενθουσιασμός και ελπίδα.

Κι έπειτα σκοτάδι...

Στο 26^ο χιλιόμετρο, ένας βλοσυρός σταυρός περιμένει, καθώς οι ρόδες με σπρώχνουν έξω από το οδόστρωμα. Και ένα κοριτσίστικο προσωπάκι, πικρό απομεινάρι χαμένης ευτυχίας, μου φτιθυρίζει. Μια νυκτωδία ερημική, σκουπίδια στην άκρη της εθνικής και ένα κουφάρι σκύλου. Τα περήφανα, ολόλαμπρα αστέρια του χειμώνα πλησίασαν το χώμα, να φωτίζουν σαν διαμάντια την ύπαρξη που συνεχίζεται αλώβητη πέρα από τον θάνατο.

Σώθηκα κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες.

Μα τώρα πια ξέρω πως οι άνθρωποι αγώνιζονται για τους νεκρούς τους και για ένα τόσο δα παιδικό χαμόγελο.

Ειμαρμένη

Η διάκριση ανάμεσα στους σκοπούς και τα κίνητρα οριοθετεί την ύπαρξη.

Αλήθεια, τι μας ωθεί στην καθημερινή συμπεριφορά; Ποιο είναι δυνατότερο; Η ατελέσφορη ουτοπία να εκπληρώνουμε τις προσδοκίες, τις φαντασιώσεις, τα σχέδια ή μήπως η εναγώνια και άκαρπη προσπάθεια να απαλλάξουμε κάθε απόφαση, την παραμικρή βούληση, από το προοδεδικασμένο και το άτεγκτο αίτιο;

Ποιοι οι κανόνες και τα μέτρα της προσωπικότητάς μας;

Πώς να ελέγξουμε αν η καθημερινότητα και το μέλλον είναι διανθισμένα με αμφίβολουσ σχεδιασμούς και επηρμένες ελπίδες ή καθηλωμένα σε λανθάνοντα αίτια και ακατέργαστα συμβάντα από την προσωπική άγραφη ιστορία;

Πλάσματα που ατενίζουμε μπροστά ή που επιστρέφουμε με κάθε επόμενο βήμα στα παλιά, ακατάληπτα ιδεογράμματα της ουσίας μας.

Εμβαθύνετε στις πράξεις σας και θα δείτε εκστατικοί τις ατόφιες, μη αλλοιωμένες μνήμες σας, ως αδυσώπητη ειμαρμένη, να συλλαβίζουν το δέον γενέσθαι.

Βάλτε το χέρι αντήλιο και στην απαστράπτουσα ατραπό των ημερών που έρχονται θα διακρίνετε την προσχηματισμένη πορεία.

Και η ελευθερία ένας αδιόρατος συμβιβασμός ανάμεσα στη θέληση και τη μοίρα. Ένας ανήκεστος πόνος της αυθαιρεσίας ενός πλάσματος που αμφισβητεί τον θάνατο κραδαίνοντας εφήμερα όπλα.

Παράλληλα σύμπαντα

Κι έτσι κατάλαβα από νωρίς πως οι επιλογές, καθώς μεγαλώνουμε, εξυφαίνουν την ενοχή μας και απειλούν

μοίρα να γίνουν. Επειδή τα πρόσωπα που κηδέψαμε στο πεινασμένο χώμα της λήθης, τα πράγματα που αγνοήσαμε, οι καταστάσεις που αρνηθήκαμε να ζήσουμε και τα μονοπάτια που κακοτράχαλα μας φάνηκαν και δεν διαβήκαμε συνωμοτούν και προπαρασκευάζουν ένα υπόκωφο μέλλον, που να το καθορίσουμε δεν μπορούμε.

Ένα απροσπέλαστο κράμα δυνητικών εαυτών, που, θνησιγενείς, στοίχειωσαν προτού καν ευτυχήσουν μιας γέννησης. Κι όμως καταφέρνουν να ζουν παράλληλα, να επικυρώνουν καταδικαστικές κριτικές, να μολεύουν τη βεβαιότητα, να ετεροπροσδιορίζουν λαθραία την αυτοεικόνα μας, να κραδαίνουν την ετερόκλητη υπόθεση, κάθε που εκλιπαρούμε για επιβεβαίωση, και τη γαλήνη.

Το πνεύμα το ανήσυχο, που στην καθημερινότητα επαναστατεί και στο δεδομένο εξανίσταται, η καρδιά, που ιοβόλο νιώθει το κατασταλτικό ποτό της συνήθειας, σταδιακά τους εαυτούς εκείνους μες στις σκιές μαθαίνει να αναγνωρίζει. Και αρχίζει τον επώδυνο διάλογο της εξιλέωσης και του εξορκισμού όσων δεν κατάφεραν να υπάρξουν. Προβάρει ρόλους, φαντασιακά ολοκληρώνει προοπτικές, ξεθάβει τους νεκρούς και συνομιλεί με τα φαντάσματα, ζητά άφεση από το παρελθόν, για να οικοδομήσει ένα νέο μέλλον, όπου τα όρια της προσωπικότητας πατούν στην πραγματικότητα των αισθήσεων και στην απεραντοσύνη του πιθανού. Και, συγχωρώντας, ζητά τη λύτρωση στην άδολη και ανόθευτη αγάπη. Με αυτόν τον τρόπο, η συνείδηση αρχίζει να ποθεί το κατ' εικόνα και να μεθά με το νέκταρ της χάριτος.

Αιώνιες Ακροπόλεις

Δύσκολη περίοδος ο Δεκαπενταύγουστος για όσους έχουν εμμονή με την εργασία. Το Δημόσιο, τα μαγαζιά και τα αντανακλαστικά υπολειτουμεύουν, οι περισσότεροι ματαιώνονται από τις προσδοκίες τους για χαλάρωση ή μελαγχολούν στην επιστροφή, μα πάντα υπάρχουν κι αυτοί που μένουν πίσω... Χρόνια τους παρατηρώ τον Αύγουστο στην Αθήνα. Τύποι φθαρμένοι από το σύστημα, τις επιλογές τους, από τις συγκυρίες, κάποιοι αποκλίνοντες, άλλοι εριστικοί, φευγάτοι, μερικοί που επέλεξαν ενσυνείδητα τη μοναξιά ή επίλεξαν από αυτήν, πένητες και αναχωρητές, εγκαταλελειμμένοι και περαστικοί, όλοι θαμώνες μιας πόλης που φυλλορροεί, που προδίδεται, για να επανέλθει σαν επαναλαμβανόμενος χρησμός μιας Πυθίας περιπλανώμενης και απαξιωμένης μες στην ερημιά των δρόμων. Απέραντοι δρόμοι δίχως διαβάτες, και κτήρια υπεροπτικά, χωρίς τις φωνές της ζωής, άνθρωποι που υπομένουν τους καύσωνες του χρόνου κι όλα μια οδυνηρή και αμετάκλητη υπενθύμιση της φθοράς και της καρτερίας για αναγέννηση.

Αγαπώ την Αθήνα τον Αύγουστο, εγώ ο γεννημένος σε νησί, όσο μισώ τα αλλοτριωμένα και κίβδηλα και αργυρώνητα τοπία το καλοκαίρι. Κι αγαπώ όλους αυτούς που μένουν πίσω, σαν τα παιδιά που κλαίνε στους γονείς που προπορεύονται, γιατί κουβαλούν ιστορίες ζωής και εμπειρίες πολύτιμες, που σαν κοσμήματα λάμπουν κάτω από τις ανέμελες θερινές ενδυμασίες. Αλήθεια, αν κάποιος μπορούσε να συλλέξει σαν τον ώριμο καρπό αυτά τα σκόρπια βιώματα, αν έσκυβε στις οδούς της πόλης να δρέψει τα πάθη, τον πόνο, τις ελπίδες, τον φόβο και τη συγκατάβαση, κι αν

όλο αυτό γινόταν κρασί γλυκόπιστο και καλοκαιρινό, να μεθά τους πεινασμένους για παιδεία και πολιτισμό, πόσες πιο υπέροχες και αιώνιες Ακροπόλεις δεν θα υπήρχαν στην Αθήνα μας! Λουσμένες στο φως των φυχών που πέρασαν και θα υπάρξουν, λαξευμένες σε σταθμούς του μετρό και στα καταγώγια από γλύπτες και μύστες του ανθρώπινου θαύματος.

Καλημέρα!

Κι όσοι από σας ανοίξετε το παράθυρο,
τον πρώτο ήλιο για να βάλετε
μέσα στην καρδιά σας,
να θυμάστε πως το αντιφέγγισμά του
στη λάμψη όλων όσων κάποτε σας καλημέρισαν
τη χρωστά, κι εσείς σ' εκείνους
που με το τέλος τους σφράγισαν τη ζωή σας.

Θέατρο

Εμπρός, λοιπόν, ας ανεβούμε όλοι στη σκηνή, να προσποιηθούμε τον εαυτό μας.

Κι όταν η ομίχλη των προσχημάτων διαλυθεί, με τρόπο και οδύνη και μεταμέλεια, ελάτε να κηδέψουμε αυτό που θα μπορούσαμε να είχαμε γίνει, πριν καταπλακωθεί από τις τόσες ιδιότητές μας.

Εκείνες που λιποτακτούν, μόλις συγκριθούν με τις καταβολές μας.

Εκείνες που δειλιάζουν έντρομες στις ακροβασίες των καιρών.

Κι ας θρηνήσουμε για τα δυο μάτια που, καθώς μας κοίταξαν, την ύπαρξη για πάντα στιγμάτισαν.

Τόσο άσπιλη και γυμνή κι ευάλωτη αφήνοντάς την, που με υποκρισία και σοβαροφάνεια έκτοτε την περιβάλαμε.

Κι ας είναι αυτό το χειροκρότημα το στερνό η παλινωδία μιας ψυχής που επαναστάτησε ενάντια στα όνειρά της.

Δεοντολογία

Οι κανόνες δεοντολογίας και οι νόμοι είναι πειθαρχία και οριοθέτηση, εάν αυτοί που τους επικαλούνται αποδεικνύονται ηθικοί στα λόγια και στα έργα, και προσχηματική απόκρυψη της ατομικής ανικανότητας και της υποκρισίας, εάν βρεθούν στα χείλη των φαύλων.

Οι ενάρετοι άνθρωποι σπανίως τους χρειάζονται, αλλά η πατρίδα μας έχει κατακλυσθεί από τιμητές και αυτόκλητους θεματοφύλακες των αξιών και της αλήθειας.

Φαύλοι

Και να θυμάστε ότι οι φαύλοι από τη φύση τους πάντα θα διαδίδουν ψεύδη και ανακρίβειες, αναζητώντας απολογίες ώστε να σε καταδικάσουν, ενώ οι ενάρετοι σπάνια θα σε υποστηρίξουν, καθώς έχουν μάθει ακόμη και στο κακό να διαβλέπουν καλές προθέσεις.
Σημ. του επιμ. «...συχνά θα σε υποστηρίξουν»;

Η Ιφιγένεια των Χριστουγέννων

Πόσο πιο αμετάκλητοι οι αποχωρισμοί και σπαρακτικά τα ανταμώματα στα νησιά... Έτσι τα θέλει η θάλασσα κι ο ανατολικός ουρανός, που με ανερμήνευτο πείσμα διαμελίζουν όσα κάποτε για πάντα θα ενώσουν. Κι είναι τα πλοία της φυγής, κάποια θλιβερά σκοτεινά απογεύματα, μαντατοφόροι αργοί, στιγμές που παγώνουν στη σκέψη, και τοπία που ακινητούν, μέχρι να ξεριζωθούν, για να τα κουβαλήσεις στην πνιγερή καμπίνα και στην ψυχή σου.

Μαζί με όλα τα Χριστούγεννα που έζησες σε αιολικές, αθάνατες στεριές, με καμπάνες ορθρινές να διαλαλούν χαρές που δεν λογάριάζες πως θα χάσεις και που, σαν θα είναι πια αργά, θα αντάλλαζες με όλες τις εμπειρίες της οικουμένης.

Είναι οι αποχωρισμοί στα νησιά σαν το ξερίζωμα από την αιώνια μήτρα.

Μαντίλια σε λιμάνια βρομισμένα κουνούν οι πολύτιμοι πεθαμένοι της καρδιάς σου, εκείνοι που σε εποχές παλιές κεντούσαν τη μοίρα σου και ορμήνευαν τους εξάντες, χωρίς καν να καταλάβεις, μες στης ζωής την έπαρση και στης νεότητας τον ξεσηκωμό, πως κάθε σου βήμα είχε τελεσίδικα προαποφασιστεί από αυτούς.

Και καθώς το καράβι φεγγοβολά τα δειλινά της απαγχονισμένης Μικρασίας και οι γλάροι το προδίδουν κρώζοντας ένα τσακισμένο αντίο, αισθάνεσαι πως πορεύεσαι ολοένα και μακρύτερα από την πολυπόθητη ανέσπερη γη που η γνώση σου υποσχέθηκε. Τα φώτα απέναντι δεν είναι το Αϊβαλί και η Σμύρνη, αλλά οι χίμαιρες που αθέλητα σε λάγνεψαν και σε έπεισαν πως το ασήμαντο μπορεί να προφασιστεί κάθε μεγαλείο.

Βγαίνεις έντρομος στο υγρό κατάστρωμα, παραμερίζεις τα σκουπίδια και τα πεταμένα αποτοσίγαρα, ξορκίζεις τον ψυχρό αγέρα και ρωτάς τον μοναχικό συνεπιβάτη, που ατενίζει τα μάκρη, αν άκουσε για την Ιφιγένεια της καρδιάς σου κι αν θυμάται τις σπονδές στους βωμούς της. Και ενώ η αλμύρα πυρακτώνει τα χείλη και η Άρκτος θωπεύει τους ορίζοντες, αναλογίζεσαι πως κινήσες για το μακρύ ταξίδι, δίχως να θυσιάσεις τίποτα, χωρίς να φοβηθείς τους Ποσειδώνες και τα στοιχειά της θάλασσας. Κοιτάς πίσω και νιώθεις το αυλάκι της προπέλας να εξαφανίζεται, με τα πανάρχαια σκαριά που χάραξαν τα νερά του Αιγαίου. Από τα βάθη αναδύονται όλα όσα λάτρεψες και σε καλούν να τα ακολουθήσεις.

Και τότε πια καταλαβαίνεις πως, αν κάτι σου έμεινε, την ώρα που το κύμα εξαργυρώνει την οργή του στην απόκοσμη πλώρη, που σε οδηγεί στον όλεθρο, είναι η λιγοστή πίστη. Όση μάζεψες, μαζί με λίγο βασιλικό και θυμάρι, σε ένα απόκρυφο εκκλησάκι στη Λέσβο, όταν ήσουν παιδί.

Η μυστική λειτουργία

Στην εκκλησία του χωριού μου κάποιες χειμωνιάτικες βραδιές, την ώρα που ο εσπερινός τελειώνει και οι πόρτες της κλειδώνουν απέξω το κρύο και την ακινησία, ξεκινά η μυστική λειτουργία.

Κίτρινα φώτα στους δρόμους διωλίζουν τη βροχή, τους φόβους, την ερημιά.

Από νωρίς έχουν κλειστεί στα σπίτια τους οι κάτοικοι μαζί με τις έγνοιες τους και ο αέρας διαπερνά

τα σοκάκια, τις αυταπάτες, τις γριλίες και τις κερκόπορτες τους.

Μα ο νους, που ερωτεύτηκε τα άυλα, ακούει στο σφύριγμα του ανέμου τα αόρατα σήμαντρα να καλούν για το μεγάλο απόδειπνο. Ιερείς από αλλοτινές εποχές ντύνονται τα άμφια των αιώνων και παίρνουν τις θέσεις τους στο ιερό, στα εξαπτέρυγα που λαμποκοπούν ζωντανεμένα, στο θυσιαστήριο, στην πρόθεση.

Στα στασιδία γνώριμες μορφές, που από καιρό έχουν πεθάνει. Οι γέροντες και οι γριές των παιδικών μου χρόνων, όσοι εξαλείφθηκαν τόσο αιφνίδια μες στη ζωή μου και λιγόστεψαν στη μνήμη, πρόσωπα που ξεθώριασαν στον ασβέστη του χρόνου, σύντροφοι που κάποτε, πλανεμένος από τη νεότητα, τους θεώρησα παντοτινούς και αναλλοίωτους.

Άλλοι κρατούν τη σύνοψη με τις σταλαγματιές τις κίτρινες και σιγοφέλνουν, άλλοι ξεριζώνουν τα κεριά από τα μανουάλια και άλλοι σηκώνονται στο πέρασμα του θυμιάματος και του διάκου. Η περιφορά αγιάζει όσα υπήρξαν. Και όσα πέρασαν, δέονται γι' αυτά που θα έλθουν. Και όλοι μαζί ετούτοι που νήστεψαν τα επίγεια μεταλαμβάνουν την οδύνη του ανθρώπου μπροστά στην ωραία πύλη.

Παιδιά μικρά που χάθηκαν από αρρώστια ή ατύχημα, ιεροπαίδες ντύνονται την αθωότητα, τα στιχάρια και τα οράρια, κρατώντας τους σταυρούς του μαρτυρίου.

Οι θύρες ανοίγουν και πληθαίνει το φοβερό εκκλησίασμα. Στις εικόνες, οι προφήτες και οι άγιοι και οι βιβλικές σκηνές πυρπολούνται από θείο φως και ενσαρκώνονται. Ο ναός όλος κινείται και ανυψώνεται, και αιωρείται μαζί με μελίσματα βυζαντινά, φθόγγους αρχαίους και μοιρολόγια παλιά, αιολικά.

Οι φαλμοί γίνονται θρόισμα, που λικνίζει τις καντήλες, ισοπεδώνει την έπαρση, πριν κατευθυνθεί προς την Παναγία την απροσμάχητη.

Κι εκεί κάτω από τον άμβωνα, οι δικοί μου νεκροί, οι αγαπημένοι απόντες, εκείνοι που με τη στοργή τους ανεξάλειπτα καθόρισαν οτιδήποτε έμελλε να γίνω, κρατούν από το χέρι ένα αγέννητο παιδάκι.

Η νύχτα προχωρά και οι ψυχές οι κατανουκτικές ανασκιρτούν στην έλευση του Κυρίου. Προχωρά ο Χριστός και αγάλλεται η χειμερινή εκκλησία, και το κοιμισμένο χωριό και οι ψυχές δέχονται τη συγκατάβαση και την ευλογία Του.

Υπάρχουν κάποιες βραδιές ερημικές, που ο καθένας στη ζωή του θα ακούσει τα αόρατα σήμαντρα της μυστικής λειτουργίας. Αρκεί ο νους του να έχει ερωτευτεί τα άυλα και τα αφανέρωτα.

Η γενιά του Πολυτεχνείου..

Καλότυχες οι γενιές που έθρεψαν επαναστάσεις ή σε πλάνες σκέψεις, εξεγερμένες πίστεψαν. Αυτές, τουλάχιστον, πάνω στους μύθους τους έχτισαν τα ιδανικά και στους αγώνες τους τις αυταπάτες.

Ας κληροδότησαν στις επόμενες την πίκρα της ματαίωσης και του μηδενισμού την ισοπέδωση, δεν πειράζει. Κι αν τις θυμόμαστε με νοσταλγία για την αφέλεια ή για το πείσμα τους δεν είναι γιατί πιστέψαμε πως θα άλλαζαν τον κόσμο. Αλλά γιατί το βράδυ είχαν μια έκφυλη σκέψη να δίνει νόημα στα όνειρά τους.

Γι' αυτό μην πυροβολείτε άλλο τη γενιά του Πολυτεχνείου, ειδικά όσοι ποτέ δεν φιλέψατε τους Σπάρτακους των αιώνων. Καταδικασμένη να γίνει ο νεκροπο-

μπός όσων επικαλέστηκε. Κι αν μη τι άλλο μας χάρισε μία ψευδαίσθηση πολύτιμη.

**Εσείς πιστεύετε
στις θεωρίες συνωμοσίας;**

Μια απαραίτητη παράμετρος για τη διατήρηση της αυτοεκτίμησης είναι η αίσθηση του ελέγχου, η ουτοπία ότι μπορούμε να καθορίζουμε τα γεγονότα που συμβαίνουν ή τουλάχιστον να τα εντάσσουμε σε ένα ερμηνευτικό πλαίσιο, σε μια φιλοσοφία ή κοσμοθεωρία.

Η ανάγκη αυτή είναι τόσο μεγάλη, που τις περισσότερες φορές κατηγοριοποιούμε ερεθίσματα, ώστε να τα εξηγήουμε συλλήβδην, αποδίδοντάς τους γενικές ιδιότητες, που ναι μεν αποκρύπτουν τη λεπτομέρεια, αλλά, ομαδοποιημένα καθώς είναι, παρέχουν ευκολότερη αποκρυπτογράφηση του περιβάλλοντος, των αντιδράσεων, των συμπεριφορών. Μερικές φορές αυτή η διαδικασία αποτελεί την απαρχή των προκαταλήψεων, των στερεοτύπων, ακόμη και του ρατσισμού.

Ζούμε, λοιπόν, επιδιώκοντας να διατηρήσουμε τις σταθερές της ζωής μας, να αποφύγουμε τα παράδοξα, αναπάντεχα γεγονότα, να καταφύγουμε στην αυθεντία, στο μεταφυσικό, στην πίστη, όπως ακριβώς και οι πρόγονοί μας.

Οι θεωρίες συνωμοσίας, οι τόσο διαδεδομένες ανά τους αιώνες, έχουν απήχηση σε λαούς και άτομα με ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

Η αντίληψη του ελέγχου αποδίδεται σε εξωτερικά, πέρα από τον εαυτό γεγονότα, στο θείκό, στην αστρολογία, στη μοίρα. Ειδικά σε περιόδους κρίσεως η πεποίθηση αυτή επιτείνεται. Η αιτιολογία, όσο απί-

στευτη κι αν φαντάζει, είναι καλύτερη από την ανεξέλεγκτη τυχαιότητα.

Τα άτομα που ενστερνίζονται ανάλογες θεωρήσεις έχουν την τάση να τις πιστεύουν, ακόμη κι αν η μία με την άλλη αυτοαναιρούνται.

Οι θεωρίες συνωμοσίας δεν χρειάζονται λογικά επιχειρήματα, αντιστέκονται στην απόδειξη και, πολύ χειρότερα, αντιστρέφουν την επιχειρηματολογία προς δικό τους όφελος.

Αυτοί που θα δεχθούν μία θεωρία συνωμοσίας ως αληθινή τείνουν να πιστεύουν και τις υπόλοιπες που της μοιάζουν.

Οι λάτρεις τους τις παρουσιάζουν ως μυστικό, που η κατοχή του τους καθιστά μύστες μιας ξεχωριστής αλήθειας.

Διαδίδονται με την ταχύτητα και επιμονή αστικών και μη μύθων.

Κάθε νέα ένδειξη ή γεγονός εντάσσεται στη διαλεκτική υπέρ της θεωρίας.

Επιρρεπείς στην αποδοχή παρόμοιων εφευρημάτων είναι όσοι εύκολα κλίνουν υπέρ ακραίων πολιτικών τοποθετήσεων.

Οι κάτοχοι συνωμοτικών μυστικών σταδιακά αγνοούν κάθε ενάντια απόδειξη και αυξάνουν τον αριθμό όσων εμπλέκονται σε αυτές.

Η ευφυΐα δεν συσχετίζεται με την υιοθέτηση των θεωριών ούτε κάποια κοινωνική ομάδα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε αυτές.

Όσο πιο συγκεντρωτική είναι η εξουσία και όσο η πληροφορία φιλτράρεται προς τους πολίτες από μία ελίτ δημοσιογράφων, πολιτικών, παραγόντων, τόσο τα στοιχεία που φτάνουν στο κοινό είναι ασαφή, ελλιμ-

ματικά, αμφισβητήσιμα, θολά και ευαίσθητα σε πολλαπλές ερμηνείες.

Η έλλειψη συμμετοχικότητας ενός λαού στα πολιτικά δρώμενα είναι κριτήριο της έκτασης που θα λάβουν οι θεωρίες συνωμοσίας.

Η πίστη πως η ιστορία καθορίζεται από συνωμοτικές δυνάμεις, οι οποίες κινούν τα νήματα διαχρονικά, βασίζεται στην προαιώνια αντίληψη της μάχης του καλού με το κακό.

Οι συνωμοτικές θεωρίες ενισχύονται από τα Μ.Μ.Ε. με έμμεσο ή άμεσο τρόπο.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ταυτίζονται με παρανοειδείς καταστάσεις, συλλογικές ή ατομικές και με τη μαγική σκέψη με τη διαφορά ότι συγκεκριμένα πολιτικά γεγονότα πυροδοτούν τέτοιες ερμηνείες και όχι όλα χωρίς διάκριση. Επομένως, η προγενέστερη ιδεολογία μπορεί να αποτελεί κριτήριο για την προδιάθεση σε ορισμένου τύπου θεωρίες.

Τέλος, οι θεωρίες συνωμοσίας σπάνια διακυβεύουν ένα πολιτικό σύστημα, αλλά αντίθετα το ευνοούν, επειδή οι δαιμόνιες δυνάμεις, στις οποίες αποδίδονται οι αιτίες της κρίσης, είναι πέρα από τον ανθρώπινο έλεγχο και επομένως δύσκολα αλλάζουν με επαναστατική-ανατρεπτική δράση.

Ονειρεύτηκα ένα σχολείο

Ονειρεύτηκα ένα σχολείο που οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και οι μαθητές θα επιλέγουν την ύλη που διδάσκεται, θα την αναθεωρούν, θα την ταιριάζουν, θα την αναδεύουν μέχρι να ταιριάζει στο καλούπι του καθε-

νός. Ασύμβατη, παράφορη, επιστημονική και από όλες τις πηγές.

Μέσα και έξω από την τάξη, μέσα και έξω από την εμπειρία. Θαύμα ο κόσμος και τι να πρωτοδιδάξεις. Θλίψη η εξουσία και τα κράτη, το αυθεντικό και το ατόφιο το ενταφιάζουν στις πρόσκαιρες κι ανέντιμες επιδιώξεις τους. Μαθήματα που από εμπειρογνώμονες αποφασίζονται ένα σκοπό υπηρετούν: να μολέψουν την ψυχούλα των παιδιών μας, να ξεχωρίσουν από το Δημοτικό ποιοι προορίζονται για δούλοι και ποιοι για συνεχιστές της δυναστείας.

Ένα σχολείο που η γλώσσα θα βιώνεται ως επικοινωνία και μέθεξη και οι λέξεις θα έχουν προφερθεί από χείλη ομηρικά, βυζαντινά, από αγρότες και καθημερινούς ανθρώπους, σαν συνέχεια, σαν από γενιές, που νεκρανασταίνονται μέσα από αυτήν. Που οι διάλεκτοι και οι προφορές θα αντηχούν παγερά πρωινά στα Τζουμέρκα, αρχέγονα δρώμενα στη Μυτιλήνη, χορούς κρητικούς και καλοκαίρια πυρωμένα στην Κύπρο. Και που η λέξη θα είναι εξίσου ερωτική είτε ζωοποιείται σε στίχους του Ελύτη είτε τρεμοπαίζει στα συλλαβίσματα ενός παιδιού με σύνδρομο Down.

Ένα σχολείο που η ποίηση, οι τέχνες, το θέατρο θα εξυμνούν την ιδιαιτερότητα, θα αναδεικνύουν την ιερή προσωπικότητα, θα εξάρουν τη μοναδικότητα και που θα εγγυώνται πως δεν υπάρχουν καλοί και κακοί μαθητές, παρά μόνο διαφορετικοί ρόλοι. Ένας να λείφει και η πλοκή ολάκερη και η υπόθεση καταρρέουν.

Ένα σχολείο που θα πει επιτέλους πως ο Θερσίτης και ο Αρχίλοχος είχαν δίκιο και πως η ιστορία δεν προχωρά με τις αυθαιρεσίες των ηγετών, αλλά με το αίμα και τα πάθη των ανθρώπων. Πως σημαντικά δεν είναι τα περιστατικά που επηρεάζουν τον βίο πολλών,

αλλά τα κίνητρα τα κοινά, που ξαφνικά ζητούν δικαίωση.

Ένα σχολείο που δάσκαλοι θα είναι όλοι, οι γονείς, οι εργάτες, ο δημοσιογράφος και ο τεχνίτης, όποιος έχει να διηγηθεί κάτι από την περιπέτεια και τη μάχη και το προνόμιο που λέγεται ζωή. Ένα σχολείο που τα λάθη θα είναι η δοκιμασία της μάθησης και το πείραμα πρόβα της αμφισβήτησης.

Ένα σχολείο ευέλικτο, αναπροσαρμοζόμενο, διορατικό, που αμφιβάλλει για το τελεσίδικο, ενθουσιάζεται με το πρωτότυπο, που καλλιεργεί τον μύθο, τον ρεαλισμό, το βίωμα, που μέσα από τα αντίθετα εφευρίσκει τις συνισταμένες και τις ισορροπίες.

Ένα σχολείο που δεν θα προετοιμάζει τους μαθητές για την κοινωνία, αλλά την κοινωνία για τους νέους ανθρώπους που θα την απαρτίσουν.

Λύτρωση

Μετάλαβα την εμπειρία με τίμημα τον άνθρωπο.

Τι όμορφα τώρα να αγκαλιάζω τα παιδιά και άδολη από προβολές να είναι η αγάπη μου!

Να κοιτώ τη γυναίκα και να μη θυσιάζω στη σαγήνη της, καθώς ξέβαψαν οι πόθοι στα βλέμματά μου.

Να γράφω λέξεις σαν να μην πρόκειται να διαβαστούν.

Να μιλώ και ο λόγος μόνος του να κατευθύνεται, παίρνοντας τις μορφές όσων τον ακούνε.

Να παρατηρώ με ίδιο θαυμασμό τη μωρία και τη σύνεση, το κάλλος και την ασχήμια, την οίηση και την αλήθεια.

Όλα ιδιότητες ανούσιες, που φτιασιδώνουν τις ερμηνείες.

Και στο πρόσωπο όσων με πλησιάζουν ανάγλυφες να κραυγάζουν οι αντιθέσεις τους.

Τι όμορφα τώρα, που οι ενοχές καταλάγιασαν και εξιλεώθηκε κάθε προσδοκία.

Τώρα, που τα συναισθήματα δεν ευθύνονται για τις πορείες μου και οι σκέψεις δεν ορίζουν τις επιλογές.

Τώρα μυρίζω ανεμπόδιστος το άρωμα της ανθρωπότητας.

Το παρελθόν πνίγηκε στη νοσταλγία του.

Και το αύριο δώρο, που ίσως να μην υπάρξει ποτέ.

Τώρα που είμαι ελεύθερος σταμάτησα να ζω.

Μα πάνω από όλα πόσο πιο όμορφο, που τον θάνατο εγώ θα προσκαλέσω, όταν τίποτα δεν θα προμηνύει το έρεβός του, έχοντας έτσι την ψευδαίσθηση πως τον νικώ.

Εξομολόγηση στην πλατεία Αριστοτέλους

Τρίτωναν παλιότερα οι συμφορές, έκαναν τους κύκλους τους, περνούσαν κι ενέδιδαν στον χρόνο. Παρηγοριά τα συνόδευε, η λήθη και η ελπίδα. Σέβονταν ως κι αυτά τις αντοχές και το σθένος των ανθρώπων.

Μα τώρα ανοσία απέκτησαν στους εξιλασμούς κι αντίσταση στα καθαρτήριά μας.

Με τι ν' ανταλλάξω τη γνώση που μου χάρισαν, που η καρδιά κρύβεται σαν τη χαρά ακούει να πλησιάζει;

Που με τρομάζει ο ήλιος, οι ακτίνες του και οι φωτοχυσίες, αφού η λάμψη εκτυφλωτικά αποκρύπτει και θαμπώνει τις πηγές της;

Όχι.

Προτιμώ το σκοτάδι το αδιαμφισβήτητο και καταλυτικό, παρά της καθημερινής ζωής τα λαμπιόνια και το φέγγος που σκοτώνει.

Με αφορμή μια αυτοκτονία

Συναντώ ολοένα και περισσότερους ανθρώπους που είχαν καταφέρει να επιβιώσουν σε πολύ σκληρότερες ιστορικές περιόδους, οι οποίοι αδυνατούν σήμερα να εξασφαλίσουν τα βασικά για την επιβίωση. Το ίδιο και νέους, που χάνουν τα υποστηρικτικά δίκτυα των γονιών και μόνο οι φενάκες της ηλικίας τους αποτρέπουν την κατάθλιψη.

Η φτώχεια είχε ενσκήψει πολλές φορές κατά το παρελθόν και η εμπειρία έχει αποδείξει πως αντιμετωπίζεται με αλληλεγγύη, συλλογικότητα και κοινό όραμα.

Υπάρχει, όμως κάτι πέρα από όλα αυτά, που διαφοροποιεί την τωρινή κατάσταση: το κράτος, αφού απέτυχε να διασφαλίσει το ελάχιστο της πρόνοιας, που δικαιολογεί την ύπαρξή του, έχει στραφεί με όλες του τις δυνάμεις εναντίον της καθημερινότητας των πολιτών.

Παραβιάζοντας όλα τα συνταγματικά κεκτημένα και ακυρώνοντας τους αγώνες και τις αιματοχυσίες δεκαετιών, εξαπολύει τους διεφθαρμένους μηχανισμούς που διαθέτει κατά της ίδιας της ζωής των ανθρώπων που κατοικούν στην επικράτειά του. Το ίδιο αναπαράγεται, διαιωνίζει την παρακμή, μια Ύδρα Λερναία που κατασπαράσσει κάθε αισιοδοξία.

Καθημερινές αυτοκτονίες, ξεριζωμός των νέων, δουλοπρέπεια, ανασφάλεια, ρητορική του πεζοδρομίου, νόμοι πιο άδικοι από την παρανομία, τιμητές και ανδράποδα σκηνοθετούν το θέατρο του παραλόγου, που έχει ξαφνιάσει και τους πλέον επαναστατικούς της θεωρίας και της πράξης.

Καταλάβετε πως αυτό το κράτος που θεωρεί τον πολίτη ένοχο a priori, που στο όνομα μιας δήθεν κάθαρσης και ανοικοδόμησης οργανώνει ανθρωποθυσίες και παιδομαζώματα είναι μια νέα κατοχή, μια Τουρκοκρατία, που επικυρώνει κάθε μορφή αντίστασης.

Το κράτος που ξεπουλά την εθνική κυριαρχία, τις αξίες, τους θεσμούς και στέλνει τα παιδιά του για χαλβέτ σε κάθε Γερμανό σακάτη υπουργό είναι κράτος εχθρός.

Μέχρι σήμερα λέγαμε πως ο αντίπαλος είναι αόρατος και άρα πιο επικίνδυνος.

Τώρα τον ξέρουμε. Ας αντισταθούμε πια με κάθε τρόπο.

Άφεση

Καλότυχες οι γενιές που έθρεψαν επαναστάσεις ή σε πλάνες σκέψεις, εξεγερμένες πίστεψαν. Αυτές, τουλάχιστον, πάνω στους μύθους τους έχτισαν τα ιδανικά και στους αγώνες τους τις αυταπάτες.

Ας κληροδότησαν στις επόμενες την πίκρα της ματαιώσης και του μηδενισμού την ισοπέδωση, δεν πειράζει. Κι αν τις θυμόμαστε με νοσταλγία για την αφέλεια ή για το πείσμα τους δεν είναι γιατί πιστέψαμε πως θα άλλαζαν τον κόσμο.

Αλλά γιατί το βράδυ είχαν μια έκφυλη σκέψη να δίνει νόημα στα όνειρά τους. Γι' αυτό μην πυροβολείτε άλλο τη γενιά του Πολυτεχνείου, ειδικά όσοι ποτέ δεν φιλέψατε τους Σπάρτακους των αιώνων. Καταδικασμένη να γίνει ο νεκροπομπός όσων επικαλέστηκε.

Κι αν μη τι άλλο μας χάρισε μία ψευδαίσθηση πολύτιμη.

Ο κόσμος σας δεν με αφορά. Οι έπαινοι και οι κριτικές σας όχληση στην ακοή και το χάδι της γυναίκας ανούσιο θυσιαστήριο.

Όλα όσα με έφεραν κοντά σας έχουν πια με θόρυβο αναιρεθεί και εκείνοι που αγάπησα σε άλλους τόπους θα αναστήσουν ζωντανή τη μνήμη.

Μαρτύριο οι πικρές ελπίδες σας: σαν κιμωλίας σκόνη διαφεύστηκαν κι ας είχαν κάποτε σημάνει το Σύμπαν.

Άχθος οι αναπνοές, που για άκαμπτες ειμαρμένες, δυναστικές ξοδεύτηκαν.

Σκιές τα τάματά σας στο κενό, αφαίμαξη της μόνης καθάριας ηλιαχτίδας.

Δεν συγχωρώ κανέναν για την αυταπάτη, που ως ύπαρξη παρουσιάστηκε. Ο κόσμος σας δεν με αφορά: με του νεκρού την προοπτική την ελευθερία μου εξαγοράζω.

Η εξουσία της παιδικής χαράς

Η εξουσία, ακόμη κι αν από τον λαό εκπορεύεται, είναι η απαρχή για κάθε κακό. Γεννά ιεραρχίες, κοινωνικές ανισότητες, αδικία, ματαιώσεις, διαφθορά. Και πάντα, στο όνομα όποιου κι αν ασκήθηκε, δεν προξένησε παρά πόνο, δυστυχία, θάνατο. Με πρόσχημα την

ευημερία, την πλειοψηφία, την τάξη, την καθυπόταξη των ορμών, την ισορροπία, τον πολιτισμό, αποτέλεσε την αιτία για πολέμους, για χάος, για έγκλημα, για ιδιότητες. Συνώνυμη της βίας, καλύπτεται πίσω από νόμους, θεσμούς, έθιμα, ιδιοκτησίες, ηθικές, προσωπικότητες και συμφέροντα περιστασιακά και αδίιστακτα.

Πόρνη των εφήμερων ισχυρών και των κοινωνικών ομάδων, που ελέγχουν τους πόρους, αποτελεί πενιχρό υποκατάστατο της παιδείας και το αντίτιμο της έλλειψης αγάπης. Δεν κινεί την ιστορία. Αυτή είναι συλλογική πλάνη και τραγελαφική αυταπάτη για καταστάσεις και ανθρώπους πεθαμένους. Ο μύθος της συνέχειας του είδους κατασκευάζεται από την ανάγκη και την ανασφάλεια. Γι' αυτό και η ιστορία ποτέ δεν δίδαξε κανέναν. Είναι η εμπειρία της ανικανοποίητης επιθυμίας και των ενστίκτων που κινεί τα νήματα. Που νεκρανασταίνονται σε κάθε γενιά και ζωντανεύουν απaráλλαχτα ή συγκεκαλυμμένα σε κάθε χρονική περίοδο.

Παιδική χαρά. Απόγευμα. Πολλά παιδιά σκαρφάζουν σε μια τσουλήθρα. Τα μικρότερα κινδυνεύουν να ποδοπατηθούν από τα πιο μεγαλόσωμα. Βλέπετε, μέχρι μία συγκεκριμένη ηλικία το παιδί δεν μπορεί να μπει στη θέση του άλλου, να συναισθανθεί, να κατανοήσει. Η ηθικότητα είναι ακόμη ποσοτική, επιφανειακή, επιδερμική. Είναι και η έξαψη του παιχνιδιού, το καλοκαίρι. Κάποιοι γονείς επεμβαίνουν και διδάσκουν τα όρια. Η μητέρα του νεαρού τρομοκράτη, αμέριμνη, σχολιάζει τα πάθια μιας Τουρκάλας ηθοποιού. Παρατηρεί τη συμπεριφορά του κανακάρη της, χωρίς να ανησυχεί. Κατά βάθος καμαρώνει, που είναι ο δυνατότερος, ο αποφασιστικότερος. Σε ανταγωνιστική κοινω-

νία, εξάλλου, θα κληθεί να διαπρέψει. «Παιδιά είναι, θα χτυπήσουν, θα κλάψουν, θα τσακωθούν» απαντά σε κάποιον διαμαρτυρούμενο.

Το έγκλημα έχει συντελεσθεί: ένας νέος μικροδικτατορίσκος μορφοποιήθηκε, μια αθέλητη εξουσία διαμορφώθηκε, είτε ως ισχύς είτε ως μειονεξία. Και φυσικά άντλησε άμεση ενίσχυση από την πράξη του και έλαβε τους επαίνους της καλής μαμάς. Κι όμως, μια παραίνεση θα ήταν αρκετή.

Ερημιά

Ερήμωσε, επιτέλους, η Αθήνα, αν και φέτος, προς μεγάλη μου λύπη, αντιστάθηκε σθεναρά στη φυγή προς τα νησιά και την ηπειρωτική Ελλάδα.

Περήφανοι για την επέτειο της μεταπολιτευτικής δημοκρατίας μας, ακυρώσαμε την προσπάθεια της Χρυσής Αυγής να μοιράσει τρόφιμα μόνο σε Έλληνες, πράξη προκλητική, χωρίς ίχνος ανθρωπισμού.

Παράλληλα, όμως, δεχτήκαμε από τους εκλεγμένους να απολύσουν, να κλείσουν σχολεία και νοσοκομεία, να επιβάλλουν φόρους, να καταληστεύσουν την αξιοπρέπειά μας.

Αλήθεια σκεφτήκατε ότι η επαρχία, το ψεύτικο πρόσωπο της οποίας θα απολαύσετε όσοι πάτε διακοπές, εγκαταλείπεται και κάθε προσπάθεια ανάπτυξης ακυρώνεται από την έλλειψη κατοίκων;

Αναλογιστήκατε τι ακριβώς σημαίνει να αγωνιάς για το δικό σου πρόσωπο που χρειάζεται άμεση περίθαλψη και να μην υπάρχουν ή να υπολειτουργούν νοσοκομεία;

Τι θα πει να κοιτάς σχολεία ερειπωμένα, σχολικά κτήρια να σαπίζουν και αγριόχορτα στις αυλές τους τη στιγμή που χιλιάδες παιδάκια μετέχουν της παιδείας, εξαιτίας του φιλότιμου μερικών εκπαιδευτικών;

Πότε ξανά νεκροφιλήσατε τόσο αδιάφορα τα ιδανικά σας;

Οι πολιτικοί μας και όσοι κωφεύουμε στο ξεπούλημα της πατρίδας μας απλά εγκαθιδρύουμε τον νέο φασισμό.

Και φέτος, αν και λίγοι έδωσαν σημασία, η επέτειος αυτή δεν ήταν παρά η ταφόπλακα των αξιών που αντιστάθηκαν στη δικτατορία.

Τελικά, ευτυχώς που υπάρχει η ακροδεξιά, για να υποκρινόμαστε πως αντιστεκόμαστε και δεν ακούμε τους πιο αδίστακτους εκπορνευτές της λαϊκής κυριαρχίας να εκφωνούν πανηγυρικούς για τη δημοκρατία.

Με έφεραν σε σένα όσα εγώ δεν είχα (ή που ήξερα πως ποτέ δεν θα αποκτήσω).

Αλλά με κράτησαν δίπλα σου εκείνα που μου έμοιαζαν.

Αναπολώ τα πρώτα και επαναπαύομαι στα δεύτερα.

Μα καμιά φορά αναρωτιέμαι αν τα χρόνια που καταφθάνουν θα επικυρώσουν τις επιλογές μου ή αν οι μέρες τους θα απαξιώσουν τον ίδιο μου τον εαυτό.

Γιατί μαζί με αυτόν και σένα, που τόσο απλόχερα μ' άφησες να σε οικειοποιηθώ, θα αποκηρύξουν

Τα νοσοκομεία του καλοκαιριού

Το πιο ακριβό γιατρικό στο νοσοκομείο ήταν το χαμόγελό της. Σπάνιο, υπεροπτικό, αδιάφορο, ειρωνικό.

Εγκάρδιο, πλατύ και προκλητικό μόνο όταν μιλούσε στο κινητό ή σε κάποιους νεαρούς γιατρούς, εξάπτοντας τον φθόνο, το μυστήριο, τον πόθο, τα πικρόχολα σχόλια και τη φημολογία.

Όλοι επιχειρούσαν μια επαφή μαζί της, εφευρίσκοντας απίθανες αφορμές, φανταστικούς πόνους και αδιαθεσίες, πλάθοντας καταφανέστατες δικαιολογίες και εκστομίζοντας κατάπτυστα ψέματα.

Η ματιά της, διατρητική, σαν τις ενέσεις και τους καθετήρες, που με περισσή μαεστρία έμπηγε, γαλάζια, σαν το πρωινό Αιγαίο, ανηλεής όπως η επιμονή με την οποία έδωχνε τους επισκέπτες από τον θάλαμο και τα δωμάτια των ασθενών.

Τα λόγια της χωρίς υπαινιγμούς, τυπικά, άχρωμα, επαγγελματικά, ανεπηρέαστα από την αδηφάγο λαγνεία και τον ίμερο που την περιέλουζε. Οποιαδήποτε, εξάλλου, απόκλιση, ο παραμικρός ενθουσιασμός από μέρους της, θα ευθυνόταν για την κήρυξη ενός νέου πολέμου υποθέσεων, προσδοκιών, επίπλαστων επιτευγμάτων και χαιρεκακίας.

Μα όσο κι αν επιχειρούσε να είναι αυστηρή και άτεγκτη, τόσο η πορφύρα των χειλιών της μέλωνε και ζωγράφιζε τις λέξεις, έτσι ώστε και η πιο ανυποχώρητη προσταγή της να φέρει τη μελωδία της ελπίδας και της παραίσθησης.

Με δυσκολία εκμαιεύσαμε το όνομά της από έναν προδοτικό υπάλληλο του γραφείου κίνησης, αλλά οι παλαιότεροι θαμώνες του ιδρύματος όρκο έπαιρναν ότι ήταν αδέσμευτη και ανοιχτή σε κάθε ενδεχόμενο.

Και πώς να αγνοήσεις τη σοφία ανθρώπων βασιμισμένων, ταλαιπωρημένων, πλην νικητών, που άντλησαν την αξία και τη θέση στην άτυπη ιεραρχία των

ασθενών από τη βαρύτητα της αρρώστιας και τη σοβαρότητα ή τη διάρκεια της εγχείρησης.

Κάτω από τη στολή της διαγραφόταν ένα αέρινο κορμί, στήθη παλλόμενα, πόδια που δονούνταν πίσω από τα κενά των κουμπιών, ακροδάχτυλα πλασμένα για θωπίες και χάδια από καιρό λησμονημένα.

Οίστρος και σάστισμα επικρατούσε στους διαδρόμους όταν είχε βάρδια, και γενναίοι σταυροφόροι των χειρουργείων, κουβαλώντας σαν δόρατα τους ορούς και τα σακουλάκια με τα απονέρια της τομής, περιδιάβαιναν τις ατραπούς του νοσοκομείου, περνώντας καμαρωτά από μπροστά της, έτοιμοι να ξεσκίσουν τους δράκους και τον Αράπη που θα την απειλούσε.

Πιο άτυχος εγώ, που ακόμη δεν μπορούσα να συνέλθω από τη νάρκωση και παρέμενα κλινήρης, αποκαμωμένος και δυστυχής να περιεργάζομαι τα κουμπάκια του κρεβατιού, την ενοικιαζόμενη τηλεόραση και να αναδεύω τα κουταλάκια στον πλαδαρό πουρέ και τον μέλανα φιδέ που μου προσέφεραν.

Μα ετούτη η βραδιά η καλοκαιρινή ήταν από εκείνες που τα όνειρα ζωντανεύουν και τα στοιχειά παίρνουν ανθρώπινη λαλιά και οι συλλογικές αμφιβολίες γίνονται βεβαιότητες.

Η οπτασία της κυριάρχησε στις σκιές, ξιφούλκησε με την αδυναμία και αναπτέρωσε το πεσμένο ηθικό μου. Το σώμα της ήταν η επιτομή όλων όσων είχα λαχταρήσει, η σύνοψη των ανομολόγητων επιθυμιών, η συνισταμένη όλων των γυναικών που θέλησα.

– Έμαθα πως είστε ψυχολόγος και ήρθα να μιλήσουμε λίγο, ψιθύρισε, με τόση δόση ενοχής, ώστε να γίνει αισθησιακή.

– Συνήθως δεν ανοίγομαι σε άτομα, που δεν γνωρίζω, αλλά, ξέρετε, οι άλλοι δεν καταλαβαίνουν τις

ευαισθησίες μου. Κι εσείς, που είστε ειδικός, θα μου εξηγήσετε γιατί αυτό μου προκαλεί μεγάλη στεναχώρια και κυκλοθυμία... Εγώ κατά βάθος...

Συνέχισε τη ληρωδία της, ενώ η σκέψη μου περιφερόταν αλήτικα στις γραμμές της και οι αισθήσεις μου αφουγκράζονταν θορύβους πίσω από την πόρτα, πιθανότατα των εμβρόντητων ασθενών, που δεν με είχαν υπολογίσει ως φέρελπι αντίπαλο.

– Λοιπόν, τι λέτε κι εσείς; κατέληξε. Δεν έχω δίκιο που δίνω έμφαση στο συναίσθημα και όχι τη λογική;

– Μα είναι προφανές πως διαθέτετε μια σπάνια προσωπικότητα με δαιδαλώδη ανικανοποίητα αιτήματα, που οι άλλοι παρερμηνεύουν, της απάντησα.

Παρατήρησα βαριεστημένα την απόλυτη αποδοχή της κοινοτυπίας που άκουσε. Και ξανάπεσα για πολλοστή φορά στο βαθύ χάσμα που χωρίζει τη σκέψη των γυναικών από εκείνη των ανδρών. Άλλο ένα όνειρο είχε απομυθοποιηθεί.

Απορία

Οι άνθρωποι του πνεύματος σε κάθε ιστορική περίοδο συνήθιζαν να δίνουν το στίγμα τους και να στρατεύουν την τέχνη τους στον κοινό αγώνα. Σχεδόν πάντοτε αποτελούσαν πηγή έμπνευσης, επαναστατικής φλόγας, αντίστασης. Οι σημερινοί, εάν υπάρχουν, υπνώττουν τον πιο ανεξέγερτο και ένοχο ύπνο των αιώνων, μη τολμώντας να ψελλίσουν την πασίγνωστη παραδοχή: πως ένα κράτος που δεν μπορεί να διασφαλίσει την παιδεία, την υγεία, την ιδιοκτησία, την ποιότητα ζωής, την εργασία, την ασφάλεια, την ασφάλιση και δεν ενσωματώνει αποτελεσματικά τις ευπαθείς ομάδες,

αλλά αντίθετα στηρίζει την επιβίωσή του στην εξαθλίωση των πολιτών δεν είναι εγγύηση σταθερότητας και συνοχής, αλλά απλώς ένας νταβατζής απροκάλυπτος, ένας εχθρός των λαού και βιαστής της συμφωνίας που εκφράζεται με το Σύνταγμα.

Αλλά, αλήθεια, πού ακριβώς βρίσκονται αυτοί οι περιβόητοι πνευματικοί άνθρωποι; Σίγουρα όχι στα πανεπιστήμια, όπου εδώ και δεκαετίες η φαυλότητα, ο ραγιαδισμός, οι μικροεξουσίες, οι σατράπηδες των αμφιθεάτρων μιαίνουν τις καρδιές των φοιτητών, που είτε μπαίνουν στο κλίμα των αυλικών, για να το διαιωνίσουν, είτε αποσύρονται εντελώς από κάθε μη κομματική προσπάθεια αλλαγής.

Σίγουρα όχι στις τάξεις των δημοσιογράφων που αναλώθηκαν στην προβολή, συνηγόρησαν με τους δυνάστες και σιώπησαν στα συμφέροντα της εξουσίας, άσχετα αν τώρα εμφανίζονται ως τιμητές της. Βλέπετε, όταν η πηγή του μηνύματος δεν είναι η ίδια ενάρετη, μολύνει και το περιεχόμενό του ή, με απλά λόγια, δεν πείθει παρά μόνον τους αφελείς.

Οι πνευματικοί άνθρωποι στην Ελλάδα άρχισαν να αφανίζονται τη δεκαετία του '80, όταν ο λαϊκισμός, η ψευτοκουλτούρα, ο νεοπλουτισμός εισήλασαν βρυχώμενοι, για να προσηλυτίσουν στις απαξίες τους και τον τελευταίο αντιστασιακό. Η εκθρόνιση συνεχίστηκε αμείωτη και τα επόμενα χρόνια με μεθοδολογία προπαγανδιστική και ευφρέστατη. Το παραδοσιακό μετονομάστηκε σε αναχρονιστικό, σκοταδισμός κλήθηκε η επιμονή στο κλασικό, συντηρητισμός αναγορεύτηκε η ταυτότητα του Έλληνα, ως ακρότητα καταδικάστηκε η καινοτομία. Κάθε ανάχωμα λογικής ισοπεδώθηκε ή τιμωρήθηκε σε αφάνεια και σιωπή.

Οι πνευματικοί άνθρωποι, όσοι απέμειναν, βρίσκονται σε προχωρημένο γήρας και οι φυσικές τους δυνάμεις δεν αρκούν. Εξάλλου, είχαν μάθει να αντιμετωπίζουν τον τύραννο κατά μέτωπο. Κι αυτός από τότε κρύφτηκε στις καρδιές μας και τις εξουδετέρωσε. Οι δυνητικά πνευματικοί υπέκυψαν στην πανδημία της πολιτιστικής χολέρας, που σάρωσε τον τόπο και στη σήψη έγιναν σκουλήκια, που την απομυζούν.

Μην τους περιμένετε. Αυτόκλητοι, μικροπρεπείς και εφήμεροι προβλήθηκαν ως πνευματικοί, επειδή είναι ανάξιοι να πράξουν. Εσείς είστε που θα ανάψετε το φιτίλι της ορμητικής αναγέννησης.

«Αυτό λέγεται, λογιότατε, έργο, ότι χάλασε τον τοίχον.» (Μακρυγιάννης)

Θέατρο

Γεννήθηκαν σε μια σκηνή. Άκουσες ηθοποιούς να απαγγέλουν ρόλους, να παριστάνουν, να θρυμματίζονται, να αποθεώνονται, να λησμονούνται. Ακόμη κι όταν αποχωρούσαν, όμως, η απουσία τους καθόριζε την πλοκή, την προσωδία και τον απόηχο της δικής σου ποίησης.

Ακατάληπτη η υπόθεση στην αρχή, τα λόγια ξένα. Όλες σου οι επιλογές σκηνοθετημένες, οι γραμμές σου εμπνευσμένες από άλλους. Όσους οι άνθρωποι γεραίνουν, τους χλευάζει ο Θεός και τους περιγελά η πραγματική ιστορία.

Κοίταξες κάτω να διακρίνεις το κοινό. Μα δεν υπήρχε. Πρωταγωνιστές οι θεατές έπαιζαν δίπλα σου, ερωτεύονταν, συνομιλούσαν, συνωμοτούσαν. Κάποτε

αναρωτήθηκες ποιος, λοιπόν, θα βρίσκεται στα εδώλια, στις κερκίδες, τα διαζώματα να σε χειροκροτήσει.

Σου αποκάλυψαν, όταν μεγάλωσες, πως θα μπορούσες να αλλάξεις το σενάριο, αλλά έτσι θα διακυβεύσεις τις πολύτιμες ισορροπίες. Οι επιλογές σου κάθε στιγμή γίνονται πεπωμένο. Και χτίζουν τα στεγανά που θα σε περικλείσουν.

Ψέμα τα όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκαν, φενάκες οι λιγοψυχισμένοι πόθοι, ανέστιο αίμα οι πράξεις οι ημιτελείς. Και έτσι πονούσες, επειδή δεν κατάλαβαινες αν έπαιζες σε δράμα ή σε φάρσα.

Τα πάντα σου παραδόθηκαν συνετά και μετρημένα: ο τόπος, η διάρκεια, τα πλαίσια, οι κανόνες, τα όρια, οι φόρμες, οι προσδοκίες. Κι ακόμη χειρότερα, τα κίνητρα, οι αιτίες, οι ερμηνείες. Σου απέμειναν οι συμπεριφορές και οι αφορμές για τη δική σου παραλλαγή. Αυτήν που θα σε έκανε μοναδικό μέσα σε τόση υποκρισία. Εκείνη που θα σε διέκρινε από τους κομπάρσους και τους υποταγμένους.

Στο τέλος σταμάτησες να κοιτάς τους ουρανούς και σε μαυραγορίτες της αγάπης ξεπούλησες τα κληροδοτήματά σου. Για μία πρόσκαιρη αγκαλιά δέχτηκες να εξαργυρώσεις την ενοχή των κριματισμένων.

Κι όμως κάθε συναίσθημα που ζεις, με τόσους τρόπους ήδη βιώθηκε, που μόνο αν γίνει πανανθρώπινο, συνηγορεί στην αρμονία. Και κάθε σκέψη έτσι δικαιώνεται, αν κατορθώσει να ενωθεί με τους λογισμούς τους αρχαίους και τους μελλούμενους.

Σου δίδαξαν πως η ελευθερία κερδίζεται όχι με την ανατροπή, μα με τη σωφροσύνη, την καρτερία, τη νηνεμία. Εσύ όμως θα αντάλλαζες την ευτυχία για τις δυσέυρετες φλέβες της αλήθειας, για μια ελάχιστη υπόνοια του σκοπού ετούτης της πορείας.

Πολύ νωρίς ενέδωσες στην εμμονή της αποχώρησης από την αθέλητη κι ανούσια και άχαρη παράσταση. Οι τετριμμένοι ρόλοι δεν σου ταιριάζουν και οι προκατασκευασμένες στιχομυθίες δεν εξυφαίνουν την αφήγηση της ύπαρξής σου. Ίσως επειδή παραδέχτηκες, μέσα από την οδύνη, την ήττα, το πείσμα και το σφάλμα πως μία είναι η επική διεξοδος, που αντιπαλεύει τη σκευωρία και δονεί τους αλγεινούς δυνάστες σου: η άρνηση να παίξεις σε τραγωδίες χωρίς κάθαρση και χωρίς τη Νέμεση να αποκαθιστά την άχρονη Δικαιοσύνη.

Όσο κι αν ο ρομαντικός έρωτας αρνείται την υποψία, τόσο η αμφιβολία κάποτε θα εξεγερθεί για να τον αφανίσει. Σαν το παρελθόν, που σαν αγνοηθεί, μαχαίρια θα βγάλει να εξοντώσει το αγέννητο μέλλον. Και όπως τα όνειρα μιας αθωότητας που παραδόθηκαν στην ενοχή, επειδή προοιωνίζαν την πάλη με την πιο στυγνή πραγματικότητα.

Εκτός δικτύου

Ορδές εφηβικών προφίλ κατακλύζουν το Facebook, μαίνονται το Instagram, σαρώνουν το foursquare (στο twitter λογαριασμούς ενεργούς, πλήρεις επιγραμμaticών ανοησιών και πομφολυγισμών και έπαρσης διατηρεί όποιος θεωρεί τον εαυτό του επώνυμο ή έχει βγει έστω μία φορά σε πάνελ τηλεοπτικής εκπομπής) και τα άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Τάξεις ολόκληρες γυμνασιών και λυκείων εγγράφονται μαζικώς, ανταλλάσσουν φωτογραφίες, τραγούδια, εκφράζουν συναισθήματα, γνωστοποιούν τις γεωγραφικές τους συντεταγμένες, διαδίδουν άνοστα

ανέκδοτα, αφηφώντας το όριο ηλικίας και τους διεστραμμένους.

Η ίδια ανάγκη που έκανε τις προηγούμενες γενιές να φτιάχνουν λευκώματα, ημερολόγια, ραβασάκια..

Η ίδια, αλήθεια;

Ξυπνώ το πρωί και αφού βίωσα τη γαλήνη των διαβεβαιώσεων του πλανητάρχη, διαβάζω στην αρχική σελίδα..

«Τώρα στα 14 και σέρνεσε (κρατώ την ορθογραφία) στα 4, λογικά στα 18 θα τον τρωσ από 8» έγραψε ένα 15χρονο κοριτσάκι στη φίλη της «Τι λες μωρή που...» απαντά η άλλη.

Παρακάτω ασύντακτες οδηγίες για το πώς οφείλει μια ανήλικη νεαρά να σουφρώνει τα χείλη της στις φωτογραφίες, γιατί στα αγόρια αρέσει ο στοματικός έρωτας (δεν ανέφερε έτσι τον όρο) ή να τονίζει το βυζί της, όπως έγραφε, στην παραλία, βρέχοντας το μπλουζάκι. (Γιατί εγώ θυμάμαι το «Για σένα το ασχημάτιστο στήθος των δώδεκα χρονώ... Το στραμμένο στο μέλλον με τον κρατήρα κόκκινο...» του Ελύτη.)

Πόζες πανομοιότυπες, προκλητικές, ημίγυμες. Και να τα likes και τα σχόλια και οι ανταπαντήσεις και οι αντεγκλήσεις και οι σεξουαλικοί υπαινιγμοί...

Τολμήστε να φτιάξετε ένα γυναικείο προφίλ, όσοι είστε αρσενικοί, και σύντομα θα νιώσετε αηδία για το φύλο μας, δεδομένου ότι θα βομβαρδιστείτε, σαν το Σαράγεβο, από εκατοντάδες αιτήματα στερημένων, ανώμαλων και ψυχικά αρρώστων, ακόμη κι αν κοινοποιείτε καταφανώς πως είστε δεκαέξι ετών. Αλήθεια, πόσες γυναίκες υποκύπτουν σε εικόνες από τσόντες, ορθωμένα πέη, βωμολοχίες και ύβρεις. Κι αν ναι, οι φιλόλογοι στο σχολείο γιατί δάκρυζαν εκείνα τα χρόνια απαγγέλλοντας:

«Το σώμα σου στη στάση του πεύκου του μοναχικού

Μάτια της περηφάνιας και του διάφανου
βυθού μέσα στο σπίτι με το σκρίνιο το παλιό

Τις κίτρινες νταντέλες και το κυπαρισσόξυλο (Μονόγραμμα)

...ακόμη κι αν εμείς κρυφά διαβάσαμε τον Μέγα Ανατολικό... (Το άγγιγμα τούτο ήτο σαν μία θωπεία εραστού εις τα βυζιά, ή το αιδοίον, μίας κόρης δια πρώτην φοράν θωπευομένης, ή εις τούς μαστούς και τό αιδοίον μίας γυναικός ερωτευμένης, που, κατόπιν μακράς αναμονής, συνευρίσκεται με τον εραστήν της).

Η γενιά του '70 και του '80 αντιτάχθηκε στον σεξουαλικό συντηρητισμό των προηγούμενων και ξεπάτωσε ανηλεώς κάθε αισθητική, ανακηρύσσοντας ως κυρίαρχες τις δικές της καθηλώσεις και εμμονές (θυμάστε την επιχειρηματολογία και το προφίλ των πρασινοφρουρών, τη νεοπλουτίστικη κουλτούρα της βιντεοκασέτας, τις ιεροσυλίες κατά της τέχνης των ελληνικών ταινιών της εποχής).

Η υποκρισία χαρακτηριστικό μας: ακόμη και ο γράφων μέμφεται το Facebook μέσα από αυτό...

Αλλά ας βρεθεί κάποιος να πει στα κορίτσια τα σημερινά, που ασχημονούν και δέχονται να τις υποβιβάζουν τόσο απροκάλυπτα λόγια όχι σαν τ' άλλα μα κι αυτά με ένα μοναδικό τους προορισμόν: εσένα (Με την πρώτη σταγόνα της βροχής).

Ο πανδαμάτωρ χρόνος

Πολλές φορές αναρωτιέμαι τι νόημα έχει η φράση «Φέρσου ως ενήλικος» σε μια κοινωνία που ξοδεύ-

ει εκατομμύρια για να φαίνεται νεότερη και που τα πρότυπά της σε όλους τους τομείς κερδίζουν προβολή όταν δρουν ανώριμα, πέρα από στεγανά, συμβατικότητα, κανόνες, ακριβώς σαν τα κακομαθημένα παιδιά που θα αποποιηθούν κάθε ευθύνης αργότερα.

Από τον συγχωρεμένο αιώνιο έφηβο Σαμαράκη μέχρι τις αγέραστες ηθοποιούς και τους αιθαλείς πολιτικούς, η ωριμότητα σπάνια συνδέεται με τη χρονολογική ηλικία, αλλά ούτε και με τη δέσμευση, την αποδοχή των συνεπειών για κάθε πράξη, τη συντροφικότητα και την απόκτηση παιδιών ή περιουσίας.

Όλα αυτά οδηγούν σε καταστάσεις ανελευθερίας, ειδικά αν αποφασίζονται ως κοινωνικά επιθυμητές ιδιότητες κι όχι ως ενσυνείδητες επιλογές μέσα από χίλιες άλλες.

Και ποια η μεγαλύτερη ένδειξη παιδικότητας από το να αποφασίζει κάποιος άλλος για μας, οι θεσμοί, η συνήθεια, οι εξαρτήσεις, οι εχέφρονες, οι κρατούντες. Η ωριμότητα δεν είναι κατάλογος συμπεριφορών, που έτσι κι αλλιώς κανείς δεν τις υιοθετεί σε όλους τους τομείς. Κάποιοι είναι άριστοι οικογενειάρχες με μη ώριμη επαγγελματική ζωή, άλλοι διαθέτουν κοινωνικές δεξιότητες μα ταλανίζονται από παιδικές καθηλώσεις και άλλοι αυτοκτονούν με τον τρόπο ζωής τους ή καταστρέφουν το περιβάλλον. Ποιος μπορεί να είναι ενήλικος σε κάθε έκφρασή του;

Τελικά αυτό που ενηλικιώνει τον άνθρωπο –και ειδικά το πνεύμα του, γιατί η ψυχή είναι άχρονη και εσαεί νέα– είναι η ανάγκη και οι εμπειρίες, εφόσον οδηγούν σε μάθηση.

Μα πάνω από όλα η αντίληψη του θανάτου, επειδή αν δεν έχεις συνομιλήσει μαζί του δεν εκτιμάς τη μεγαλοσύνη της κάθε στιγμής και δεν μπορείς μέσα από

το θνητό και το πεπερασμένο να προϋδεάζεσαι για το άφθαρτο και να γεύεσαι το αιώνιο. Αυτό που αρέσκειται να κρύβεται στη λεπτομέρεια, στο ασήμαντο, στο γέλιο του παιδιού και την οπτασία μιας όμορφης γυναίκας.

Η επαχθέστερη ανωριμότητα είναι να παραπλανάς τον εαυτό σου, να αυταπατάσαι με μηχανισμούς άμυνας και να μη διαβλέπεις τις εσχατολογικές περιπέτειες της ύπαρξης. Γιατί σοφία δεν είναι να θεωρείς πως είσαι ασύνορος με άπειρες δυνατότητες, αλλά να μεγαλουργείς μέσα στα όριά σου.

Στο ξεψύχισμα του Αυγούστου

Σε τούτα τα σπίτια δεν ήταν ο άνεμος που ξέβαφε το χρώμα ούτε η βροχή, καθώς χάραζε ανεξίτηλα καφέ ρυάκια στους ασβέστες και στους τοίχους. Από τα κεραμίδια μέχρι τη ρίζα της πόρτας σαν δάκρυ στάλαζε η φθορά. Μπροστά φύτρωναν αφρόντιστα λουλούδια και σύδεντρα. Ψήλωναν και περιπλέκονταν να φράξουν την είσοδο, να μη μπει η χαρά και η λύπη. Έντομα και αράχνες διεκδικούσαν απρόσκλητα το μερτικό τους, στα μπαούλα με τα κεντήματα, στο εικονοστάσι με το βλέμμα της Παναγίας, στα λόγια που είχαν ειπωθεί, σε κάθε πολύτιμο, που εξέπιπτε, γιατί κανείς δεν βρισκόταν να καταλάβει την αξία του.

Μήτε καν οι χειμώνες δεν αποτολμούσαν τόση βεβήλωση. Αγριεμένοι ξεπάτωναν τα δοκάρια, χαλάρωναν τους αρμούς, έσειαν τα θεμέλια. Σκάλιζαν τις παγωνιές τους, όπως ο χρόνος τις ρυτίδες: κάθε τόσο θώπευε τα μέτωπά τους και τους πλάνευε με το ξεψύχισμα της ώρας - θα περάσει κι αυτό. Εκείνοι έπαιρ-

ναν για παρηγοριά το απαλό το χάδι. Και δεν έβλεπαν πως έτσι έκλεβε τη μνήμη των καλών και των κακών, που τους έκανε ανθρώπους και μόλυνε τη γεύση των περασμένων, το μόνο που τους είχε απομείνει.

Από τα σπίτια αυτά είχε περάσει ο θάνατος. Η δόξα η αλλοτινή είχε πάρει τη μυρωδιά της κλειδωμένης ανάμνησης. Και ξαφνικά, ενώ άνοιγες την πόρτα, μετά από τόσο διάστημα, φτερούγισε και σε περιέλουσε και εμπότισε τις ανάσες σου, μέχρι που έγινε λυγμός και ανέστησε την ψυχή σου. Ήταν η λαμπρή εκείνη αύρα που ανθίζει στην ποίηση και στις γιορτές και στους καημούς των απλών ανθρώπων και στα παιχνίδια των παιδιών, που δεν διηγείται μεγαλεία, αλλά σιγοτραγουδά τη μεγαλοσύνη των ασήμαντων και την απεραντοσύνη των ταπεινών.

Η σκάλα αντήχησε το φοβισμένο σου βήμα, επειδή εκεί μέσα καιροφυλαχτούσε το μικρό κοριτσάκι που αρνήθηκες, για να υποκριθείς την ενηλικίωση και να συναινέσεις στις συμβάσεις, που σε έκαναν αποδεκτή. Στο τζάκι επάνω, στα διαζώματα, στους τοίχους φωτογραφίες, σαν αυτές που στόλιζαν τις ξεχωριστές στιγμές, στιγμιότυπα και σκιές που έμειναν, για να θυμίζουν τη λεηλασία του χάρου. Εκεί ήσουν πέντε χρόνων στα γόνατα του παππού, εδώ η πρώτη σου παρέλαση, το σχολείο, ο γάμος των γονιών. Πιο πολύ και από το τέλος πονά η προδοσία που το προξένησε.

Πόζες αλλόκοτες, μόδες λησμονημένες, σκηνές από πανηγύρια, τον στρατό, με συγγενείς, από ταξίδια. Όλοι τόσο απόκοσμα νέοι και χαμογελαστοί. Όλοι τόσο ανίδεοι, τόσο τρωτοί στο μέλλον που τους επιφύλαχθηκε. Και συ το γνωρίζεις καλά, γιατί έγινε μοίρα και ενσαρκώθηκε και καθόρισε τις επιλογές σου.

Αόρατα τα νήματα που δένουν τις γενιές. Καθάρια η ματιά όσων τα βλέπουν και τα τιμούν, γιατί έτσι καταλαβαίνουν πως ό,τι μοιάζει με αιτία στην πραγματικότητα δεν είναι παρά μια λεπτομέρεια που προετοιμάζει τον σκοπό.

Κι έρχεται πάντα η ώρα η βλοσυρή, που θα περιδιαβούμε στα ερειπωμένα σπίτια του βίου μας, εκεί που κάποτε ξαπόσταναν οι ελπίδες, οι αγαπημένοι και τα όνειρα και θα κρατήσουμε τρέμοντας τις φωτογραφίες τους, άλλοτε χαρούμενοι γιατί τους μοιάζουμε κι άλλοτε με δέος, επειδή δεν αναγνωρίζουμε τη μορφή μας που απεικονίζουν.

Έκλεισες πίσω σου την πόρτα και τη λύτρωση, τη στιγμή που ο Αύγουστος συνωμοτούσε με τα πρώτα σκοτάδια. Οι μέρες άρχιζαν πάλι να μικραίνουν, όπως οι εναλλακτικές σου.

Το πρόβλημα με την αγάπη είναι ότι όλοι επιχειρούν να της δώσουν το σχήμα του εαυτού τους και παραπονιούνται κατόπιν, όταν διαπιστώνουν πως δύσκολα ταιριάζει στους υπολοίπους. Γιατί η μορφή της και το μέγεθος είναι σχεδιασμένα στα μέτρα της ανθρωπότητας και όποιος βιάζεται να την οικειοποιηθεί, αν δεν προτίθεται να αλλάξει τα δικά του καλούπια, γρήγορα καταλήγει να φαίνεται ασουλούπωτος γελωτοποιός. Κι έτσι, ενώ ο καθείς δηλώνει έτοιμος να την προσφέρει, να τη διαπραγματευτεί, να τη ζητιανέψει, να την κερδίσει, να την εκποιήσει, οι περισσότεροι λησμονούν πρώτα να μοιάσουν στον συνάνθρωπό τους.

Ισχνό το συννεφάκι στ' Αυγούστου την πανσέληνο, του φθινοπώρου κηλίδα. Αναίτιος στις αγκαλιές σου τη βεβαιότητα ο αναστεναγμός, της παγωνιάς, που θα μου φέρεις, προμήνυμα. Πάντα έτσι όλα τελείωναν, την ώρα που αιώνια πήγαιναν να μοιάσουν: ριπές απ'

το μηδέν βεβήλωναν το απόγειο της νιότης σου. Σαν κάποιες στιγμές ευτυχίας, που αργότερα καταλάβαινες ότι περιέκλειαν το καρτέρι του χρόνου.

Όσο γαλήνιος είναι ο κόλπος της Γέρας στη Λέσβο, τόσο ο βούρκος των ανθρώπων τον ρυπαίνει. Ήθελα να ήξερα, όταν τα ίδια αυτά νερά θα τα ταράζουν οι μελλοντικοί βοριάδες, πού θα βρίσκονται τα υπολείμματα, τα συναισθήματα και οι μικρότητες του καθενός μας.

Σπαταλώ τον χρόνο μου διαβάζοντας τις αναλύσεις του CNN για τη Συρία. Μιλούν για τις συνέπειες, για αθώους που θα χάσουν τη ζωή τους, για κοριτσάκια με κομμένα πόδια, που θα χρησιμοποιηθούν από τους Σύριους ως πρόσχημα, για εταιρείες πυραύλων μέσου βεληνεκούς, που θα αποκομίσουν εκατομμύρια και δεν αναφέρουν καν την πιθανότητα να μην αναμιχθούν.. Οι Αμερικανοί πολίτες δεν πιστεύουν στις ανθρωπιστικές βόμβες και είναι διχασμένοι, αλλά το διεθνές κεφάλαιο παίρνει μόνο του τις αποφάσεις... Η δημοκρατική, αποικιοκρατική Γαλλία, που φιλοξένησε και τα δικά μας αστέρια της μεταπολίτευσης, μαζί τους... Οι Τούρκοι, που έχουν κατακλύσει την προκουμαία της Μυτιλήνης με τις χανούμικες επιγραφές, ευκαιρία ψάχνουν... Σήμερα νίκησε και η Καλλονή στο πρωτάθλημα, τι σπουδαιότερο για το φρόνημα... Χάνω τον χρόνο μου πιστεύοντας ότι οι άνθρωποι θα αποτινάξουν την ηλιθιότητα... Κάποτε το δίδασκα κιόλας... Αυτή, όμως, αναπαράγεται σαν καρκίνος.

Σπαταλώ τον χρόνο μου διαβάζοντας CNN... Καλοκαίρι είναι, εξάλλου, ακόμη. Σε λίγο θα ακούσω και τους δικούς μας ραγιάδες να μιλούν για ανάπτυξη...

Συναισθηματικές επιλογές

Όταν οι συνέπειες των μη αποτελεσματικών επιλογών σας ακολουθούν και στο νέο πλαίσιο, που από τα ερείπια καταφέρατε να δημιουργήσετε, και αν η εμπειρία, που αποκτήσατε δεν είναι αξιοποιήσιμη, τότε επιχειρήστε να διευρύνετε τα κοινωνικά σας δίκτυα και να γνωρίσετε ανθρώπους με άλλες προσωπικές και πολιτιστικές αναφορές, οι οποίοι δεν θα αναπαράγουν τις παλιές μνήμες. Η διαφορετικότητα είναι αυτή που θα σας βγάλει από το αδιέξοδο.

Καθυστερημένη ή άμεση ικανοποίηση...

Ένα δίλημμα χωρίς νικητές

Αν κάτι διακρίνει τους χειραφετημένους ενήλικες από εκείνους, που ως φυλαχτό διατηρούν την παιδική τους προσωπικότητα είναι, μεταξύ άλλων, και η ικανότητα για αναστολή της άμεσης ικανοποίησης των επιθυμιών και η αναμονή αργοπορημένης, αλλά μεγαλύτερης αμοιβής.

Πραγματικά, τα ανώριμα άτομα τις περισσότερες φορές δεν μπορούν να κατευνάσουν τις επιθυμίες τους και χειραγωγούνται από αυτές. Σαν τα παιδιά απαιτούν το δώρο τους εδώ και τώρα, φωνάζουν αν δεν τους χαριστεί άμεσα και το πετούν, αν φτάσει καθυστερημένα.

Κατά συνέπεια οι επιλογές που κάνουν αποσκοπούν στην άμεση ενίσχυση και οι στόχοι τους σπάνια είναι μακροπρόθεσμοι. Κάποιος θα υποστήριζε ότι κάλλιο πέντε και στο χέρι, όμως κάποιοι ειδικοί, όπως ο Walter Mischel, ανακάλυψαν πως όσοι διαθέτουν

ανάλογη προσωπικότητα, πολύ ευκολότερα ρέπουν προς τον ηδονισμό, την εξάρτηση, τη χαμηλή αυτοεκτίμηση και την κατάχρηση.

Αντίθετα εκείνοι που μπορούν να κυριαρχήσουν στις ενορμήσεις τους, οι εγκρατείς και οι εχέφρονες, σχεδιάζουν αποτελεσματικότερα, έχουν καλύτερη επαγγελματική και ακαδημαϊκή επίδοση, αυτοέλεγχο, ρεαλιστικότερες εκτιμήσεις και αξιολογήσεις και πιο συνειδητή κοινωνική συμπεριφορά.

Σκεφτείτε κι εσείς αν θα αναβάλλετε μια αγορά, για να την πραγματοποιήσετε φθηνότερα αργότερα, αν θα προσποιηθείτε πως δεν βλέπετε τη σοκολάτα, που σας καλεί, προς χάρη της δίαιτας, που αρχίσατε, αν δεν θα αποδεχθείτε την άσχετη με τα ενδιαφέροντά σας εφήμερη δουλειά, που προέκυψε, για να σχεδιάσετε την πορεία σας προς την επαγγελματική επιτυχία, που πάντα ονειρευόσαστε.

Οι έρευνες έχουν δείξει ότι όσοι αντιστέκονται στη βραχυπρόθεσμη απόλαυση γίνονται επιτυχημένοι επιχειρηματίες, επειδή διακινδυνεύουν τα κεφάλαιά τους, που θα μπορούσαν να είχαν ξοδέψει άμεσα, επενδύουν σε χρόνο και κόπο, για να έχουν μεγαλύτερες απολαβές στο μέλλον. Πόσοι από σας ως φοιτητές αποστραφήκατε «κάθε απόλαυσιν ερώτων της ρουτίνας», επιμένοντας σε ποιοτικές σχέσεις ή αρνηθήκατε ηδονές, για να εισέλθετε στα άδυτα της επιστήμης. Πόσες φορές δεν συγκρουστήκατε με το σύντροφό σας, επειδή πάραυτα δεν έσπευσε να διαχειριστεί τα θέλω σας.

Ας αγνοήσουμε όμως τους Αμερικανούς ψυχολόγους και τα πορίσματά τους για μια ευδαιμονιστική κοινωνία, όπου η επίτευξη παίζει βαρύνοντα ρόλο και ασ επικεντρωθούμε σε μια μεταβλητή, που άπτεται του συστήματος αξιών.

Είναι προφανές ότι σε χώρες που οι νόμοι δε διασφαλίζουν τον πολίτη και που οι αλληλεπιδράσεις του με τους άλλους διέπονται περισσότερο από το φιλότιμο, την ευαισθησία, το μεράκι και άλλα υποκειμενικά κριτήρια παρά από κανονισμούς και αρχές, η καχυποψία και η έλλειψη κοινωνικής εμπιστοσύνης είναι παράμετροι, που αναγκάζουν τους ανθρώπους να επιζητούν την άμεση ικανοποίηση παρά την προσδοκία μεγαλύτερου κέρδους αργότερα. Είναι λογικότερο, σε μια πολιτεία, που καταληστεύει τον πληθυσμό, τα αντανακλαστικά των πολιτών να είναι αμεσότερα, ανταγωνιστικότερα, οι αποφάσεις πιο εγωκεντρικές και η επιβίωση να αφορά την καθημερινότητα και όχι ένα γενικό και αόριστο πλαίσιο.

Δυστυχώς, η κρίση γεννά ανομία και οδηγεί σε επιλογές, που πρόσκαιρα μόνο διασφαλίζουν την ποιότητα ζωής. Η δυσπραγία στα πρώτα στάδιά της αλλοιώνει το χαρακτήρα ενός λαού και μιάνει τα ήθη του. Και οι Έλληνες δεν είναι καμωμένοι για τέτοιους συμβιβασμούς.

Αν κάτι νικά την ομορφιά, είναι η ματαιοδοξία.

Ερείπια

Σε ερείπια και πανηγυρικούς δεν αναζήτησα την αρχαία σοφία. Ούτε σε τρούλους εκκλησιών και σε βασιλικές το βυζαντινό το μεγαλείο. Σε μελωδίες των ανθρώπων, σε τρόπους χωρικών και παιδικά σκιρτήματα ανακάλυψα εγώ τις αυτοκρατορίες.

Ολόρθες να ακμάζουν μέσα στα βλέμματα. Με έθιμα που χάνονται ιστόρησα τους απαράλλακτους καθημούς των αιώνων. Με στίχους ποιημάτων ερωτικών

τους δελφικούς χρησμούς αποκρυπτογράφησα. Και με το Νέαρχο συμπλέω στον Ινδό και στον Ευφράτη, ξανά στην οικουμένη το φως να φέρω.

Κίονες δωρικοί οι σάπιοι πάσσαλοι σε περιβόλια ρημαγμένα και παγωμένους ελαίωνες. Κι ο μόχθος που επιστρέφει το χειμωνιάτικο δειλί στο επαρχιακό χαμόσπιτο, θυρεός μεγαλοσύνης ελληνικής απερίγραπτης.

Της φυλής μου τα κατορθώματα δεν χωρέσανε σε έπη και κομπορημοσύνες. Στα τοπία συνοψίστηκαν, που τα σμίλεψε ο ήλιος και σε ευχές γονιών απολιθώθηκαν, καθώς αποχαιρετούσαν τα παιδιά τους. Τα διηγείται ο κισσός, ενώ μεταμορφώνει τη φθορά. Κι ένας αιολικός λυγμός φέρνει την κάθαρση, όταν η ύβρις περισσεύει και η αλαζονεία.

Τις αυτοκρατορίες εγώ στου κορμιού σου την αρμονία ανακάλυψα.

Σε φαλμούς δεητικούς και παρακλήσεις και παροιμίες και παραμύθια. Σε ύμνους και δεήσεις και απόδειπνα, σαν να μην τούρκεψαν ποτέ, το νου να διαφεντεύουν. Άλλοτε με το Λόγο, άλλοτε με την πυγμή και πάντα με την αλήθεια.

Πόσο απλό και δύσκολο να αποκαλείσαι Έλληνας.

Διαδηλώσεις

Γιατί κάθε φορά που παρίσταμαι σε διαδηλώσεις με σουβλάκια, επαίτες, τραγούδια, συνδικαλιστές και εργατοπατέρες, μεγάλα λόγια και προκατασκευασμένες επαναστάσεις, γυναίκες με βαθιά ντεκολτέ και τακούνια, βαμμένες σε στυλ στάσης του Νίκα, καφετέριες γεμάτες και διάχυτο φολκλόρ, στο νου μου έρχονται

όσοι πάντα ανήκαν στο περιθώριο, ναρκομανείς, άτομα με βαριές αναπηρίες, απάτριδες, γέροντες χωρίς βοήθεια στο σπίτι, ξεχασμένες πόρνες της επαρχίας, παιδιά κακοποιημένα, φυλακισμένοι και όλοι όσοι ποτέ δεν είχαν το δικαίωμα να εισακουστούν από την κοινωνία. Πότε θα γίνει μια διαδήλωση για τα δίκαια του άλλου

Θεσσαλονίκη

Γυναίκα που πόθησα στην αρχή της νιότης μου η Θεσσαλονίκη, μα ποτέ δεν τόλμησα να το ομολογήσω... Την απαρνήθηκα, τη λησμόνησα, τη λειδόρησα, τη σύγκρινα και την απάτησα... Μα καμιά φορά, σαν λατρεμένη, έρχεται τις φθινοπωρινές βραδιές να μου υπενθυμίσει ποιος θα μπορούσα να είμαι. Σα μια πιθανότητα, που δεν αξιώθηκε της εκπλήρωσης... και οι δυο ακαδημίες εκεί, μια κολακεία στην αδοκίμαστη ομορφιά της..

Silver alert

Εξαφανίστηκε η ομόνοια και η αδελφοσύνη από την Ελλάδα. Την τελευταία φορά που εθεάθη ήταν στεφανωμένη με όνειρα για δημοκρατία, ισότητα, προκοπή.

Η εσθήτα της είχε σημάδια από σκληρή δουλειά, αξιοπρέπεια, πείσμα, αξίες, ταπεινοφροσύνη και κηλίδες από αίμα αμέτρητων αγώνων.

Εκφράζονται φόβοι πως εκτελέστηκε από τη σημερινή γενιά Ελλήνων, αφού πρώτα βιάστηκε κατά συρροή από πολιτικούς.

Μαρτυρίες αναφέρουν πως η εγκληματική ενέργεια ήταν προσχεδιασμένη, ενώ βρέθηκαν ίχνη από αναξιοκρατία, ανομία, ραγιαδισμό, νεοπλουτισμό.

Παρακαλούνται όσοι γνωρίζουν πού βρίσκεται να αρχίσουν να φέρονται ως άνθρωποι θέτοντας τον εαυτό τους στην υπηρεσία της κοινωνίας και διδάσκοντας το μέτρο στους εξαγριωμένους βανδάλους ΟΛΩΝ των κομματικών αποχρώσεων

Τι άλλο είναι φασισμός

Φασισμός είναι:

Να εκφράζεις άποψη περί πάντων, ακόμα και αν δεν έχεις ιδέα για τίποτα

Να ασκείς κριτική, ενώ το μόνο που δικαιούσαι να αναφωνείς είναι μου αρέσει ή όχι

Να αγανακτείς με τους ακραίους, τη στιγμή που θέριεψαν με την αδιαφορία σου

Να γίνεσαι ακραίος για να κρύψεις τη μειονεξία σου
Να συμμαχείς με πλειοψηφίες, που επιβάλλουν δικτατορίες της κοινής γνώμης

Να θαυμάζεις όσα δεν κατανοείς και να φοβάσαι όσα δεν καταλαβαίνεις

Να προφασίζεσαι ότι ανέχεσαι τις μειοψηφίες και το διαφορετικό, ενώ ποτέ δεν βρήκες χρόνο να μάθεις λεπτομέρειες για τους τρόπους και τα ήθη των αλλοτρίων

Να προφυλάσσεις τα παιδιά σου από τη συναναστροφή με ό,τι δε σου μοιάζει

Να επικαλείσαι και να καπηλεύεσαι αγώνες άλλων, στους οποίους δε συμμετείχες

Να θεωρείς ότι οι εμπειρίες σου περιγράφουν το

σύνολο και ότι το άθροισμα μοιάζει με τα αξιώματά σου

Να κρίνεις άλλους πολιτισμούς με τα στενά κριτήρια του μικρόκοσμου σου

Να αντλείς αυτοεκτίμηση από ομάδες, γκρουπ, μόδες και μορφώματα έξω από τον εαυτό σου

Να κατακρίνεις ιστορικές περιόδους συγκρίνοντας με τα σημερινά ήθη

Να βασίζεις την αξία σου σε αντικείμενα «κοινωνικού στάτους» και σε ιδέες αντιγραμμένες

Να υποτιμάς όσα ο χρόνος καταξίωσε (ακόμα και τους ηλικιωμένους)

Να νομίζεις ότι κατέχεις οποιαδήποτε αλήθεια

Ετυμολογία

Με λέξη θα ήθελα ο έρωτας σου να μοιάζει πανάρχαια. Κάτι σαν λείριον και δόρπος και αυδή και λέχος και εμαιόμαν. Χαμένη μες της λήθης τα ερείπια. Απρόφερτη για αιώνες κι εξαγνισμένη. Αγνοημένη κι απρόσιτη από τους καθημερινούς, ελάχιστους ανθρώπους. Μα από εκείνες που κάθε στιγμή γεννούν όσα η μια κοινή, λογική ή γλώσσα ή αντίληψη, ποτέ δε θα κατανοήσουν..

Ωδή στο θάνατο

Εξαιτίας σου το φιλί της γυναίκας στιγμή ανεξάληπτη έγινε. Επειδή υπάρχουν, τη ζωή μου στα άκρα έφερα και διακύβευσα όσα οι άλλοι πολύτιμα ονομάζουν. Για χάρη σου τους ισχυρούς του κόσμου διακωμώδη-

σα και την έπαρση των ανθρώπων με πείσμα χλεύασα. Εσύ μου ξεχώρισες το ουσιαστικό από το ανώφελο, το πρόσκαιρο από το αιώνιο, το ατόφιο από το κίβδηλο, το απέριττο από το πομπώδες. Μέσα από το Μηδέν για το Θεό μου μίλησες και τις δεήσεις μου προς Εκείνον κατεύθυνες. Εσύ ο εξάντας και ο οδηγός και το όριο.

Σαν με πλησίασες, δε σε φοβήθηκα, μα καρτερικά ανέπνευσα την προοπτική σου. Όταν σε είδα το πρόσωπό σου γνώριμο μου φάνηκε και οικείο και απαλό. Το κάλεσμά σου νόστος προς την αρχέγονη πατρίδα, που πάντα περίμενα, μια νέα γέννηση χωρίς φθορά και τρόμο και αγωνία. Και σαν ανεξήγητα μου χαρίστηκες, στη ζωή καινούρια νοήματα ανακάλυψα. Εσύ μου δίδαξες πως την αγάπη μόνο συνταξιδιώτισσα δέχεσαι. Κι έτσι συνοδοιπόρος σου έγινα χωρίς να τρέμω την ορμή σου και δίχως να αναζητώ τις αιτίες σου. Κι όμως, δε σε φοβάμαι, επειδή είσαι δικός μου. Κι όμως μου έμαθες να οδύρομαι και να πενθώ από πριν για όλους τους θανάτους των άλλων.

Τι είναι Δημοκρατία

Λοιπόν, το ένα άκρο κλείστηκε φυλακή... το άλλο άκρο να ξεριζώσουμε (κι αν δε βρούμε πρόσχημα, έτοιμο είναι να κατευθυνθεί προς τα πλάγια κι αυτό) και το μέσον θα ξαναθριαμβεύσει... έστω και χωρίς μεσαία τάξη... Αδέλφια, μόνο δύο δημοκρατίες υπάρχουν, μη γελιέστε... Στην πρώτη οι πολίτες είναι τόσο ηθικοί, που αυτορυθμίζονται και διεκδικούν την αμεσότητα στη λήψη αποφάσεων. Στην άλλη θριαμβεύουν οι νόμοι, που προκύπτουν από τις ανάγκες του λαού κι

όχι από νομοθέτες άσχετους με την κοινωνία... Κι αν μοιάζουν ανέφικτα, σε ένα πράγμα βασίζονται... στην ΠΑΙΔΕΙΑ.

Η Κοινωνική Ψυχολογία με απλά λόγια

Συζήτηση: Ποια από τα παρακάτω ερμηνεύουν την αντιμετώπιση της κρίσης στην Ελλάδα ή γιατί δεν γίνεται επανάσταση

Η συνοχή της ομάδας, οι δυναμικές σχέσεις, δηλαδή, που ενώνουν τα μέλη, εξαρτάται από τον αριθμό των συμμετεχόντων, τις επιτυχίες που αυτή η συλλογική προοπτική επιφέρει, το είδος της επικοινωνίας, τη μείωση της αμφιβολίας και την παροχή απλών ερμηνειών των γεγονότων, τους συναισθηματικούς δεσμούς που αναπτύσσονται, τους τρόπους που αντιμετωπίζει τις απειλές, τους εξωτερικούς κινδύνους, την δυνατότητα να μειώνει το άγχος και να προσφέρει προσωπική ταυτότητα και αυτοεκτίμηση.

Όσο περισσότερο επενδύει κάποιος σε μια ομάδα, τόσο η δέσμευσή του αυξάνεται. Για το λόγο αυτό οι ιεροτελεστίες μύησης, τα σύμβολα, ο ιδιαίτερος γλωσσικός ή ενδυματολογικός κώδικας, η άτυπη κουλτούρα και οι έξεις δημιουργούν την αίσθηση μεγαλύτερης συνοχής. Το μέλος, που έχει πρόσβαση στην πληροφορία, παράγει και διαδίδει πληροφορία και ξέρει πώς την αξιοποιεί συνήθως εκλέγεται αρχηγός.

Η εξωτερική απειλή ενώνει τα μέλη της ομάδας, περιορίζει τα αιτήματα ανάδειξης της ατομικότητας μέσα σε αυτήν, παραχαράσσει το μέγεθος του κινδύνου, παγιώνει μια ετοιμοπόλεμη επικοινωνία, υποτιμά όσους δεν ανήκουν στην εσω-ομάδα, σκεπάζει τις

φωνές των διαφωνούντων, τονίζει τις ακραίες τοποθετήσεις και γενικά συσπειρώνει τους ανήκοντες σε αυτήν. Εμφανίζονται φαινόμενα οπαδισμού και λατρείας προς έναν ηγέτη με ενωτικό, απόλυτο και ριψοκίνδυνο χαρακτήρα. Εάν η αντίληψη του κινδύνου είναι διαφορετική για κάθε μέλος δημιουργείται ταχύτατα μια παραφιλολογία, η οποία θα ομογενοποιήσει τις απόψεις.

Αντίθετα, περίοδοι κατά τις οποίες δεν διαφαίνεται κάποια εξωτερική απειλή, οι αλληλεπιδράσεις –και κατά συνέπεια η επικοινωνία– με άλλες ομάδες αυξάνεται, κοινά στοιχεία εντοπίζονται, αναζητούνται ομοιότητες παρά διαφορές, αλλότρια ήθη και καινοτομίες μεταλλάσσουν την κουλτούρα, η ανάγκη ύπαρξής της ομάδας αμφισβητείται και η συνοχή διακυβεύεται.

Περισσότεροι διεκδικούν το δικαίωμα στην ηγεσία και τη λήψη απόφασης και υπο-συστήματα διαφωνούντων σχηματίζονται.

Ενηλικίωση

Το καλό με το πέρασμα της ηλικίας είναι ότι χρειάζομαι ολοένα και λιγότερα άτομα για να αισθανθώ εξίσου χάλια ή όμορφα. Θα ξαναγίνω σταδιακά όσο πλούσιος ήμουν παιδί.

Κοινωνία σε Κρίση

Κοινωνία σε κρίση είναι εκείνη, που κάποτε δεν κατάρθωσε να ενσωματώσει τις αλλαγές, όπως δυο σύτρωφοι, που δεν υπολόγισαν ότι οι ανάγκες τους θα

εξελιχθούν με διαφορετικούς ρυθμούς. Κοινωνία σε κρίση είναι εκείνη, που υποκατέστησε άκριτα τις αξίες, που παλιότερα αποτελούσαν εγγύηση της συνοχής της, με ιδανικά, τα οποία δεν άρμοζαν στην ψυχρόσύνθεσή της. Κοινωνία σε κρίση είναι εκείνη που μετέτρεψε την αμφιβολία σε καχυποψία, την άμιλλα σε ανταγωνισμό, τη Δημοκρατία σε αυθαιρεσία, την παράδοση σε αναχρονισμό, την καινοτομία σε ρίσκο, την Παιδεία σε κοινωνικό status. Κοινωνία σε κρίση είναι εκείνη, που οι περιστάσεις και οι θλίψεις και οι κίνδυνοι δεν συμφιλιώνουν τα μέλη της, αλλά τα κατακρημνίζουν σε ολοένα και μεγαλύτερη ατομικότητα, ενώ τα υποδείγματά της είναι φορείς της σήψης. Και τελικά κοινωνία σε κρίση είναι εκείνη, που εξακολουθεί να διδάσκει στα παιδιά της τις ίδιες ακριβώς στρεβλώσεις, που την οδήγησαν στην παρακμή..

Δυστυχώς, η εμπιστοσύνη, η ηθική και η εγκράτεια, αν εκποιηθούν μία φορά, για πάντα έχουν ξεπουληθεί..

Το πόσο άδικος μπορείς να γίνεις απέναντι σε ένα πρόσωπο που δεν αγαπάς, είναι ακριβώς ανάλογο της δυνατότητας να εθελουφλείς μπροστά σε κάποιον, με τον οποίο είσαι ερωτευμένος..

Όρια

Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν τολμούν ή δεν μπορούν να κάνουν πράγματα πιο ψηλά από το μπόι τους. Ο νους τους όμως ονειρεύεται, οικοδομεί πύργους, που δεν καταρρέουν, γιατί είναι αέρινοι και άπιαστοι και απρόσιτοι και ουτοπικοί. Εκεί μέσα εγκλωβίζουν την πραγματική ζωή. Κι αυτό το ονομάζουν όνειρο.

Υπάρχουν κάποιοι που τολμούν. Μα σαν το καλοεξετάσουν, καταλαβαίνουν πως δεν αγαπούν τον αγώνα, αλλά την απήχηση που εκείνος έχει. Ετούτη η κατηγορία ανθρώπων ρίχνει την πραγματική ζωή στο επίπεδο των κινήτρων και των ενστίκτων. Παλεύει όχι επειδή πιστεύει στο σκοπό, αλλά για να ανατροφοδοτήσει το εγώ της. Κι αυτό το ονομάζουν μερικοί επανάσταση

Και οι δύο δεν αντιλαμβάνονται την παγίδα, που μία τη στήνει το μυαλό και την άλλη το κορμί.

Σπάνιοι αυτοί που κυνηγούν τον καλό σκοπό, που δε διαφαίνεται από την αρχή, αλλά αλλάζει μορφές και παίρνει το σχήμα των ανθρώπων και της αγάπης.

Γι' αυτό αναλλοίωτος και अपαραλλάχτος παραμένει στους αιώνες. Επειδή πλάθεται από τις ανάγκες τις αλλότριες κι όχι από τις ονειροφантаσιές ή τις καθηλώσεις και τα απωθημένα.

Δύσκολα που κινείται η ιστορία. Δεν αρκούν οι βουλήσεις των λαών, αλλά δυσεύρετοι είναι και εκείνοι, που μπορούν κάθε στιγμή να αφηφούν, όσα το πεπρωμένο και οι υπεκφυγές των άλλων έχουν ορίσει.

Είδωλο

Μου είπες σ' αγαπώ και ζήτησες να κατοπτρίσω φευγαλέα την ιδεατή εκδοχή σου. Κι έτσι μετά από λίγο με μίσησες, επειδή το τέλειο είδωλό σου δεν άντεχες να αντικρίζεις, καθώς με της καθημερινότητας την αποφορά είχες μάθει να το θαμπώνεις...

Τα ανθρωπάκια

Οι άνθρωποι, μόλις σε συναντήσουν, σε αναμετρούν, σε λογαριάζουν, σε περιεργάζονται. Η αμφιβολία τους τρελαίνει, η υποψία τους κάνει επιθετικούς. Και τάχατες επικοινωνούν για να τα απαλύνουν. Τα μάτια τους λαίμαργα για ιδιότητες και προσχήματα. Πεινασμένα για το διαφορετικό, αδηφάγα για το φανταχτερό, ανοιχτά μόνο για το ιριδίζον. Ποιος είσαι, τι κατάφερες, πώς έφτασες μέχρι εδώ, γιατί τόλμησες να σηκώσεις κεφάλι. Και σε συγκρίνουν με τον ιδεατό τους εαυτό, με τα ασήμαντα, γελοία όριά τους και με όσα εκείνοι δεν μπόρεσαν να αγγίξουν. Επειδή τα κουράγια τους και οι ιδεαλισμοί σωθήκαν γύρω στα τριάντα και πνίγηκαν στην ασφάλεια της κοινοτυπίας ή στο βόρβορο του βραχυπρόθεσμου, αποθεώνουν τα προκατασκευασμένα είδωλά τους και περιχαρακώνονται στις μικροεξουσίες τους.

Και γι' αυτό πάντα η κρίση τους για σένα βγαίνει μείον. Έτσι αποκτούν ταυτότητα, υπόσταση, αξία. Με την απαξίωση του άλλου. Όσο περισσότερα ξέρουν για την καταγωγή σου, τόσο τα όρια κονταίνουν ή ψηλώνουν ανάλογα, εφόσον ο νους πρώτα έλκεται από σύμβολα και συμβάσεις και κατηγοριοποιήσεις κι έπειτα αναθαρεύει από συμπεριφορές. Υποθηκεύουν το θαυμασμό τους με χίλιες προδοσίες και όλο αυτό το ονομάζουν κοινή λογική. Γιατί μόνο κάτι κοινό μπορούν να προσπελάσουν.

Ο κόσμος δύσκολα εξελίσσεται. Αλλάζει περίβλημα, ντύνεται την πρόοδο, την επιστήμη και σαν καρνάβαλος προσπαθεί να σκεπάσει το ζώο που κρύβει. Κάποιες μικρές στιγμές τον καθαγιάζουν, μα δεν αρκούν να αναβαπτίσουν την ανθρωπότητα.

Χιλιάδες πεθαμένες γενιές και δεν μπόρεσαν να εξιλεώσουν το κτήνος.

Αθέλητες Αλλαγές

Θα ήθελα να είχα τη δύναμη να αλλάζω όσα με κρατούν καθηλωμένο. Αλλά κυρίως να ήξερα τον τρόπο να διαχειρίζομαι τις αλλαγές, που γίνονται χωρίς να το καταλάβω. Αυτές που με κάνουν να μην μπορώ να αναγνωρίσω πια τον εαυτό μου.

Ανέφικτο

Δεν μπορείς να αγαπάς τους ανθρώπους, αν δεν επικοινωνείς μαζί τους.

Δεν μπορείς να επικοινωνείς, αν ο λόγος σου φτιασιδώνεται με ανούσια κοινωνικά προσχήματα και υπεκφυγές.

Δεν νικάς το ανούσιο, αν η γλώσσα μολεύεται με λέξεις φθαρμένες από τη χρήση και με φράσεις χωρίς ιστορία και νόημα.

Δεν μπορείς να ανασκευάζεις τη φθορά, αν η συμβατικότητα γίνεται υποκρισία, που αποκρύπτει τις αιτίες των πραγμάτων και τα κίνητρα των συμπεριφορών.

Δεν μπορείς να αναγνωρίζεις τις αιτίες, αν δεν καταλαβαίνεις πόσο εύκολα μεταμορφώνονται σε σκοπούς.

Δεν μπορείς να επαναστατήσεις στη μοίρα, αν τους σκοπούς δεν μάθεις να τιθασεύεις.

Δεν έχεις μερίδιο στην αλήθεια, αν το πεπρωμένο δεν προσπαθήσεις να εκτρέψεις με τη γνώση και τη φωτιά.

Δεν μπορείς παρά να ψεύδεσαι, αν δεν αγαπάς όσα γνωρίζεις και δε γνωρίζεις, όσα αγαπάς

Δεν μπορείς να μην ενδώσεις στο ψέμα, παρά μονάχα αν επικοινωνείς.

Αφιέρωση

..στην έμπνευση από την παρουσία σου, που μου 'μαθε το όμορφο στο άσχημο να βρίσκω.. στην έμπνευση από την απουσία σου, που μ' έκανε τη θλίψη με πρόσχημα τη φυγή σου να εξωραϊζώ...

Καθημερινό καθ' ομοίωσιν

Αν για λίγο υποθέσουμε πως όσα παρατηρούμε γύρω μας δεν είναι τα ερεθίσματα, που οι αισθήσεις μεταφέρουν στον εγκέφαλο, αλλά αντίθετα οι εντολές του νου προς το σώμα, σχετικά με το αν, πώς, τι, πότε και με ποια ένταση και τρόπο να προσέξει και να ζητήσει, καταλαβαίνουμε αμέσως πως η αντίληψη δεν είναι απλά μια μέθοδος κατανόησης του περιβάλλοντος, αλλά πολύ περισσότερο μια διαδικασία ενσωμάτωσης και προβολής της ύπαρξης στο ενιαίο πλαίσιο, που ονομάζουμε σύμπαν ή και το ακριβώς αντίθετο: μία αφομοίωση του κόσμου και μια διακαής επιθυμία για επαναδημιουργία του.

Αν η φυσιολογία του λογισμού και του οργανισμού μας ουσιαστικά καθορίζει ποια αντανάκλαση

της πραγματικότητας, ως άνθρωποι, μπορούμε προσπελάσουμε, και οι ιδιομορφίες της συνείδησης του καθενός την προσωπική ουτοπία που επιλέγουμε να βιώσουμε, επιχειρήστε να διανοηθείτε με πόση περισσότερη υποκειμενικότητα ή φαντασία αντιλαμβανόμαστε τα κοινωνικά και ψυχολογικά φαινόμενα. Σε τέτοιο βαθμό, που μπορούμε να υπαινιχθούμε πως η αγάπη, η φιλαυτία, η αλληλεγγύη, η συλλογικότητα, ο σεβασμός, η συνοχή, η βία, τα κοινωνικά δίκτυα, αλλά και η ατομικότητα, δεν είναι παρά καταστάσεις της συνείδησης, η οποία γεννά κάθε στιγμή «μεγάλες εκρήξεις», που σχηματίζουν νέες πραγματικότητες, με δικούς τους νόμους και λογικές. Υπό το πρίσμα αυτό δεν υπάρχει ψυχικό νόσημα ή φυσιολογική συμπεριφορά, νόμος, συμβάσεις, αξίες, αλλά συνειδήσεις, που σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, έχουν καταφέρει να εκδηλώσουν το κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση στην καθημερινότητά τους.

Μια φωτογραφία

Φωτογραφίες από σπίτια του εβδομήντα... Ίδιες κουρτίνες, έπιπλα, κάδρα. Ίδια συναισθήματα- αυτά δεν αλλάζουν μήτε αγνοούνται. Ατόφια σα χρυσάφι βιώνονται από κάθε γενιά σαν ικεσία, σα θυσία, σαν παράκληση, που φέρνει τον ούριο άνεμο ν' αρχίσει το ταξίδι το μακρύ, το θαλασσινό. Ούτε τα πρόσωπα των ανθρώπων αλλάζουν. Επανεμφανίζονται μες τις εποχές με μικρές παραλλαγές, έτσι που πάντα κάποιον να θυμίζουν από τα περασμένα ή τα τωρινά. Ένας πατέρας καμαρώνει το κοριτσάκι του, μια μητέρα με ρούχα φανταχτερά υπομένει.

Πλάνα αμήχανα, που στοιχειώνουν τη μνήμη, ακόμα κι αν θολά, όσοι απέμειναν, θα τα θυμούνται μες των καιρών τα τερτίπια και τις ανάγκες και τη φόρα. Αγαπημένοι, που για πάντα χαθήκαν κι άφησαν παρακαταθήκη μια απειροελάχιστη στιγμή μπροστά στο φακό. Κι αυτή ακόμη κάποτε θα συγκατανεύσει στο μηδέν.

Στο μάθημα κάποιος προσπαθεί να με πείσει με νέα επιστημονικά δεδομένα πως τίποτα δε μένει μετά. Ικανοποιημένοι να είμαστε που το σώμα γίνεται χώμα, λουλούδι, έντομο, πλανήτη σύμπαν. Και η συνείδηση! Ένα εγκεφαλικό καπρίτσιο, που σβήνει με το θάνατο, ένα game over, χωρίς δεύτερο νόμισμα στην τσέπη. Η ίδια η ζωή, ανερμήνευτο φαινόμενο, ένα αστείο, κακόγουστο μερικές φορές. Και οι άνθρωποι αθύρματα των πιθανοτήτων.

Δεν θα συναινέσω ποτέ σε αυτή τη λογική. Το να πείσεις, εξάλλου, πως κάτι δεν υπάρχει είναι εξίσου χαλεπό με το να αποδείξεις την αλήθεια του. Οπότε πίστη και τεκμηρίωση είναι αδέρφια που αλληλοσκοτωθήκαν, σαν τότε με τους πρωτόπλαστους. Οι απόγονοι του ενός μόνο θα συνεχίσουν.

Και η ηθική; Διατείνονται καμπόσοι πως τι σπουδαιότερο από το να είσαι ενάρετος, ενώ γνωρίζεις πως τίποτε παραπέρα δεν υπάρχει. Κι όμως κάνουν λάθος. Χωρίς το μετά η ίδια η ηθική δεν έχει νόημα. Δεν είναι συμφωνία μεταξύ των ανθρώπων, αλλά επιταγή του αιώνιου στην ανθρωπότητα. Αλλιώς, η καλή πράξη είναι πίνακας με ζωηρά χρώματα, που κανείς δε θα θαυμάσει ή θα εκτιμήσει. Θέα υπέροχη, που μάτια δεν θα τρυγήσουν.

Στο μάθημα κάποιος προσπαθεί με νέα δεδομένα να με κάνει να μην πιστεύω. Τον ακούω με ενδιαφέ-

ρον, αλλά ξέρω πως εκείνος βλέπει παντού αιτίες κι εγώ σκοπούς. Και το Λόγο, που όλα τα ζωοποιεί.

Η Επίδραση της εξωτερικής εμφάνισης στη δημιουργία κρίσεων και αναπαραστάσεων

Σύμφωνα με τις άρρητες θεωρίες της προσωπικότητας, οι άνθρωποι εξάγουν συμπεράσματα για τους άλλους βασιζόμενοι σε μερικά χαρακτηριστικά τους (Schneider, 1973). Αυτά τα χαρακτηριστικά δημιουργούν κοινωνικά στερεότυπα, τα οποία απευθύνονται στα άτομα. Οι άνθρωποι συχνά διατυπώνουν κρίσεις για τους άλλους έχοντας ως βάση ελάχιστες πληροφορίες. Ο Brown (1986) πρότεινε ότι τέτοια συμπεράσματα ακολουθούν ένα σταθερό τρόπο αξιολόγησης σύμφωνα με τον οποίο ένα θετικό χαρακτηριστικό συνεπάγεται θετικά συμπεράσματα ενώ αντίθετα ένα αρνητικό χαρακτηριστικό συνεπάγεται αρνητικά συμπεράσματα για άλλες ιδιότητες ή χαρακτηριστικά του ατόμου.

Αυτό το κύριο χαρακτηριστικό δηλώνει ότι η πρώτη εντύπωση που δίνει κάποιο άτομο είναι ιδιαίτερα σημαντική για το σχηματισμό των εντυπώσεων που θα ακολουθήσουν σχετικά με το άτομό του.

Η αξιολόγηση της φυσικής έλξης ενός ατόμου θεωρείται μία από τις πρώτες παρατηρήσεις που κάνουμε για τους άλλους. Η φυσική έλξη αποτελεί θέμα μακράς συζήτησης ανάμεσα στους ερευνητές. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, ένας σημαντικός αριθμός ερευνών που έχει διεξαχθεί σχετικά με αυτό το θέμα, εντάσσονται σε δύο κατηγορίες. Σύμφωνα με την πρώτη, οι άνθρωποι επηρεάζονται από τη φυσι-

κή έλξη προκειμένου να διαμορφώσουν θετική άποψη για κάποιο άτομο (Dion, Berscheid & Walster, 1972; Clifford & Walster, 1973; Dion, 1972) και σύμφωνα με τη δεύτερη άποψη η φυσική έλξη ενός ατόμου δεν επηρεάζει καθόλου την κρίση τους για το άτομο αυτό (Feingold, 1992; Eagly, Ashmore, Makhijiani & Longo, 1991). Ίσως το πιο σημαντικό κίνητρο κατά τις πρώτες φάσεις της επικοινωνίας ή δημιουργίας σχέσεων με κάποιο άτομο είναι η φυσική έλξη του άλλου ατόμου. Η φυσική έλξη είναι ιδιαίτερα εξέχον χαρακτηριστικό, τόσο γιατί είναι ιδιαίτερα εμφανής όσο και γιατί επιδρά σημαντικά στη διαδικασία σχηματισμού εντυπώσεων. Επιπλέον, η φυσική έλξη ενός ατόμου συμβάλλει σημαντικά στην κοινωνική του εξέλιξη.

Οι έρευνες έχουν δείξει ότι συχνά έχουμε στερεότυπα στην κρίση μας, ειδικότερα ένα «φυσικό στερεότυπο έλξης». Οι άνθρωποι που έχουν φυσική έλξη διαθέτουν ένα τεράστιο κοινωνικό πλεονέκτημα στο δυτικό πολιτισμό μας. Πράγματι, οι άνθρωποι αυτοί αρέσουν περισσότερο, είναι περισσότερο πειστικοί, εξυπηρετούνται πιο εύκολα από τους άλλους, και, γενικότερα, θεωρούνται ότι διαθέτουν μεγαλύτερες ικανότητες προσωπικότητας (Cialdini, 1984). Αυτό το πλεονέκτημα οφείλεται στο φαινόμενο “halo effect”. Η επίδραση αυτή προκύπτει όταν ένα θετικό χαρακτηριστικό ενός ατόμου, όπως η έλξη, θεωρείται κυρίαρχο στον τρόπο με τον οποίο βλέπουν οι άλλοι το άτομο αυτό (Dion, Berscheid & Walster, 1972). Αυτό σημαίνει ότι τα φυσικά κοινωνικά στερεότυπα υποδηλώνουν ότι τα άτομα με φυσική έλξη διαθέτουν περισσότερα επιθυμητά χαρακτηριστικά σε σχέση με τα άτομα που έχουν μικρότερη έλξη.

Οι μετα-αναλύσεις των Feingold (1992) και Eagly

(1991), έδειξαν ότι η φυσική έλξη επιδρά στις αποδόσεις χαρακτηριστικών και στους άντρες και στις γυναίκες, όταν διατυπώνουν κρίσεις για την κοινωνική τους ικανότητα. Για παράδειγμα, οι όμορφοι άνθρωποι θεωρούνται ότι είναι περισσότερο κοινωνικοί, δημοφιλείς, χαρούμενοι και διεκδικητικοί σε σχέση με αυτούς που δεν είναι όμορφοι.

Πλήθος ερευνών τονίζουν ότι οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη εύνοια τους ανθρώπους που θεωρούν ελκυστικούς σε σχέση με αυτούς που δεν θεωρούν ελκυστικούς. Στην πραγματικότητα, έχει αποδειχθεί ότι η φυσική έλξη επιδρά στην αναμενόμενη και αυτονόητη εκτέλεση εργασίας, στην επιλογή προσωπικού, στον προσδιορισμό της κοινωνικά μη αποδεκτής συμπεριφοράς. Επίσης, έχει αποδειχθεί ότι η φυσική έλξη συνδέεται με την ενεργό δραστηριότητα, την αξιολόγηση ενός έργου, τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών για τους μαθητές τους (Lerner & Lerner, 1977), καθώς και τις αποδόσεις χαρακτηριστικών σχετικά με την ικανότητα των μαθητών τους (Felson, 1984).

Οι επιδράσεις της φυσικής έλξης στην απόδοση χαρακτηριστικών είναι έντονες, εάν κάνουμε μια επισκόπηση σε όλες τις όψεις των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων, από τις κοινωνικές στις καθημερινές πρακτικές, την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση και τις προκαταλήψεις στο δικαστικό σύστημα. Επιπλέον, οι έρευνες στο χώρο της Κοινωνικής Ψυχολογίας δείχνουν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην υψηλού βαθμού φυσική έλξη και τους βαθμούς κοινωνικότητας, εξυπνάδας, επιτυχίας και αυτοεκτίμησης, ενός ατόμου, ενώ αντίθετα έχει βρεθεί αρνητική συσχέτιση όσον αφορά στην ειλικρίνεια και το ενδιαφέρον για τους άλλους (Feingold, 1992; Jackson, Hunter &

Hodge, 1995). Τα ευρήματα αυτά τονίζουν την ύπαρξη ενός στερεότυπου στη φυσική έλξη. Σε σχέση με αυτό, ο Cialdini (1995) υποστηρίζει ότι τα άτομα που έχουν φυσική έλξη ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση ή αλλαγή των απόψεων και των στάσεων των άλλων ανθρώπων. Επίσης, οι άνθρωποι αυτοί μπορούν και αποκτούν εύκολα αυτά που θέλουμε. Στο πλαίσιο αυτό, οι ελκυστικοί άνθρωποι τείνουν να κατέχουν περισσότερο διακεκριμένες θέσεις, κερδίζουν περισσότερα χρήματα και χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ως ευτυχημένους. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με άλλους ερευνητές (Essess & Webster, 1988), τα άτομα που δεν είναι ελκυστικά θεωρούνται ως απειλητικά.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι επιδράσεις του στερεότυπου για τη φυσική έλξη ίσως να παρουσιάζονται σε ένα αρχικό στάδιο της ανάπτυξης του ατόμου. Η εξέταση της κοινωνιομετρικής συμπεριφοράς σε μια ομάδα παιδιών Νηπιαγωγείου απέδειξε ότι το επίπεδο φυσικής έλξης τους, σύμφωνα με την κρίση των ενηλίκων, συνδέεται με το βαθμό στον οποίο είναι δημοφιλείς ανάμεσα στους ομηλικούς τους και το βαθμό στον οποίο το κάθε νήπιο εκδηλώνει συγκεκριμένες μορφές συμπεριφοράς στην αλληλεπίδρασή του με τους ομηλικούς του (Dion, Berscheid & Walster, 1971). Εμβαθύνοντας σε αυτή τη διαπίστωση, η μαρτυρία αυτή δηλώνει ότι το στερεότυπο για τη φυσική έλξη εκδηλώνεται σε ένα πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης του ατόμου. Παρόλα αυτά, οι παράγοντες που διαμεσολαβούν μέχρι την εκδήλωση του δεν είναι ξεκάθαροι. Πράγματι, υπάρχουν πολλές παρεμβαλλόμενες διαδικασίες. Για παράδειγμα, ίσως οι μαθητές νηπιακής ηλικίας έχουν ενστερνιστεί το πολιτισμικό στερεότυπο των ενηλίκων και παραποιούν την αντίληψη των ομη-

λίγων τους ώστε να ταιριάζει σε αυτό το στερεότυπο. Το ίδιο συμβαίνει και με τη συμπεριφορά απέναντι σε ελκυστικούς και μη ελκυστικούς ομηλικούς, η οποία προκύπτει άμεσα από τις διαφορετικές συμπεριφορές που εκδηλώνουν οι ομηλικοί κατά την αλληλεπίδρασή τους. Αυτό προϋποθέτει ότι οι ενήλικες εκδηλώνουν διαφορετική μεταχείριση απέναντι σε ελκυστικά παιδιά, ακόμα και κάτω από συνθήκες στις οποίες η συμπεριφορά των παιδιών είναι όμοια (Dion, Berscheid & Walster, 1972).

Παρόλα αυτά, είναι προφανές, ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά ενός παιδιού ίσως να επηρεάζουν και τις αξιολογήσεις του ενήλικα για τη συμπεριφορά του παιδιού. Σύμφωνα με τις θεωρίες της γνωστικής συμφωνίας, τα άτομα επιδιώκουν μια συμπεριφορά συνεπή με τις εντυπώσεις που έχουν οι άλλοι για αυτά. Ο Heider (1958) υποστήριξε ότι η γνώση του χαρακτήρα ενός ατόμου ίσως επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι υπόλοιποι ερμηνεύουν τη συμπεριφορά του. Ίσως τελικά να ερμηνεύουμε τις πράξεις ενός ατόμου κατ' ένα τρόπο σύμφωνο με τις γνώσεις και τις προσδοκίες μας για τις προσωπικές διαθέσεις του ατόμου αυτού. Επομένως, εάν οι ενήλικες πιστεύουν ότι τα παιδιά που διαφέρουν στη φυσική έλξη, εκδηλώνουν διαφορετικά προσωπικά χαρακτηριστικά, αυτές οι προσδοκίες ίσως να επηρεάζουν την αξιολόγηση της συμπεριφοράς ενός ελκυστικού σε σχέση με ένα μη ελκυστικό παιδί.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προηγούμενα, θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι εάν οι άνθρωποι και ειδικότερα οι ενήλικες ανταποκρίνονται και κρίνουν τους άλλους ανθρώπους από την εμφάνισή τους, τότε οι εκπαιδευτικοί θα ανταποκρίνονται και

θα μεταχειρίζονται διαφορετικά τους ελκυστικούς από τους μη ελκυστικούς μαθητές στη τάξη. Αυτό σημαίνει ότι είναι πιθανό το λιγότερο ελκυστικό παιδί να συμπεριφέρεται ως λιγότερο έξυπνο, απλά και μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι το μεταχειρίζονται ως τέτοιο.

Οι Clifford και Walster (1973), έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τα ελκυστικά παιδιά ως έξυπνα και επιτυχημένα στο σχολείο, πράγμα το οποίο με τη σειρά του θα μπορούσε να έχει περαιτέρω επιπτώσεις αργότερα στη ζωή τους. Επιπλέον, τα εμφανίσιμα παιδιά τα μεταχειρίζονται ως κοινωνικά ανώτερα, διότι το κοινωνικό στερεότυπο υπαγορεύει οι δημοφιλείς άνθρωποι να είναι εμφανίσιμοι. Αντίθετα, τα παιδιά τα οποία θεωρούνται ότι δεν είναι ελκυστικά συχνά τα μεταχειρίζονται ως κοινωνικά κατώτερα σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας έρευνας (Patzner, 1985, pp.57): «Εάν οι εκπαιδευτικοί αναμένουν διαφορετικές μορφές συμπεριφοράς από τους μαθητές τους ανάλογα με τη φυσική τους έλξη, οι μαθητές εξελίσσονται σύμφωνα με τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών τους». Το αποτέλεσμα είναι πολύ ευνοϊκό για εκείνους τους μαθητές που έχουν ωραία εξωτερική εμφάνιση, αντίθετα όμως πολύ δυσμενές για όσους μαθητές υστερούν στην εξωτερική τους εμφάνιση. Και στις δύο πιθανές περιπτώσεις, τα παιδιά αρχίζουν να προσαρμόζουν την άποψη που έχουν για τον εαυτό τους σύμφωνα με τις απόψεις αυτών που αλληλεπιδρούν μαζί τους. Θα αλλάξουν ακόμα και τον τρόπο ντυσίματός τους. Έτσι ώστε να προσαρμοστούν με τις απόψεις των άλλων για το άτομό τους. Τελικά, όταν η προσωπικότητα συμμορφώνεται με τις απόψεις των άλλων, ο κύκλος

επαναλαμβάνεται αδιάκοπα, έτσι ώστε η προσωπικότητα και η εξωτερική εμφάνιση διαμορφώνονται διαρκώς ανάλογα με τις απόψεις των άλλων για το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά του ατόμου.

Σε έρευνα των Dion, Berscheid & Walster (1972), φοιτητές κολεγίου οι οποίοι σπούδαζαν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, ρωτήθηκαν να κρίνουν ένα παιδί, αφού προηγουμένως είχαν διαβάσει την αξιολόγηση για το μαθητή αυτό, την οποία είχε κάνει πιθανότατα ο δάσκαλός του. Γινόταν περιγραφή μιας άσχημης συμπεριφοράς του παιδιού με άσχημο τρόπο. Σε κάθε περίπτωση επισυναπτόταν μια φωτογραφία ενός ελκυστικού ή μη ελκυστικού παιδιού. Στην περίπτωση που το παιδί ήταν ελκυστικό, η αρνητική συμπεριφορά δικαιολογείται ως ένα ασυνήθιστο παράπτωμα και ο μαθητής δεν κρινόταν αυστηρά. Το μη ελκυστικό παιδί, αντίθετα, κατηγορείτο για το παράπτωμα και η κακή συμπεριφορά θεωρείτο ότι χαρακτήριζε το συγκεκριμένο παιδί. Σύμφωνα με αυτή την έρευνα, ένα σοβαρό παράπτωμα ενός ελκυστικού παιδιού ήταν λιγότερο πιθανό να αντιμετωπιστεί ως μία χρόνια αντικοινωνική συμπεριφορά σε σχέση με τη συμπεριφορά ενός μη ελκυστικού παιδιού. Επιπλέον, τα υποκείμενα αξιολόγησαν τα ελκυστικά παιδιά τα οποία διέπραξαν κάποιο παράπτωμα ως πιο ειλικρινή και πιο ευχάριστα από ότι τα μη ελκυστικά παιδιά.

Με βάση όλα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, το στερεότυπο για τη φυσική έλξη υπάρχει ακόμα και ανάμεσα στα παιδιά Νηπιαγωγείου. Σύμφωνα με τους προηγούμενους ερευνητές, η επίδρασή του στις αντιλήψεις ενός ατόμου είναι μεγάλης σημασίας. Από την άλλη, άλλοι ερευνητές αργότερα έδειξαν ότι η επίδραση του στερεότυπου για τη φυσική έλξη δεν εί-

ναι τόσο σημαντική όπως υποστηρίχθηκε παλαιότερα. Οι μετα-αναλύσεις των Eagly, Ashmore, Makhijani & Longo (1991), σύμφωνα με κάποιες έρευνες, δείχνουν ότι το στερεότυπο για τη φυσική έλξη δεν έχει τόσο ισχυρή επίδραση στις αντιλήψεις του ατόμου όσο δηλώνει η γνωστή σύντομη φράση «ότι είναι όμορφο είναι καλό». Παρότι τα υποκείμενα αυτών των ερευνών αποδίδουν περισσότερα θετικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και περισσότερα αποτελέσματα μιας επιτυχούς ζωής σε ελκυστικούς, παρά σε μη ελκυστικούς στόχους, ο μέσος όρος της επίδρασης της παραπάνω φράσης ήταν μέτριος και το είδος της επίδρασης διέφερε σημαντικά από έρευνα σε έρευνα. Οι διαφορές στις αντιλήψεις των ατόμων για ελκυστικούς και μη ελκυστικούς στόχους ήταν μεγαλύτερες σε δείκτες για κοινωνικές ικανότητες, μέτριες για τη δυναμικότητα, προσαρμογή και πνευματική ικανότητα. Αντίθετα, ήταν σχεδόν μηδενική όσον αφορά στην τιμιότητα και το ενδιαφέρον για τους συνανθρώπους τους. Επίσης, η δύναμη του στερεότυπου της φυσικής έλξης, ως μιας μεταβλητής άλλων χαρακτηριστικών ερευνών, ποικίλε σημαντικά συμπεριλαμβανόμενης της ύπαρξης εξατομικευμένων πληροφοριών.

Επιπρόσθετα, η μετα-ανάλυση εξετάζει τα ευρήματα σε δύο σχετικές περιοχές: πειραματική έρευνα για το στερεότυπο της φυσικής έλξης και έρευνες συσχέτισης των χαρακτηριστικών τα οποία συνδέονται με τη φυσική έλξη. Σύμφωνα με την πειραματική λογοτεχνία, οι άνθρωποι με φυσική έλξη θεωρούνται ως πιο κοινωνικοί, κυριαρχικοί, σεξουαλικά θερμοί, πνευματικά υγιείς, έξυπνοι και κοινωνικά επιδέξιοι σε σχέση με τους ανθρώπους οι οποίοι δεν διαθέτουν φυσική έλξη. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τη σχετι-

κή λογοτεχνία, υπάρχουν γενικά ασήμαντες σχέσεις ανάμεσα στη φυσική έλξη, τα μέτρα προσωπικότητας και τη νοητική ικανότητα, αν και οι άνθρωποι που ήταν εμφανίσιμοι ήταν λιγότερο μοναχικοί, με λιγότερο άγχος, περισσότερο δημοφιλείς, με περισσότερες κοινωνικές δεξιότητες και με περισσότερες σεξουαλικές εμπειρίες, σε σύγκριση με τους μη ελκυστικούς ανθρώπους.

Συνεπώς, το στερεότυπο της φυσικής εμφάνισης έχει περιορισμένη ακρίβεια. Οι έρευνες δείχνουν ότι η ομορφιά δεν συνδέεται με αντικειμενικά μέτρα όσον αφορά την εξυπνάδα, προσωπικότητα, προσαρμογή ή αυτοεκτίμηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο, φαίνεται ότι οι δημοφιλείς αντιλήψεις μεγεθύνουν το μέγεθος των πραγματικών γεγονότων (Feingold, 1992b). Επίσης, φαίνεται ότι η συγκεκριμένη φύση του στερεότυπου εξαρτάται από τις πολιτισμικές αντιλήψεις περί «καλού». Τελικά, άντρες και γυναίκες έχουν διαφορετικά γνωστικά σχήματα σχετικά με την έλξη που ασκεί το αντίθετο φύλο. Το γένος κάποιου δηλώνει τον τύπο των χαρακτηριστικών που θα κάνει για το άλλο άτομο, και τον τρόπο που ο άλλος θα δει τη δική τους έλξη (Cialdini, 1984).

Όταν οι συνέπειες των μη αποτελεσματικών επιλογών σας ακολουθούν και στο νέο πλαίσιο, που από τα ερείπια καταφέρατε να δημιουργήσετε, και αν η εμπειρία, που αποκτήσατε δεν είναι αξιοποιήσιμη, τότε επιχειρήστε να διευρύνετε τα κοινωνικά σας δίκτυα και να γνωρίσετε ανθρώπους με άλλες προσωπικές και πολιτιστικές αναφορές, οι οποίοι δεν θα αναπαράγουν τις παλιές μνήμες. Η διαφορετικότητα είναι αυτή που θα σας βγάλει από το αδιέξοδο.

Σοβαροφάνεια

Ποτέ δεν άντεχα τους ανθρώπους που αγνοούσαν ότι σε τούτη τη ζωή τίποτα δεν είναι σοβαρό, παρά μόνο οι εσχατολογικές καταστάσεις.

Ποτέ δεν ανέχτηκα τα ξινισμένα μούτρα το πρωί, την οίηση όσων διατείνονταν πως κατείχαν τη γνώση, τη μωρία όποιων εθελοτυφλούσαν ενώπιον της ομορφιάς και το φθόνο προς κάθε τι καινοτόμο.

Ποτέ δε θώπευσα το μελόδραμα των αποκλειστικών συναισθημάτων, αυτών που χωρίς ρίζες και ορμή εκτόνωναν την έντασή τους στον ένα, ανήμπορα να γενικευτούν και να περικλείσουν τον κόσμο.

Αλλά και ουδέποτε συγχώρησα εκείνους που διακωμώδησαν τις μικρές καθημερινές συμφορές και δεν αποδέχτηκα τα είδωλα και τις στερεοτυπίες και τις αστόχαστες ερμηνείες.

Εραστής της αγάπης, που ταπεινά εκδηλώνεται και θαυμαστής του πάθους, που απρόοπτα παρασύρει.

Ίσως όχι από παιδεία, αλλά από τη μόνιμη υπενθύμιση του θανάτου, που από τα παιδικά χρόνια σύμφυτη της πορείας παρουσιάστηκε.

Παράφοροι αυτοί που προχωρούν το ντουινιά και σχολαστικοί, όσοι στεριώνουν τις λεπτομέρειές του.

Αλλά ακόμα νωρίτερα μου φανερώθηκε πως οι ασήμαντες, αναίτιες εκτροπές εξυφαίνουν την προδιάθεση για το αδοκίμαστο, που αντιστρατεύεται τη συνήθεια:

– Κοιτάξτε στα μάτια τον διπλανό σας στο ασανσέρ και περιεργαστείτε το κάλλος των προσφιλών, που τόσο δεδομένοι μοιάζουν.

– Πείτε ένα όμορφο ψέμα σε όσους το αποζητούν και ξεχάστε την ντόμπρη αλήθεια, που τίποτα παρά μια υποκειμενική, αστήριχτη δική σας κρίση είναι.

– Αθροίστε όλα τα λησμονημένα σ' αγαπώ και σα δέηση απευθύνετέ τα σε όσους ο θάνατος κάποτε από σάς θα διεκδικήσει.

– Μαθητεύστε σε μικρά παιδιά και διδαχθείτε από εκείνους, που υποδεέστερους θεωρείτε.

– Υπόδουλοι όσοι είστε του αύριο, μεριμνήστε για τη στιγμή, που περνάει.

– Ενδώστε στο μύθο και στο παράξενο και μη φοβηθείτε το άγνωστο να φλερτάρете.

– Χλευάστε τις νευρώσεις σας μέχρι απηυδισμένες να σας εγκαταλείψουν.

– Άξιοι είστε θαυμασμού μόνο και μόνο επειδή άνθρωποι γεννηθήκατε. Προορισμένοι εσείς να ποθείτε το αιώνιο και στο εφήμερο καθημερινά να θυσιάζετε.

– Εκπλήξτε τους γύρω σας με αντιδράσεις αλλιώτικες, έτσι που απρόβλεπτοι στα μάτια τους –και στα δικά σας– να φανείτε.

Και τέλος αφεθείτε στο ατόφιο συναίσθημα και μην παραπλανάστε από τις λογικές επεξεργασίες του.

Στην κόρη μου

Τι γλυκόπικρο να κοιμάσαι δίπλα στα ματάκια, που δεν υποψιάζονται πως κάποτε θα δακρύσουν για το θάνατό σου...

Ιδεολογία

Ο κίνδυνος κάθε ιδεολογίας είναι να γίνει life style, συρμός, κοινωνική ταυτότητα. Πάντα με ενθουσίαζαν οι άνθρωποι που μέσα από το περίβλημα της καθη-

μερινής ανάγκης, κοινοτυπίας και αγώνα, με μια μια ταπεινή δημοσίευση ακόμα και στο Facebook ή συζήτηση στο καφενείο, γεννούσαν την προδιάθεση για το νέο κόσμο που θα έλθει: αδιόρατο, προσιτό και ανατρεπτικό. Και πόσο απογοητεύτηκα από εκείνους, που με τυμπανοκρουσίες και πομφολυγισμούς επιχειρούσαν να πείσουν, ενώ απλώς ικέτευαν για λίγη αυτοεκτίμηση

Κεφάλαιο 3 Τύποι ανθρώπων

Φαλλοκρατική ωδή στις καταθλιπτικές, παντρεμένες καλλονές της καθημερινότητας ενός ανέραστου

Κουβαλούν βαρύ και επικό παρελθόν, το οποίο όμως, φράγμα επισφαλές και κατακρημνιζόμενο, αδιαφιλονίκητα αδυνατεί να ανακόψει τον βλοσυρό και απαιτητικό χείμαρρο της καθημερινότητάς τους. Ό,τι έχει απομείνει από τις ένδοξες εποχές των προηγούμενων δεκαετιών, υπνώττει λήθαργο βαθύ ανεξομολόγητων αμαρτημάτων, ονείρων που διολισθαίνουν, ορμών καθηλωμένων στη λαίλαπα της πεζότητας και ρομαντισμού που αναλίσκεται σε καταναλωτικές μανίες και σε υφαρπαγές ζωών που δεν έζησαν, και επιλογών που δεν αξιώθηκαν της προτίμησης.

Φλερτάρουν με την κατάθλιψη και ακροβατούν στα όρια της διαταραχής και των κρίσεων πανικού, καθώς διαπιστώνουν πως η αυτοεικόνα τους ελάχιστα συνάδει με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται στην ερωτική κονίστρα και δεν εξαργυρώνεται πλέον εύκολα στα αδηφάγα και ανελέητα χρηματιστήρια του πάθους. Εξάλλου, ο πιο λατρεμένος εραστής, εκείνος ο πυρί-

μορφος γητευτής, που με τις υποσχέσεις του χρύσωνε την ανεμελιά της νεότητας, ο χρόνος, αποδείχτηκε ο ζοφερότερος Εφιάλτης, που καταλήστευσε την ικμάδα, δημοπράτησε τις ελπίδες και συνέτριψε τους μηχανισμούς άμυνας, καταλείποντας ένα πλάσμα νευρωτικό, έρμαιο στο πέρασμα του καιρού, στην εκχειρία της μοναξιάς και στις ρυτίδες που επελαύνουν. Μα, πάνω απ' όλα, συνήψε ανίερες συμμαχίες και φροϋδικές ταυτίσεις με το πρόσωπο που κάποτε κατάφερε να ενσαρκώνει την ανάγκη για αλλαγή, τον σύζυγο. Τον σύντροφο της ζωής, ο οποίος είναι τόσο αλλαγμένος, ώστε αρνείται να αλλάξει μαζί της ή να καταλάβει τις αλλαγές στα θέλω της.

Προκαλούν την απέχθεια των ανελέητων νεαρών κοριτσιών, εκείνων που πολύ νωρίς εισήλθαν στον στίβο της φιλαρέσκειας, χωρίς ταμπού, διεξόδους και ονειροπολήσεις, και δίχως πρίγκιπες να απευθύνουν τα βραχύβια «Σ' αγαπώ». Η απαξίωση περικλείεται σε μία μόνο φράση, που συνήθως εκστομίζεται από πρόσωπα πολύτιμα, μα αλλοτριωμένα από το εφήμερο του Facebook και το επιφανειακό του διαδικτύου, τους γιους και τις κόρες, που ακόμη δεν τολμούν να αντικρύσουν τον εαυτό τους μέσα στα παρακλητικά μάτια της μητέρας τους. «Εγώ δεν θα γίνω ποτέ σαν κι εσένα.»

Το παρελθόν και το μέλλον τις πληγώνει. Κι έτσι πείστηκαν να διαφεντεύουν το παρόν με τρόπους δυναστικών και αδιατάρακτους, με εμμονές στα θέμλια των διαδικασιών που επιβάλλουν παντού: στο σπίτι, στην καθαριότητα, στις εξόδους, στην εργασία,

στα οράματα, στην αυθαιρεσία και την αυθεντία, καθώς κρίνουν, συγκρίνουν, ζηλεύουν, επιλέγουν ρούχα, ανατρέφουν παιδιά, επωμίζονται τις ενοχές, αντέχουν στις παραζάλες, ερωτοτροπούν ή αφήνονται ή δέονται. Απλώνουν τα καλλυντικά στο πρόσωπο, στο κορμί, στις σχέσεις τους, στα συναισθήματά τους, όχι βαυκαλιζόμενες πώς θα συμφιλιωθούν με τη φθορά, αλλά σαν αδιαπέραστη μεμβράνη, που θα καμουφλάρει τον εσωτερικό τους κόσμο από τους αδαείς και όσους δεν έχουν τη δύναμη να εισχωρήσουν στα μύχια της ύπαρξής τους.

Επιζητούν την προσοχή, έχοντας ξοδέψει την ψυχή τους ανησυχώντας για όλους. Είναι ευάλωτες στη φιλοφρόνηση, στον έπαινο, στη θωπεία, στην αγάπη, στη γνώση, στο μυστικό και το μυστήριο, στον ψίθυρο, όχι ως θύματα και ως αφελείς εθισμένοι στα άσματα των Σειρήνων, αλλά ως ενσυνείδητοι αναζητητές του μοναδικού, του ατόφιου, του αυθεντικού, εκείνου που θα ορμήσει σαν κύμα βρυχώμενο και σαρωτικό και θα αποτελέσει την τελική λύση. Κι έτσι απιστούν και διαλύουν τα οικοδομήματα μιας ζωής, ενδίδοντας σε αυτόν που θα προσφέρει τα αποτελεσματικότερα προσχήματα, θυμίαμα στο θυσιαστήριο των Ερινυών και των προσδοκιών που κάποτε τους χρέωσαν: πως η ευτυχία μπορεί να περικλειστεί σε ένα μόνο άτομο.

Γυναίκες της σύγκρουσης και της αντινομίας, τολμηροί εξερευνητές, που οι άγκυρές σας μπλέχτηκαν στα αβαθή, μα οι εξάντες σας εκλιπαρούν για το άγνωστο, το ποθεινό, το απροσπέλαστο. Γυναίκες σύζυγοι, μητέρες, ερωμένες, εργαζόμενες, γυναίκες ιμερτές, που

απατηθήκατε και νομίσατε πως η λίμνη της καθημερινότητάς σας είναι ωκεανός.

Τα Παιδιά

Από τον πηλό της πρώτης δημιουργίας είναι οι καρδιές των παιδιών και καλοδέχονται τα πάντα.

Δίνουν ζωή στο άψυχο, στη λεπτομέρεια το Σύμπαν ανακαλύπτουν, το περαστικό το χρωματίζουν με του αιώνιου τη διάρκεια.

Και πασχίζουν οι γονείς και οι δάσκαλοι, που τόση αθανασία και απεραντοσύνη τη φοβούνται ή τη λησμόνησαν, να τις πλάσουν στης κοινωνίας τα μέτρα και τα όρια και τους κανόνες.

Όσο περισσότερο ταιριάζει στα καλούπια, όσο χρωματιστεί με το γκρι και την κατήφεια της συμβατικής γνώσης, τόσο πιο αγνώριστες θα γίνουν.

Και θα έχουν απολέσει το λαμπρό φως της αδάμαστης αυτενέργειας.

Και με καμάρι τότε λένε, τον έκανα σωστό άνθρωπο, αγνοώντας πως η καρδιά έχει τις δικές της συμφωνίες με τη μοίρα συνάψει.

Σωστό, αλλά όχι ευτυχισμένο. Γιατί το αποδεκτό και το φρόνιμο συνοδοιπορεί με το συγκυριακό, το πεπερασμένο και την υποκρισία.

Προσπαθήστε, έστω για αλλαγή, να χωρέσετε τον κόσμο στο σχήμα και στα όρια των παιδιών σας.

Ακόμη κι αν δεν πετύχει, θα έχετε σταδιακά δημιουργήσει μία κοινωνία με πλαστικότητα.

Τα παιδιά ως πρόσχημα

Το πιο υποκριτικό κοινωνικό πρόσχημα στην Ελλάδα είναι τα παιδιά. Γι' αυτά παλεύουμε, απατούμε, αδικούμε, βεβηλώνουμε, γελοιοποιούμαστε, ασχημονούμε. Στο όνομά τους δικαιολογούμε τις ανομίες, τις παρεκκλίσεις, τις ενοχές μας, τη ματαιοδοξία, τη δειλία μας.

Επιτέλους, ας κάνει κάποιος το ελάχιστο για τα παιδιά των άλλων, τα αγέννητα και τα πεθαμένα, τα παιδιά που θάψαμε μέσα μας μαζί με τη νεότητα, κι ας αφήσουμε τα δικά μας απλά να είναι ευτυχισμένα.

Αν ήμουν παιδί

Αν ήμουν παιδί, η πλάση τόσο για χάρη μου θα λιγόστευε, που στο βαρύ συρτάρι με τους μαιάνδρους, τα ρούχα και τα ολογράμματα, ακέραια και ατόφια, θα δραπετεύε, για να την ξετυλίξω. Και της ευτυχίας προσκυνητές οι στιγμές οι ασήμαντες θα συναθροίζονταν -λάφυρα πρωτόφερτα-, στη μνήμη μου ανεξάλειπτα το πεπρωμένο να μου αποτυπώσουν. Ο χρόνος ο αλχημιστής, σύμμαχος τότε, συμπολεμιστής πιστός και γενναιόδωρος, τις διορίες του θα εξακόντιζε στη θλίψη, στον καημό και στην οδύνη, να μη συνθλίψουν τη χαρά, την προσμονή, την ικεσία. Η πανδαισία της οικουμένης της αφανέρωτης, το χαμόγελο της μητέρας μου θα ντυνότανε, στίγμα πριν γίνει αδυσώπητο κι αλύγιστο και θάνατος.

Κατοπτρική η θάλασσα, κι η κλίνη μου στο λίκνισμά της θα απεικόνιζε του Θεού την επιδοκιμασία. Αν ήμουν παιδί, κάθε παιχνίδι μια λέξη απρόφερτη θα μου ψιθύριζε και ζώα του μύθου με πάθη ανθρώπινα στα όνειρά μου θα φωτοβολούσαν. Και τ' αντικείμενα -θυμιάμα στην ορμή-, το σχήμα, το χρώμα, το άγγιγμα, τις μελωδίες τους για χάρη μου θα κρυφοτραγουδούσαν.

Αν ήμουν παιδί, στις τολμηρές πορείες μου εξάντες άγγελοι θα συνοδοιπορούσαν. Το Σύμπαν θα διαστελλόταν σε κάθε μου κίνηση και το αιώνιο θα μεθύσε στο αβέβαιο βήμα. Και ξωτικά αόρατα και άυλα, ίχνη ψηφιδωτά και στέρα στο χώμα των ταξιδιών μου θα σμιλεύανε, την επιστροφή την ανέφελη και την υπήνεμη να μου εγγυηθούν.

Αν ήμουν παιδί, οι ίσκιοι στο ταβάνι και οι φόβοι μου, στο φως του καντηλιού χορεύοντας, την παραμυθία στην αγκαλιά του ύπνου και του νανουρίσματος θα δέονταν και θα εκλιπαρούσαν. Και τα νοήματα, κληροδοτήματα αφτιασίδωτα, αγνά, αληθινά και καθαγιασμένα. Αν ήμουν παιδί, τα πρόσωπα των προσφιλών σφραγίδες της λατρείας και της αγάπης τα αντίθετα, εφιάλτης, που ήξερα πως γρήγορα θα περάσει.

Αν ήμουν παιδί, τους παραστάτες της ζωής μου θα ξανάβλεπα, τα ακριβά τα «Σ' αγαπώ», τα σπάνια, που λησμόνησα ή ντράπηκα να πω, να τους ομολογήσω.

Αν ήμουν παιδί, σ' ανθρώπους επηρμένους, δοκησίσοφους δεν θα καταδεχόμουν να μιλήσω, σαν τώρα, που η μωρία και η φαυλότητα μ' έσπρωξε στο ταπεινό και το ελάχιστο τη σοφία να ξανααναζητήσω.

Θέλουμε ανθρώπους

Θέλουμε ανθρώπους που πρώτα διακρίνουν το καλό σε καθετί, και στο σκοτάδι ακόμη, κι έπειτα το κακό και το ανάποδο με σύνεση αλλάζουν. Που δεν σκώπτουν, ειρωνεύονται και διακωμωδούν, αν εναλλακτικές δεν έχουν οι ίδιοι να προτείνουν.

Ανθρώπους που αυτοσατιρίζονται, προτού το δικαίωμα να κρίνουν θεμελιώσουν, πρωτοπόροι για να γίνουν και παραδείγματα στην αλλαγή που οραματίστηκαν και τεκμηριώνουν.

Πρόσωπα που δεν απομυζούν τη δύναμη από ομάδες, συντεχνίες και σινάφια, αλλά ατόφια την αυτοεκτίμηση από μέσα τους αντλούνε.

Συναξαριστές εμπειριών τους θέλουμε κι όχι καθηλωμένους σε τόπους, σε συνθήξεις, στα περασμένα.

Του διαφορετικού εραστής και του πρωτόγνωρου θιασώτες.

Πρόσωπα που η γνώση της ματαιότητας, πείσμα ενάντια στο μηδέν τους δίνει.

Που τα παιδιά, την οικογένεια, την ηθική ως πρόσημα για την αδράνεια, τη χλεύη, τη φιλαυτία δεν παρουσιάζουν.

Ανθρώπους που ποτέ δεν λένε αυτό το ξέρω, αλλά θα το μάθω καλύτερα ακόμη.

Παράσιτα δεν στέργουμε, που την ανασφάλεια προφασιζόμενα, ρουφούν τη δύναμη του άλλου και ευθύς μόλις τον ξεράνουνε, καινούργια θύματα γυρεύουν να προσκολληθούνε.

Παράφορους τους οραματιζόμαστε και πάντα ερωτευμένους με την οικουμένη.

Ιδανικούς μέσα στις ήττες τους και στις συγκυρίες με επίγνωση γενναίους.

Ανθρώπους που κερνούν κρασί τον Χάροντα, την ασθένεια, τον πόνο, την οδύνη.

Θέλουμε πλάσματα τραγικά και αποφασισμένα, που στον Θεό «Σ' αγαπώ», αντί για προσευχές ψελ- λίζουν.

Κι εκείνους που παλεύουν για το αδύνατο, επειδή γνωρίζουν πως έτσι ξεριζώνεται το χάος.

Θέλουμε ανθρώπους που την καθημερινότητα σε καινούργιο θαύμα μετατρέπουν.

Και δεν μεμψιμοιρούν ή παραδίδονται, γιατί στο ελάχιστο και στο ασήμαντο διάλεξε ο Πλάστης να κρύψει το Σύμπαν όλο.

Ανθρώπους που γεννήθηκαν και οι αποφάσεις τους οι μικρές αλλάζουν την ιστορία και τη μοίρα.

Είμαστε πλασμένοι εμείς

Είμαστε πλασμένοι εμείς για ταξίδια κοντινά κι εφή- μερα.

Καθισμένοι στην πλώρη υποκρινόμαστε πως η θά- λασσα, που τις ματαιώσεις εξιλέωνει, απέραντη σαν τη ζωή μας θα είναι, και η απόδρασή μας εν τέλει παντοτινή.

Κι όμως, καλά γνωρίζουμε πως, όσο κι αν θεριεύει η παραζάλη, δίπλα προσμένει το φιλόξενο λιμάνι των προσχημάτων μας, σαν την καλοκαιρινή ουτοπία ενός νησιού που θα μας σώσει, αν τα κύματα εξαγριώσει η

έπαρσή μας κι οι θλίψεις κάνουν ρεσάλτο στην ύπαρξή μας.

Είμαστε γλάροι εμείς, που τα πλοία της φυγής σαν επαίτες ακολουθούμε.

Ορμώντας με σθένος και πυγμή κρώζουμε την ήττα του νερού να προσεταιριστεί, καθώς υποταγμένο τον θρίαμβο των πανιών μας επικυρώνει.

Μα σαν τη στεριά θαμπώσει η μακρότητα και οι προπέλες τον τρόπο και τη νοσταλγία αναδύσουν, με πανικό και βιάση και απόγνωση φροντίζουμε από του καραβιού τις ωδίνες να απαλλαγούμε, κατευνάζοντας των προδομένων ιδανικών τα πέλαγα με σπονδές σε αναλαμπές φάρων ποντισμένων.

Και πολύ περισσότερο προσποιούμαστε πως αγνούμε ότι και η ζωή μας ατέλειωτη δεν είναι.

Αλλά τη νύχτα, όνειρα και σχέδια και ρότες ανύπαρκτες χαράσσουμε, σε χάρτες που αυλακώνουν του νου το ατελέσφορο, τινάζοντας από πάνω τους κοινορτούς καθημερινής φαυλότητας από τα ερείπια των λεηλατημένων πόθων μας και την αφλογιστία των συναισθημάτων.

Κι αδιαφορούμε που ο θάνατος παραμονεύει το αβέβαιο σκαρί μας να σπαράξει, μην υπολογίζοντας λιμάνια με το αμετάκλητο τετελεσμένο του και τις ριπές των απρόσμενων νοτιάδων του.

Είμαστε εμείς τα καράβια και οι χάρτες και οι θάλασσες.

Στις κακοτοπιές του απείρου ακατάπαυστα σμιλεύουμε αυτό που υπάρχει κι εκείνο, που με λάφυρο την ύπαρξή μας θα υπάρξει.

Μα σαν στους ύφαλους του χρόνου προσαράξουμε και το μηδέν απατήσει τους εξάντες, με πόνο κι οιμωγές και δάκρυα στων καιρών το απροσπέλαστο σκευωρούμε, χαράσسونτας ανεξάλειπτα κι αθόρυβα τ' αρχικά μας και της φουρτούνας ενορχηστρώνοντας το πένθιμο τραγούδι.

**Θεέ μου, μη δώσεις στον φτωχό πόρτα
και παραθύρι**

Τους αναγνωρίζεις με την πρώτη ματιά. Υπερφίαλοι, εγωκεντρικοί, ανασφαλείς, καλύπτονται πίσω από μικροεξουσίες, διαδικασίες, δεοντολογίες.

Προφασίζονται την ηθική για να πράξουν τα φαύλα, χρονοτριβούν συζητώντας για το πλαίσιο, προσκολλώνται στις λεπτομέρειες, για να μολέψουν την ουσία, προτάσσουν τα όρια ώστε να καλύψουν την ανικανότητά τους για δράση.

Άκαμπτοι στις δογματικές τους απόψεις, τυπολάτρες, εριστικοί προς τους αδυνάτους και κόλακες προς τους ανωτέρους, ύπουλοι και δολοπλόκοι, οργανώνουν με επιμέλεια τις ενέδρες τους ενάντια σε κάθε νεωτερισμό, καινοτομία, πρωτοτυπία.

Η παιδεία και η κουλτούρα τους αποσπασματική, μονόπλευρη, εξειδικευμένη, άχρηστη. Αποκαλύπτεται από την άγνοιά τους στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, από την παντελή ή κατά σύμβαση γνώση της ιστορίας, από την εχθρική τους στάση προς τη θρη-

σχεία, από την απέχθειά τους για τη λογοτεχνία, την ποίηση, τη μουσική. Η τέχνη περιορίζεται σε life style και χρησιμοποιείται για κοινωνική επίδειξη και φαναρισμό.

Διαστρεβλώνουν ή υποτιμούν τις αξίες των υπολοίπων, νιώθουν βαθύτατη απέχθεια προς τον διάλογο, το διαφορετικό, και εξοργίζονται με οτιδήποτε εκλαμβάνουν ως απειλή. Πολλές φορές ενδύονται το προσώπιο του προοδευτικού, του politically correct, όχι επειδή είναι ανεκτικοί, αλλά για να συγκαλύψουν τον φασισμό της καθημερινότητάς τους και τις αγυρτείες του βίου τους.

Ομιλούν για το δέον και περνούν ώρες μπροστά στον υπολογιστή παρακολουθώντας πορνοταινίες. Σεξουαλικά στερημένοι, ανίκανοι ή αποκλίνοντες, κατηγορούν τους αληθίριους νέους για την ημιμάθειά τους και τη ροπή τους προς το ακραίο.

Δημιουργούν αυλές υπόδουλων, περιμαζεύουν πορνίδια, που τα προάγουν ανάλογα με τη χυδαιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν, ζουν παράλληλες ζωές, μεμφιμοιρούν, υπονομεύουν, παραχαράσσουν, λιποτακτούν, πάντα μέσα στα πλαίσια του κοινωνικά ανεκτού.

Είναι αυτοδημιούργητοι, μα ετερόφωτοι, και πιστεύουν πως αυτό επικυρώνει τα ανοσιουργήματα που διέπραξαν για να ανελιχθούν. Διαθέτουν αμυντική αυτοεκτίμηση: επιτίθενται σε οιονδήποτε τους αμφισβητήσει, συνθέτουν φιλιππικούς ώστε να πείσουν για την αξία τους, ξεκινούν κάθε πρόταση με το εγώ, για να επισκιάσουν την ανασφάλειά τους.

Είναι επικίνδυνοι, επειδή αναρριχώνται, ως ξενιστές, σε κάθε παραγωγικό κομμάτι της κοινωνίας, απομυζώντας κάθε ικμάδα και ζωτικότητα.

Αν ήδη τους αναγνωρίσατε, προσέξτε καλά: Αν δεν σχολέψετε νωρίς τα αγριόχορτα και τους βάτους, σύντομα θα πνίξουν τα δέντρα που παράγουν καρπούς.

Τα σμαζώματα

Υπάρχουν κάποιοι οφειλέτες του πνεύματος και ρακοσυλλέκτες των αξιών που κυκλοφορούν ανάμεσά μας, ενδεδυμένοι με την υποκριτική χλιδή της επιστημοσύνης, απρόσιτοι και απόμακροι, δήθεν, μέσα στην εσωστρέφεια των συλλογισμών και δειλοί αναχωρητές από μία κοινωνία που ταλανίζεται, οι οποίοι ποτέ δεν κατάλαβαν πως η επιστήμη είναι συνυφασμένη με την αρετή.

Υπάρχουν κάποιοι ριψάσπιδες των ιδανικών, που αν και μαζεύτηκαν κάποτε -πένητες και αξιολύπητοι στην αιολική γη που τους ανέδειξε- δεν προσέφεραν σε αυτήν το παραμικρό και αποκόπηκαν από τους ντόπιους ή τους εκμεταλλεύτηκαν, επειδή νόμισαν πως υψώνοντας χάρτινα τείχη θα κερδίσουν κύρος και αίγλη.

Υπάρχουν κάποιοι δοσίλογοι του αγαθού, που στηρίζουν την άνοδό τους σε ερωτικές περιπτώξεις στα κρεβάτια της εξουσίας και την ισχύ τους στην άγνοια των συμπολιτών μας, που θεωρούν πως οι βιοπαλαιστές δεν είναι παρά αριθμοί και υποκειμένα στις προκατασκευασμένες και αναξιόπιστες έρευνές τους.

Υπάρχουν κάποιοι ποταποί επαίτες, που μηρυκάζουν ανούσιες και βαρύγδουπες φράσεις, επιχειρώντας να επισκιάσουν τη λαμπερή αλήθεια της απλότητας και δυσανασχετούν, όταν οι πραγματικοί επιστήμονες τους αξιολογούν.

Υπάρχουν κάποια καρκινικά εξαμβλώματα, μιαρά και επιθετικά, που ο λεσβιακός λαός δεν τα ξεριζώσε όταν έπρεπε και τώρα πρέπει να υποστούν τις πολλαπλές χημειοθεραπείες της κάθαρσης.

Υπάρχουν κάποιοι κίβδηλοι αριστοί των γραμμάτων που βιάζουν καθημερινά την ελληνική γλώσσα, το μεγαλείο της οποίας ποτέ δεν υποψιάστηκαν.

Υπάρχουν κάποιοι προοδευτικοί των γραφείων και κόλακες των διαδρόμων που ιοβόλο χύνουν το φαρμάκι στους αδύναμους, επιχαιρόντας με τη φαυλότητα και συμμαχώντας με την αδικία.

Υπάρχουν κάποια σμαζώματα, που λένε στην Αγία-σο, που δεν γνωρίζουν πως έφτασε η ώρα της κρίσης τους και η φοβερή στιγμή της αποκάλυψης.

Ζουν ανάμεσά μας. Βρείτε τους και αφανίστε τους, σαν τα αγκάθια πριν από το λιομάζωμα.

Τον γνωρίζετε;

Δημιουργεί, όπως ο Μέτερνιχ, μία κουλτούρα συνωμοσίας για κάθε περίπτωση. Αφήνει να διαρρεύσουν μόνο όσες πληροφορίες τον εξυπηρετούν, διαστρεβλώνοντας, αναπλάθοντας, προσθαφαιρώντας, ανάλογα με τις σκοπιμότητες.

Σκηνοθετεί προσωπικές ιστορίες έντασης, παθών, συμφορών, άγχους, δολοπλοκιών, στις οποίες το Σύμπαν, οι συνάδελφοι, οι συγγενείς μετέρχονται πλήθους μηχανών και σχεδίων, για να τον εξοντώσουν, να επιβουλευθούν την πολύτιμη και δυσκόλως αποκτηθείσα θέση του, να διασπάσουν τη συνοχή της οικογένειάς του, να λαιδορήσουν τα επιτεύγματά του.

Όλοι δυνητικά μπορούν να λογιστούν ως αντίπαλοι και κατηγορούμενοι στα αόρατα εδώλια που, ως φανατικός ιεροεξεταστής, παντού στήνει.

Κρύβεται επιμελώς πίσω από ανωτέρους του, τους οποίους τεχνηέντως ωθεί στη σύγκρουση ή τη συνδιαλλαγή, παρουσιάζοντας την τελική απόφαση ως αποκλειστική τους ευθύνη. Καθίσταται έτσι ιδανικός αντιπρόεδρος, αναπληρωτής, δεύτερος στην ιεραρχία, καλυπτόμενος και δρώντας στη σκιά των πρώτων. Ευθυνόφορος, μέτριος και ανεπαρκής σε όλα, η φύση τον προίκισε με πολλή κοινωνική ευφυΐα για να τα καμουφλάρει.

Σε εξορκίζει να μην αποκαλύψεις τα πολύτιμα μυστικά που σου εμπιστεύθηκε, ενώ ο ίδιος ήδη έχει εκδώσει δελτίο Τύπου γι' αυτά. Νίπτει, ως άλλος Πιλάτος, τας χείρας του, για πράξεις, έπεα και συμπεριφορές, για τις οποίες ο ίδιος είναι ηθικός αυτουργός. Μελοδραματικός, σαν ταινία του ελληνικού κινηματογράφου, διηγείται μοιρολογώντας τις κακουχίες του και περιβάλλεται το κλέος της υπέρβασής τους. Εφευρίσκει εξωφρενικά ψέματα για να αποφύγει καταστάσεις, θεωρώντας πως όσο πιο απίθανη είναι η απόκλιση από την αλήθεια, τόσο πιο εύπεπτη γίνεται. Χει-

ριστικός, κόλακας, δουλοπρεπής στους ανωτέρους και τιμωρός, επικριτής αμείλικτος στους υφισταμένους. Αν κάποιος ξεσκεπάσει την καθημερινή φαρσοκωμωδία του, προσφεύγει στη μόνιμη επωδό μιας κοινωνίας που τον αδίκησε.

Συμπλεγματικός και με παράφορα αρνητικά συναισθήματα, που τα διοχετεύει σε ένα προσωπείο μεμψιμοιρίας, γκρίνιας και απαξίωσης. Οι γονείς του ποτέ δεν του πρόσφεραν τον αναγκαίο σεβασμό, αναγνώριση και αυτοεκτίμηση, καταδικάζοντάς τον εφ' όρου ζωής να κυνηγά την καταξίωση και τον έπαινο από τον οποιοδήποτε. Δυστυχής και ανικανοποίητος, μεταβιβάζει τη μειονεξία σε όσους τον ανέχονται.

Προσέξτε τον. Ζει παρασιτικά και τρέφεται από τις αδυναμίες των άλλων, μη δείχνοντας έλεος στην πιθανή πτώση όσων τον ανέδειξαν.

Σατραπεία

Υπάρχει ένας τύπος ανθρώπου εριστικός, φίλαυτος και επηρμένος, που σαν τον Σίσυφο κουβαλά τον βράχο των ανασφαλειών του, βασανίζοντας με τη συμπεριφορά του όσους ηθελημένα ή ακούσια τον συναναστρέφονται. Είναι σε τέτοιο βαθμό προσηλωμένος στο πληγωμένο του εγώ, που αναλώνει τις πιο δημιουργικές στιγμές του, επιχειρώντας να αποδείξει στους υπόλοιπους την αδιαμφισβήτητη αξία του. Ίσως, κατά τα κρίσιμα χρόνια της παιδικής ηλικίας, δεν κατάφερε να κερδίσει τον σεβασμό, την αγάπη

και την αμέριστη προσοχή των γονέων ή επιδόθηκε σε κάποια ανούσια μάχη εξουσίας και ανταγωνισμού με τα αδέρφια του.

Το θέμα είναι πως το έλλειμμα αυτό το σεργιανά διογκωμένο, άλυτο, υπερτροφικό στην ενήλικη ζωή, επικυρώνοντας κάθε στιγμή την απόλυτη εξάρτησή του από τη γνώμη των άλλων.

Αξία προς ικανότητες είναι ο απλός ορισμός της αυτοεκτίμησης που οριοθετεί το πρόβλημα: ο άνθρωπος που εξετάζουμε, ενώ δεν διαθέτει αρκετές δεξιότητες, αν και δεν διακρίνεται για τις εξαιρετικές του επιδόσεις, έχει με μαεστρία εξυφάνει έναν αστήριχτο μύθο αυταξίας και πομπώδους αυτοαναφοράς.

Κόλακας προς τους ανωτέρους (εξάλλου πάντοτε αυτοί ταυτίζονταν με τους απορριπτικούς γονείς), ζηλωτής προς τους ισότιμους και τυραννικός προς όσους εκλαμβάνει ως κατώτερους, ομιλεί πάντοτε προτάσσοντας το εγώ, απαιτεί προσοχή, θαυμασμό, αδιαπραγμάτευτη αποδοχή, υποτιμά κάθε πρωτοβουλία που δεν εκπορεύεται από τον ίδιο, παγιδεύει τους υποτελείς σε ατελεύτητες ψυχαναγκαστικές διαδικασίες, αναστέλλει αποφάσεις, για να ταλανίσει τους υφισταμένους, διατρανώνει την ισχύ του με ληρωδίες, ενώ σε κάθε ευκαιρία και περίσταση δρα με γνώμονα την αυτοπροβολή. Πολλές φορές πείθει τους άλλους ή εκμεταλλεύεται το σύστημα, για να κερδίσει διευθυντικές θέσεις και να διαλαλήσει το περίφημο: «Ξέρεις ποιος είμαι εγώ, ρε;». Η δύναμή του τεκμηριώνεται με επιτηδευμένα κηρύγματα και φιλιππικούς, οι οποίοι συνθέτονται εν ριπή οφθαλμού και εκφωνούνται στην

αόρατη Πνύκα της υπομονής και του ραγιαδισμού των θυμάτων του.

Αλίμονο σε εκείνον που θα τον αμφισβητήσει ή θα εκφράσει διαφορετική άποψη, ουαί σε όσους δεν υπομείνουν την a priori ηγεμονία του: σατραπικός στην ιδεολογία και μακιαβελικός στην επιβολή, θα μεταχειριστεί κάθε μέσο, ηθικό και μη, για να εκμηδενίσει τον αντίπαλο. Λοιδορίες, όνειδος, συκοφαντία μερικά από τα προσφορότερα όπλα του. Η χαμηλή, αμυντική του αυτοεκτίμηση τον καθιστά επικίνδυνο, τον καθηλώνει σε γνώσεις και διαδικασίες που γνωρίζει καλά, ώστε να αποδεικνύει την αυθεντία του, τον απομονώνει από το καινοτομικό, το νέο, το αναζωογονητικό. Διαστρέφει την αλήθεια που δεν συντελεί στην εδραίωση της μεγαλομανίας του, υποβιβάζει κάθε κοινωνικά αναγνωρισμένο πρόσωπο, εγκλωβίζει τους συνεργάτες του σε ατέρμονες προφάσεις δημοκρατίας, τετριμμένων αξιών και επαναλήψεων.

Η νοσηρότητά του δεν αντιμετωπίζεται παρά με ψυχοθεραπεία, με χειρισμό, με την άνωθεν αποκάλυψη ή με κάποιο εσχατολογικό γεγονός που θα τον κλονίσει. Οι τλάμονες συγγενείς, συνάδελφοι και υφιστάμενοι, είτε θα προκρίνουν την αποφυγή, είτε τη σύγκρουση, είτε -συνηθέστερα- τη συμμόρφωση. Αλλά πάντοτε η προσωπικότητά του θα μαρτυρά αυτό που ήταν ανέκαθεν γνωστό: πως η αυτοεκτίμηση κερδίζεται σωρευτικά, κυρίως κατά την παιδική ηλικία και πως οποιαδήποτε απόκλιση θα διαιωνίζει την αρνητική έκβαση μέχρι τον θάνατο.

Οι νταβατζήδες των επαρχιών

Κι ενώ άπαντες ασχολούνται με τον κατήφορο της πατρίδας και αναζητούν λύσεις άμεσες και δραστικές, δύσκολα κανείς μπορεί να διακρίνει πως το σύνολο δεν είναι ένα απλό άθροισμα λεπτομερειών, αλλά η χαοτική παράθεση των σχέσεων των μερών, που καθιστά την ιμερτή λύση ακόμη πιο απροσπέλαστη.

Πραγματικά, σε κάθε τοπική κοινωνία αναπαράγονται πολύ πιο φανερά οι τοξικές αντιλήψεις, αλληλεπιδράσεις και νομές εξουσίας που οδήγησαν την Ελλάδα στην εκπόρνευση, οι οποίες όμως αποσιωπούνται με τρόπο υποκριτικό και αφελή.

Ακόμη θυμάμαι τον δήμαρχο, που προσφωνώντας στην εναρκτήρια ομιλία της Ακαδημίας, δήλωσε πως στην περιοχή του δεν υφίστανται παθογένειες και φαινόμενα παρακμής. Μέχρι το τέλος, οι περισσότεροι στο ακροατήριο τον διέψευσαν, μιλώντας για την ανεργία που ταλανίζει τον τόπο, τα ναρκωτικά και τους γνωστούς-άγνωστους εμπόρους, τη βία κατά των γυναικών, τους συμβατικούς γάμους, την κατάθλιψη, τα χαρτοπαίγνια και την πορνεία. Η όμορφη επαρχία σκεπάζει με τη σαγήνη της τη σήψη και την παρακμή, και φορά βαριά αρώματα, για να αντέξει την αποφορά της καθομολογούμενης, αλλά κρυφής πραγματικότητας.

Οι νταβατζήδες των επαρχιών είναι άνθρωποι καθημερινοί, απτοί, συγγενείς, γείτονες. Όλοι τους γνωρίζουν, αλλά κανείς δεν τολμά να τους καθαιρέσει. Εξάλλου, ποιο το νόημα της αποπομπής, αφού θα

αντικατασταθούν αμέσως από νέα γενιά παραπτωμάτων και ζιζανίων, ανθεκτικότερης στα κοινωνικά αντισώματα και εκπαιδευμένης σε περιπλοκότερους τρόπους διαφυγής;

Δημοσιογράφοι, πρώην αποτυχημένοι, αγράμματοι, λαϊκιστές, παιδόφιλοι, υπάλληλοι εφοριών, δικηγόροι, καθηγητές, τσιράκια πολιτικών, ιερείς, ιδιοκτήτες καφετεριών και νυχτερινών κέντρων, αστυνομικοί, γενικές συνελεύσεις τμημάτων και πρυτανείες, ο καθείς που δημιουργεί τη δική του τυραννία και την επιβάλλει αρχικά στην οικογένειά του και αργότερα σε όσους προσκυνήσουν. Πώς να ευδοκιμήσει η δημοκρατία, τη στιγμή που κανείς δεν ανατρέφεται δημοκρατικά, κι ενώ ο φόβος, ο φθόνος και η υστεροβουλία καθορίζουν τις σχέσεις;

Όλοι ασχολούνται με όλους, όλοι σχετίζονται με τα πάντα, αλλά τολμούν να εναντιωθούν στη βαρβαρότητα, μόνο αφού θυσιάσουν τα πρώτα εξιλαστήρια θύματα. Αλλιώς επικρατεί η απέραντη σιωπή και η μοναξιά, σαν μια ομίχλη, που προφυλάσσει το ανεκπαίδευτο μάτι από τη θέα της φαυλότητας και τη σκοτεινιά της ανομίας. Σε ένα κράτος που οι θεσμοί δεν προστατεύουν ή το κάνουν επιλεκτικά, γιατί να εμπιστευτεί κάποιος το ασαφές δίκαιο και τους πομπολογισμούς των δασκάλων.

Ευτυχώς, υπάρχει το διαδίκτυο, που εκτονώνει το πάθος, που διαχέει τη σεξουαλικότητα και δημιουργεί στρατιές εξαρτημένων, στερημένων και αηδιασμένων που αναζητούν διέξοδο. Γιατί ταυτόχρονα, αν και άκοσμα, ανοίγει παράθυρα στην ανθρωπότητα και άθελά

του φωτίζει το έρεβος του «Μην μπλέκεσαι», «Δεν είναι δική σου δουλειά» και «Δεν θα βγάλω εγώ το φίδι από την τρύπα». Και τελικά εξανεμίζει σταδιακά την αιτία όλων των δεινών και του σκοταδισμού: τη μικρότητα του τοπικού, που υπερισχύει του οικουμενικού.

Εμπρός, λοιπόν, ραγιάδες, σκύψτε κι άλλο, σκύψτε βαθιά, όχι μόνο στην τρόικα, αλλά και στις χούντες που επιτρέψατε να εγκαθιδρυθούν μέσα στα σπίτια σας και στις συνένοχες καρδιές σας. Υποκλιθείτε με σεβασμό στους νταβατζήδες των χωριών και στους δικτατορίσκους της ημιμάθειας.

Δάσκαλος

Είμαι από τους τυχερούς εκείνους που όσα διδάχτηκα και δίδαξα αξιώθηκα να τα δω να γίνονται πράξη. Λόγια ποιητών με συνόδευαν και φιλοσόφων παραινέσεις μου μιλούσαν. Και γύρω μου ένα νησί, ο μπαξές της αυτοκρατορίας.

Να τα αγγίξω, να τα αισθανθώ, να τα αναπλάσω όλα ήθελα, σαν να ήταν πηλός και ζύμη και στιγμές. Γιατί ζωντανή και η θλίψη και η χαρά, και το καλό και το κακό, μέσα στην ύπαρξή μου εισχώρησαν και παλεύουν ακόμη ποιο θα την καθορίσει.

Είδα και μαθητές μου να προκόβουν, να γίνονται καλύτεροι από μένα. Και είπα: «Θεέ μου, με βοήθησες να λέγομαι δάσκαλος». Μα άκουσα και μαθητές μου να δυστυχούν. Και σκέφτηκα: «Θεέ μου, βλαστήμησα. Δεν είμαι παρά ένας επηρμένος».

Κάποτε ξύπνησα δίπλα σε τόση ομορφιά, που είπα: «Θεέ μου, σε ευχαριστώ για όσα έζησα. Γιατί με έπλασες να κυνηγώ τις εμπειρίες, τον κίνδυνο, την έξαψη, το παράφορο. Μόνο μένει να με καλέσεις πια κοντά Σου». Κι ο Θεός μου έστειλε την αρρώστια και την απόγνωση, και την ελπίδα να τη νικήσω.

Και τότε κατάλαβα πως τόσο καιρό, κυνηγώντας το ανέλπιστο, ξέχασα την εικόνα των ανθρώπων και την ομορφιά που είχα δίπλα μου.

Μεγαλώνω, και η κακία - τώρα που μπορώ να την προβλέπω- με πληγώνει περισσότερο. Γιατί η εμπειρία χαϊδεύει τον νου, αλλά πια πονά η ψυχή μου.

Πολλοί λίγοι όμως ξέρουν πως ο δάσκαλος ο παθιασμένος

το μάθημα που εμπνέει, καθηλώνει, εξεγείρει,
πάντα σε ένα πρόσωπο το αφιερώνει,
σε κάποια μορφή σιγανή αλλά ακέραια,
σε μια άκρη καθισμένη, που τον παρακολουθεί.
Κανείς δεν το αντιλαμβάνεται... ούτε αυτή.
Μα κάθε λέξη από την ανημποριά
του ανομολόγητου έρωτα εκπορεύεται
και γίνεται για χάρη της μόνο τρανή.

Και στην ομορφιά εκείνης της αόριστης και ιδανικής μαθήτριάς
είναι ταγμένη.

Η περιπέτεια της γνώσης

Ποιος μεγαλύτερος πόθος από την έλλειψη που οδηγεί στη γνώση; Ποια ανήκεστη επιθυμία τους ζηλωτές της

ορίζει, ώστε στο καθημερινό να διακρίνουν το απρόσμενο, στη λεπτομέρεια την πρωταρχική σύλληψη και στο ακαθόριστο τον σχεδιασμό ατόφιο; Ποιος έρωτας παράφρονas στο ασήμαντο αποκαλύπτει την υπόσχεση, στο παρωχημένο διαφυλάσσει την εξέλιξη και στο ελάχιστο κωδικοποιεί τον σκοπό ανόθευτο;

Ακατέργαστη δύναμη ο νους, ανάγκη έχει να μεταγλωττίζει τα σημάδια του κόσμου, να ερμηνεύει τους οιωνούς της καρδιάς και να αναπλάθει με τα ανθρώπινα μέτρα τις θελήσεις του Αιώνιου. Κι ίσως αυτό να είναι η πεμπτουσία της παιδείας, η ύστατη ελπίδα της ύλης να καταχραστεί την απεραντοσύνη του πνεύματος. Και ο πολιτισμός η μόνη απολογία για το καθ'ομοίωση.

Τη βεβηλώσαμε στους καιρούς μας την έννοια, από τότε που την αναγάγαμε σε θεσμό, σε βιοπορισμό και σε αξία, γιατί οι κανόνες δεν είναι παρά ρυθμίσεις χωρίς ψυχή, οδηγίες ανενημέρωτες, που παλιώνουν και οδηγούν σε ατραπούς αδιέξοδες, καθώς γεννούν Προμηθείς που λυγίζουν μπροστά στον Καύκασο.

Ιδιότροπη ερωμένη η γνώση. Την αδιαπραγμάτευτη, εκούσια δέσμευση απαιτεί και στην ελαφρότητα του εφήμερου ανενδοίαστα ενδίδει. Συγκομιδές πλούσιες υπαινίσσεται και με τα απρόβλεπτα χαλάζια της απελπίζει. Λιτά κοσμεί τις αλήθειες της και στα παζάρια της οικουμένης φτιασιδωμένη περιφέρεται. Σαλώμη... τα πέπλα της απερίσκεπτα απεκδύεται, σε όσους την καρδιά φάρο αμόλευτο στην ενόραση έθεσαν και πεισματικά τα κάλλη της αποκρύπτει από εκείνους που λυσσαλέα και συστηματικά τα αποζήτησαν. Στη

γλώσσα την πανανθρώπινη συνδιαλέγεται, πύργους της Βαβέλ καθώς θεμελιώνει. Με την απλότητα σαγηνεύεται, στις έπαρσης τα μέλαθρα ενώ κατοικεί. Σε όσους δεν την κολάκευσαν παραδίδεται και στους δοκησίσοφους απροσπέλαστη φανερώνεται.

Με χίλιες μορφές της αρμονίας τη μελωδία σιγοτραγουδά στους αυθεντικούς και τους ανεπιτήδευτους, που με την αρετή ζυμώνουν τις προσδοκίες της. Στις παραδόσεις και τους μύθους των λαών η καθέδρα της και στου παιδιού την άγνοια τα απεικασμάτά της. Στης απορίας της ενδόμυχης τα είδωλα και στην αστραπή της έμπνευσης τα πολλαπλά προσωπεία της. Ερμηνείες εναλλακτικές μηχανεύεται, την οδό τη μοναδική στου μηδενός το χάος καθώς χαράσσει.

Και αυτό ας είναι το πραγματικό μας όνειρο και χρέος: σε εκείνους που οι περιστάσεις και οι συγκυρίες από αυτήν τους απέκοψαν, με τρόπους νηφάλιους και διορατικούς της γνώσης τη μέθεξή να εγγυηθούμε.

Η εικόνα Σου

Θυμάμαι τον πατέρα να με σηκώνει για να σε φιλήσω. Κι αργότερα, στις μύτες των ποδιών ψηλώνοντας, να σε φτάσω πάσχιζα. Μόνος, χωρίς τη βοήθεια των μεγάλων, να ακουμπήσω τ' ακρόχειλα στο περίγραμμά σου. Τα χέρια μου γαντζωμένα τρυγούσαν το βασιλικό, το τριαντάφυλλο και τη συμπόνια. Τα μάτια σου δέονταν την παράκλησή μου και τόσο γλυκιά μου φαι-

νόσουν, που ποτέ δεν μπόρεσα να σου ψελλίσω παρά «Σ' αγαπώ».

Με τις ιστορίες της ζωής σου καθόριζα τις στιγμές μου, το καλοκαίρι, την άνοιξη, τον χειμώνα, το φθινόπωρο, τις διακοπές, το σχολείο, την εναλλαγή. Και χωρίς να το καταλάβω, με τις μεταβολές των καιρών ανεξίτηλα συνδέθηκες. Κι έγινες σύντροφος στην απόγνωση, στη θλίψη, στο μεγαλείο και στην ταπείνωση.

Σε ονειρεύτηκα πολλές φορές. Ντυνόσουν ήχους, χρώματα, πρόσωπα, μουσικές, μνήμες. Έγινες μητέρα στη θέση όλων των μανάδων, πατρίδα που πάντα πύρωνε τον νου, φίλη στις ξένες πολιτείες, απαντοχή στην απελπισία, έπαινος στην καταφρόνια, αχτίδα στο θανατερό σκοτάδι. Εκεί που οι άνθρωποι, η γνώση, η επιστήμη, η καρδιά λιγοψυχούσαν, στεκόσουν παραστάτης ανυπέρβλητος. Κι όταν οι νεκροί μου πάλευαν με τη λήθη, γινόσουν το άσβεστο καντήλι που έφεγγε τη συνέχειά τους.

Κι έτσι έμαθα να σου μιλάω. Να σου διηγούμαι τους βοριάδες των παθών μου και να μου δωρίζεις τις νηνεμίες της γαλήνης σου. Τα δάκρυά σου να κατακαίνε τις αμφιβολίες και το χαμόγελό σου να διαλύει τις παγωνιές και τις προδοσίες. Κι έτσι έμαθα να ικετεύω για τη μεγαλοσύνη σου. Σε αεροπλάνα την ώρα της δίνης, σε πέλαγα που στροβιλιζόνταν να καταπιούν τα πλοία, σε ιατρεία την ώρα που ανακοίνωναν τη φριχτή ετυμηγορία.

Κι έτσι μου δίδαξες να σε ψάχνω σε κάθε άνθρωπο. Στον φονιά, στον ερημίτη, στον γέρο και στον εξόριστο. Στα μάτια των παιδιών τα δεητικά και στην

καταισχύνη την αμετάκλητη. Στην ψυχρότητα των αλαζόνων και στις παραμυθίες τις απρόσμενες. Στα κίνητρα και στις συμπεριφορές, στην απαίτηση, στην επίδειξη, στην εξάντληση και στην ανάνηψη.

Και τώρα, που ο χρόνος διεκδικεί όσους αγάπησα κι εμένα, αφήνω την κόρη μου, τα πόδια ψηλώνοντας μόνη της, να σε φτάσει. Χωρίς βοήθεια, με σκαλοπάτι μοναδικό την αθωότητα και την αλήθεια.

Αυτήν που γένησες, Παναγία μου, και που στη ζωή μου την υπόλοιπη θα αναζητώ.

